

**תלונות שווא
בגין עברות מין
ואלימות במשפחה**

יואב מזא"ה

**אדר ב' תשע"ז – מרץ 2016
נייר מדיניות מס' 5**

ד"ר יואב מזא"ה*

חבר בפורום קהלת

ראש מכון המחקר למשפחה, משפט
ושוויון; מרצה בכיר בפקולטה
למשפטים בקריה האקדמית אונו.

תלונות שווא בגין עברות מין ואלימות במשפחה

יואב מדא"ה

אדר ב' תשע"ו - מרץ 2016
נייר מדיניות מס' 5

תלונות שווא בגין עברות מין ו אלימות במשפחה

יואב מזא"ה

© כל הזכויות שמורות לפורום קהלת (ע"ר)

נדפס בישראל, אדר ב' תשע"ו - מרץ 2016

מסת"ב 4-28-7674-965-978 ISBN

וַיְהִי יוֹזֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתּוֹ אֲדָמָיו יְתַעֲבֹרָהּ כֹּל יוֹסֵף,
וַתֹּאמֶר שְׂכָכָה עָמִי וַיִּמְאַן... וַיָּבֹא הַבֵּיתָהּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וְאִין
אִישׁ מִנְּשֵׂי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית. וַתִּתְּפֶשֶׂה וַיִּבְבְּגְדוּ לֵאמֹר שְׂכָכָה עָמִי,
וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה. וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי עָזַב בְּגָדוֹ
בְּיָדָהּ וַיָּנֶס הַחוּצָה. וַתִּקְרָא לִנְשֵׂי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ
הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצִוּוֹק בָּנוּ בָּא אֲכִל לְשֹׁכֵב עָמִי וַיִּקְרָא בְּקוֹל
גָּדוֹל. וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי הִרִימֹתִי קוֹלִי וַיִּקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ יְצֵא וַיָּנֶס
וַיֵּצֵא הַחוּצָה [...] וַיִּקְחוּ אֲדָמָיו יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ: כֹּל בֵּית הַסֵּהָר מִקּוֹם
אֲשֶׁר אֲסִירִי הַמֶּלֶךְ אֲסִירִים וַיְהִי שֶׁם בְּבֵית הַסֵּהָר.

בראשית ל"ט, ז

תוכן העניינים

5	תקציר
7	מבוא
10	פרק א': היקף התופעה
10	1. הקושי בבימות התופעה
11	2. מחקרים שבדקו את היקף התופעה
11	(א) מחקרים על תלונות שווא בגין פגיעה בילדים
12	(ב) מחקרים על תלונות שווא בגין אונס
15	3. סקרי עמדות
16	4. סיכום ביניים
17	פרק ב': נזקי התופעה
17	1. הפגיעה בנילונים
24	2. נזקים מערכתיים בגין תלונות שווא
27	פרק ג': הכלים לטיפול התופעה בחוק הישראלי
27	1. עברות פליליות
27	2. חיוב בהוצאות
29	3. עילות תביעה אזרחיות

פרק ד': התנהלות המשטרה.....	29
1. היעדר סמכות שלא לפתוח תיק בגין התלונה.....	30
2. היעדר חקירה.....	33
3. מעצרים.....	35
פרק ה': התנהלות הפרקליטות.....	41
1. הנחיה 2.5.....	41
2. ההשפעה של הנחיה 2.5.....	43
3. מדיניות הפרקליטות לגבי העמדה לדין.....	44
פרק ו': קביעות בתי המשפט.....	49
1. חיוב בהוצאות במסגרת ההליך הפלילי שבו זוכה הנילון.....	50
(א) חיוב המדינה בהוצאות לפי סעיף 80 לחוק העונשין.....	51
(ב) חיוב המתלונן בהוצאות לפי סעיף 81 לחוק העונשין.....	51
2. חיוב המתלונן בהוצאות בגין בקשה לא מוצדקת לצו הגנה.....	52
3. חיוב המתלונן בפיצוי במסגרת תביעה אזרחית של הנילון.....	56
4. אישום פלילי נגד מתלונן השווא.....	63
פרק ז': פרסום שמות המתלוננים והחשש מהרתעת-יתר.....	69
פרק ח': ממצאים ומסקנות.....	74
1. השתלמויות מקצועיות.....	75
2. אזהרה מפני מסירת תלונת שווא.....	76
3. התנהלות המשטרה.....	77
4. תפקידם של עורכי הדין.....	78
5. מדיניות הפרקליטות.....	78
6. דרישת היסוד הנפשי.....	79
7. סכומי הפיצויים הנפסקים.....	82
8. השלכות החיסיון על שם המתלונן.....	83

פרק ט': המלצות לתיקוני חקיקה.....	86
1. הנחיה 2.5.....	86
2. קביעת נוהלי השתלמויות לשוטרים, לפרקליטים ולשופטים.....	86
3. חובה הזהרה מפני תלונות שווא.....	86
(א) נוהל קבלת תלונה על עברת מין או אלימות במשפחה.....	86
(ב) תיקון התקנות למניעת אלימות במשפחה (סדרי דין).....	87
4. תיקונים לחוק העונשין, התשל"ז-1977.....	87
5. תיקון לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.....	88
6. תיקון לחוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001.....	88
7. תיקון לחוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.....	89
8. תיקון לחוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998.....	89

פרק ד' בוחן את התנהלות המשטרה ומראה כי פעמים רבות המשטרה אינה מנהלת חקירה מהותית בנוגע למידת האמת שבתלונה, ובמקום זאת מטילה על הנילונים הגבלות באופן כמעט אוטומטי. במקרים רבים הגבלות אלה עשויות לכלול מעצרים, גם כשפעולות חקירה פשוטות היו יכולות לגלות שמדובר בתלונות שווא.

פרק ה' בוחן את התנהלות הפרקליטות בהקשר זה. הפרק מראה את השלכותיה של הנחיה 2.5 להנחיות פרקליט המדינה, המציבה סייגים להעמדה לדין של מגישי תלונות שווא. ניתוח הממצאים מלמד כי בעקבות נוסח ההנחיה משנת 2006 עלה כפי הנראה מספרן של תלונות שווא, אך הגשת כתבי האישום נגד התלונות השווא פעה הצטמצמה במידה ניכרת; מצאנו כי ברוב המקרים הפרקליטות אינה מגישה כתבי אישום נגד מתלונני שווא. במקרים המעטים שבהם הפרקליטות מגישה כתבי אישום היא מבקשת ענישה מקלה מאוד, בדרך כלל עבודות שירות או מאסר על תנאי.

פרק ו' בוחן את קביעות בתי המשפט בנושא. בתי המשפט עשויים להיתקל בתלונות שווא בכמה מצבים. בחלקם מדובר בהליך שהוגש נגד הנילון בעקבות תלונת שווא, אך הנילון הצליח להוכיח כי מדובר בתלונת שווא. אמנם החוק מעניק לבתי המשפט סמכות לחייב הן את המדינה והן את המתלונן בפיצוי הנילון, אולם

מחקר זה בוחן את תופעת תלונות שווא בגין עברות מין ואלימות במשפחה ואת התייחסות המערכת המשפטית לתופעה זו. פרק א' סוקר את המחקרים שנעשו בנוגע להיקף התופעה. הנתונים ממחקרים אלה מלמדים כי היקף תלונות שווא בגין עברות מין ואלימות במשפחה רחב למדי.

פרק ב' עומד על היקף הפגיעה הנגרמת למי שהוגשה נגדו תלונת שווא ("נילון"). כפי שפרק זה מראה, הפגיעה בנילונים כוללת את הפיכתם לחשודים בעברות פליליות, את עלות ההגנה המשפטית שהם נאלצים לשלם, את הפגיעות הקשות בשמם הטוב ובמקרים רבים בתעסוקתם, שלא לדבר על מעצרים והגבלות אחרות המוטלות עליהם. במקרים רבים הנילונים מורחקים מביתם ומילדיהם ונאלצים לקיים קשר עם ילדיהם במרכז קשר או תחת הגבלות קשות אחרות. גם אם יתברר בדיעבד שדובר בתלונת שווא, נזקים אלה אינם ניתנים לתיקון.

פרק ג' מראה כי יש בחוק כלים לטפל בתלונות שווא, לפצות את הנילונים ולהעניש את מתלונני השווא; אולם בחינה של התנהלות הרשויות מעלה כי השימוש בכלים אלה מצומצם מאוד.

השווא עקב שידול מטעם עורך הדין של המתלונן, יוגש כתב אישום אף נגד עורך הדין.

2. יש לקבוע כי אדם המגיש תלונה על עברת מין או אלימות במשפחה, או מבקש צו נגד הנילון בעניינים אלה, יידרש להצהיר כי הוא מודע לכך שתלונת שווא היא עברה פלילית, ושם ימצא כי מסר תלונת שווא יינקטו נגדו צעדים והוא יהיה חשוף לתביעה של הנילון בגין הנזקים שנגרמו לו.

3. יש לקבוע כי השתלמויות מקצועיות לשוטרים, לפרקליטים ולשופטים יהיו מאוזנות ויציגו למשתתפים הן תופעות של עברות מין ואלימות במשפחה והן תופעות של תלונות שווא בנושאים אלה.

4. יש לקבוע בחקיקה כי אם קבע בית משפט שאדם הגיש תלונת שווא, יהיה הנילון זכאי לפיצוי סטטוטורי מהמתלונן, ללא הוכחת נזק, בסכום שבין 70,000 ל-140,000 ש"ח.

5. יש לקבוע בחקיקה כי אם קבע בית המשפט שמתלונן הגיש תלונת שווא, יפוזר שמו במרשם שיהיה פתוח לעיון הציבור ויכונה "מרשם מתלונני השווא".

6. יש לקבוע בחוק פיצוי של 50,000 ש"ח, ללא הוכחת נזק, שאותו יקבל הנילון אם המשטרה לא תמלא תוך זמן סביר את

בפועל – כשמדובר בהליך פלילי נגד הנילון – בתי המשפט נמנעים מלחייב את מתלונן השווא בהוצאות כלשהן, למעט במקרים יוצאי דופן. כאשר תלונת השווא מתבררת במסגרת בקשה לצו הגנה בבית המשפט לענייני משפחה, לפעמים בתי המשפט מחייבים את מתלונן השווא בהוצאות, בדרך כלל נמוכות מאוד. רק בפסקי דין חריגים בתי המשפט מחייבים את המתלונן בהוצאות ניכרות. עוד עולה מפרק זה, כי כאשר נילונים מגישים תביעה אזרחית נגד מתלונן השווא, בדרך כלל בתי המשפט נמנעים מלחייב את מתלונן השווא בנזקי הנילון. במקרים שבהם הוגש כתב אישום נגד מתלונן שווא הסתפקו בתי המשפט בעונשים סמליים – כמה חודשים של עבודות שירות ופעמים רבות אף פחות מכך.

פרק ז' דן בשאלה אם ראוי לפרסם את שמות מתלונני השווא. בפרשת **יאנוס** קבע בית המשפט העליון שאין לפרסם את שמות המתלוננים בעברות אלה גם אם נקבע חד-משמעית שהגישו תלונת שווא. הפרק שוטח את ההצדקות לפרסום שמותיהם של מתלונני השווא במקרים שבהם נמצא פוזיטיבית כי מדובר בתלונת שווא; הפרק בוחן את הטענה שהטלת סנקציות על מתלונני שווא עלולה לגרום להרתעת יתר של מתלוננים ומגיע למסקנה שאין בה ממש.

פרק ח' מביא את סיכום הממצאים והמסקנות, ופרק ט' מפרט את ההמלצות והנוסח לתיקוני חקיקה שאלה עיקריהם:

1. יש לבטל את הנחיה 2.5 להנחיות פרקליט המדינה ובמקומה יש לקבוע כי במקרים שבהם נמצא כי מתלונן הגיש תלונת שווא, או שיש חשד ממשי לכך, תגיש הפרקליטות כתב אישום בגין מעשים אלה, למעט במקרים חריגים שיאושרו על ידי פרקליט המדינה. אם הוגשה תלונת

בעשורים האחרונים גברה המודעות להיקף של עברות המין והאלימות במשפחה, ומודעות זו הובילה להחמרה ניכרת בנהלים בנוגע לתלונות על עברות אלה.

נוסף על פנייה למשטרה, מאז שנת 1991 החוק למניעת אלימות במשפחה מאפשר להגיש בקשה לצו הגנה במעמד צד אחד (כלומר: כשהצד שנגדו מבוקש הצו אינו נוכח בדיון בבית המשפט).¹ בקשות אלה מאפשרות להרחיק את הנילון מביתו ומילדיו (בלי שיש לו אפשרות להתנגד לכך), ובתוך שבעה ימים לכל היותר יקיים בית המשפט דיון בנוכחות שני הצדדים.² מטרת החוק – עידוד נפגעים לבקש צו הגנה – אף הביאה לכך שצווים אלה נהפכו פשוטים להגשה. הם פטורים מאגרה, אפשר להיעזר בסיוע המשפטי להגשתם, ויש שופטים המעניקים בקלות רבה – לכל הפחות את הצו הראשוני – במעמד צד אחד.³

שניים מתפקידיה של מערכת המשפט הם קביעה של כללי התנהגות (נורמות) והגנה על אזרחים שומרי חוק מפני פגיעה בהם על ידי אלה שאינם מצייתים לנורמות שנקבעו.

במסגרת זו יש חשיבות גדולה לנורמות הקבועות בחוק בנוגע לעברות מין ואלימות במשפחה. כללים משפטיים אלה נועדו לקבוע כי פגיעות מיניות בזולת ואלימות במשפחה הן עברות פליליות חמורות – "פשעים" – ותפקידה של מערכת המשפט הוא לאכוף כללים אלה.

בעשורים האחרונים גברה המודעות להיקף של עברות המין והאלימות במשפחה, ומודעות זו הובילה להחמרה ניכרת בנהלים בנוגע לתלונות על עברות אלה. על פי הנהלים שנקבעו, כשמוגשת למשטרה תלונה נגד גבר בגין פגיעה בבת הזוג או בילדים, בדרך כלל יורחק הגבר מהבית ובחלק גדול מהמקרים, כפי שנראה בהמשך, יוגש נגדו כתב אישום.

מחקרים מלמדים כי תלונות שווא מוגשות הן על ידי נשים והן על ידי גברים.

תלונות אלה עלולות לייחס לאדם שעליו מוגשת התלונה ("הנילון") עברה של פגיעה מינית או אלימות במשפחה, התעללות או פגיעה מכל סוג בילדים ועוד.

מחקרים מלמדים כי תלונות שווא מוגשות הן על ידי נשים והן על ידי גברים. מחקר מקיף שנעשה בנושא זה בקנדה מצא כי במסגרת סכסוכי גירושין, כמות תלונות השווא שאבות מגישים נגד האמהות בגין פגיעה בילדים עולה בחלק מהמקרים על כמות תלונות השווא שאמהות מגישות בעניין זה.⁶ המחקר מצא כי במקרים אלה התלונה הנפוצה ביותר של אבות היא שהאם מזניחה את הילדים אף שבמציאות מדובר באם מיטיבה.⁷ במחקר זה נתקנו לנו בתלונות שווא חוזרות ונשנות של אב על אלימות של האם כלפי הילד,⁸ בתלונות שווא של אב על פגיעה מינית של האם בילדים (תלונה שבגינה הורחקה האם מהבית ומהילדים),⁹ בתלונות שווא של אב נגד בנו הבגיר¹⁰ ועוד.¹¹

כפי שנמצא במחקרים רבים, בחלק מהמקרים המניע לתלונות השווא הוא פגיעה רגשית הבאה לידי ביטוי בכעס, בעלבון או ברצון לנקום. במקרים שבהם בני הזוג נתונים בסכסוך גירושין, פעמים רבות המוטיבציה להגשת התלונה היא רצון להרחיק מהבית ומהילדים את בן הזוג באופן שיספיע על הדינמיקה של הליכי הגירושין, כך שהן הבית והן הילדים יימצאו בלעדית – כבר בתחילת ההליך – אצל בן הזוג שהגיש את תלונת השווא.

יתרה מזו: כדי להקל על הגשת בקשות אלה, החוק למניעת אלימות במשפחה מאפשר להגיש בקשות לצו הגנה לכל בית משפט שלום. כתוצאה מכך, גם אם בני זוג נתונים בהליך גירושין לפני שופט משפחה שמכיר את התיק היטב, אחד הצדדים יכול להגיש בקשה לצו הגנה לבית משפט אחר שכלל אינו מכיר את התיק ועלול להגיע למסקנה שגויה.⁴

הרקע לנהלים האמורים, כמו גם הצורך לחוקק את החוק למניעת אלימות במשפחה, הוא כאמור המודעות הגוברת והולכת לתופעת האלימות במשפחה כמו גם מקרים שבהם גברים רצחו את בת זוגם או פגעו קשות בה או בילדים. המערכת המשפטית הבינה שכדי לטפל בתופעות חמורות אלה יש לעודד הגשת תלונות בשני התחומים, ולהתאים את הכללים למציאות הקשה שחווים קרבנות של עברות מין ואלימות במשפחה.⁵

בעקבות כלים משפטיים אלה, המוצדקים במקרים רבים, התפתחה עם השנים תופעה של שימוש מניפולטיבי בהגשת תלונות שווא (ובכלל זה בקשות לצווי הגנה). המונח "תלונת שווא" מתייחס לתלונה שמי שמגיש אותה יודע כי היא אינה אמת או כי חלק מהותי ממנה אינו אמת.

התפתחה עם השנים תופעה של שימוש מניפולטיבי בהגשת תלונות שווא.

מחקר זה יבחן בהרחבה את תופעת תלונות השווא בנוגע לעברות מין ואלימות במשפחה, על היבטיה. פרק א' יעמוד על היקף התופעה של תלונות שווא ועל המחלוקת בנושא. פרק ב' יבחן את נדקיהן של תלונות השווא, הן כלפי הנילוונים והן כלפי גורמים אחרים ובהם מתלונני אמת, שתלונותיהן אינן מקבלות התייחסות ראויה בגין תלונות השווא. פרק ג' יסקור את סעיפי החוק המספקים כלים להתמודד עם התופעה. פרק ד' יבחן את התנהלות המשטרה בתלונות בגין עברות מין ואלימות במשפחה ואת השלכותיה על מקרים של תלונות שווא. פרק ה' יבחן את התנהלות הפרקליטות במקרים אלה. במסגרת זו ייבחנו הנחיה 2.5 להנחיות פרק ליט המדינה והאופן שבו הפרקליטות מתנהלות בפועל. פרק ו' יבחן את התנהלות בתי המשפט בכל הנוגע לטיפול בתלונות שווא. בפרק זה נצביע על ארבעה מצבים שבהם בתי המשפט עוסקים בתלונות שווא ונבחן את אופן הטיפול בכל אחד מהם. פרק ז' יעסוק בשאלה אם יש לפרסם את שמותיהם של מתלונני שווא. פרק ח' יצביע על הממצאים והמסקנות העולים ממחקר זה. פרק ט' יפרט את ההמלצות לתיקוני חקיקה ואת הנוסח המוצע להם.

עברות מין ואלימות במשפחה הן בעיות אמתיות וקשות. ויש להעניש בגינן בחומרה רבה.

הנחת המוצא של מחקר זה היא שעברות מין ואלימות במשפחה הן בעיות אמתיות וקשות. חומרתן אינה שנויה במחלוקת ויש להעניש בגינן בחומרה רבה. כאשר רשויות האכיפה משוכנעות שהתבצעה עברת מין, שיש אלימות בתא המשפחתי או שיש חשש ממשי לאלימות מסוג זה – עליהן לפעול בנחרצות בכל האמצעים העומדים לרשותן. עם זאת יש לחתור לאיזון ראוי, ובצד ענישה מחמירה בגין עברות אלה יש לנקוט צעדים משמעותיים כלפי מתלונני שווא הרואים בדין הפלילי אמצעי מניפו לטיבי.

היעדר התייחסות לתופעה הנרחבת של תלונות שווא מערער את ההצדקה לפעולות של רשויות האכיפה, וגורם פגיעה קשה ולא מידתית בנילונים של תלונות אלה. כפי שנראה בפרק ב', תלונות השווא פוגעות במידה ניכרת גם בקרבנות האמת וביחס של המערכת לתלונותיהם. כדי להשיג את האיזון הראוי על המערכת לפעול בשני ערוצים גם יחד: מצד אחד להחמיר את הענישה בגין עברות מין ואלימות במשפחה שהוכחו ונמצאו כתלונות אמת, ומהצד האחר – לנקוט צעדים משמעותיים כלפי אנשים המגישים תלונות שווא.

פרק א': היקף התופעה

הנתונים מלמדים כי לא בכל התיקים שהועברו לתביעה המשטרתית או לפרקליטות הוגש בפועל כתב אישום, וכי לא בכל התיקים שבהם הוגש כתב אישום תהיה הרשעה.¹⁵ אפשר להסיק מכך שאחוז התלונות בגין עברות אלה המסתיימות בהרשעה הוא נמוך מאוד. **אין להסיק** מכך כי בכל יתר המקרים מדובר בתלונת שווא: ברור שלא בכל תלונות האמת מושגת הרשעה. יש מקרים שבהם הוגשה תלונת אמת אך זו לא הבשילה לכדי העמדה לדין או לכדי הרשעה ממגוון טעמים כמו קשיים ראייתיים וכדומה. אם כן, **היעדר הרשעה אינו אינדיקציה לתלונת שווא.**

מאידך גיסא, הגדרה של תלונת שווא ככזו רק במקרים שבהם המשטרה או בית המשפט קבעו פוזיטיבית שמדובר בתלונת שווא תוביל להערכת חסר. קביעה פוזיטיבית כזו היא נדירה מאוד, גם כשהרשויות העוסקות בתיק משורכנעות שזה המצב. כפי שנראה להלן, בחלק מהמקרים שופט עשוי לזכות נאשם כשברור לו שהוגשה נגדו תלונת שווא, אך כדי שלא לפגוע בכבודו של המתלונן יותר מהנחוץ, השופט עשוי לקבוע כי גרסת המתלונן לא הייתה אמינה ואפילו שהמתלונן שיקר בעדותו – ועדיין לא לקבוע חד-משמעית שמדובר בתלונת שווא.¹⁶

השאלה הראשונה שנעמוד עליה היא עד כמה נפוצות תלונות השווא והאם מדובר בתופעה רחבת היקף. סוגיה זו שנויה במחלוקת בשיח הציבורי. יש הטוענים כי התופעה נפוצה מאוד; אחרים טוענים כי מדובר בתופעה שולית וזניחה. לטענת האחרונים, השיח בנוגע לתלונות שווא נועד לפגוע בנפגעות של עברות מין ואלימות על ידי הפניית תשומת הלב לתלונות השווא במקום לעברות המין והאלימות עצמן.¹²

1. הקושי בכימות התופעה

הערכת ההיקף של תופעת תלונות השווא ניצבת לפני קשיים מתודולוגיים. אפשר לבדוק את מספר התלונות שאינן מבשילות לכתבי אישום והרשעות. כך, לדוגמה, נתוני המשטרה מלמדים כי בין 2009 ל-2012 נסגרו יותר משני שלישים מהתיקים שנפתחו בגין תלונות של נשים על אלימות במשפחה.¹³ נתונים דומים עולים גם בנוגע לתיקים שנפתחו בגין תלונות על עברות מין, אם כי יש בידינו רק את הנתונים לשנים 2009 ו-2010.¹⁴

במקרים של מאבק בין ההורים על משמורת הילדים, הורים רבים מגישים תלונת שווא נגד ההורה אחר בגין פגיעה בילדים.

2. מחקרים שבדקו את היקף התופעה

בחינת ההיקף של תלונות השווא היא אפוא משימה מורכבת, הן בהיבט המתודולוגי והן בהיבטים היישומיים. מחקרים מקיפים שנעשו בעניין זה בעולם בדקו את היקף תלונות השווא בכמה תחומים.

(א) מחקרים על תלונות שווא בגין פגיעה בילדים

מחקרים רבים עסקו בתלונות שווא בגין פגיעה בילדים. הספרות הענפה בנושא מלמדת כי במקרים של מאבק בין ההורים על משמורת הילדים, הורים רבים מגישים תלונת שווא נגד ההורה האחר בגין פגיעה בילדים.¹⁹

מקרים אלה קשים לטיפול. כדי שתלונה תיחשב לתלונת שווא יש להוכיח כי ההורה שהגיש את התלונה ידע שהוא מגיש תלונת שווא וכי עשה זאת בזדון. דברים אלה קשים מאוד להוכחה: גם כשמתברר שתוכן התלונה שהגיש הורה אחד נגד הורה אחר אינו נכון, ההורה המתלונן תמיד יכול לטעון כי הגיש את תלונתו בתום לב ומתוך אמונה שהדברים נכונים.

במקרים אחרים בית המשפט קובע מפורשות כי הנילון לא ביצע את העברה שיוחסה לו, ועם זאת מציין כי אין ביכולתו לקבוע אם המתלונן הגיש את התלונה בידיעה שהיא שקרית אם לאו.¹⁷ במסגרת המחקר מצאנו מקרים שבהם הורשעו נילונים בגין תלונה שהוגשה נגדם, אך למרות הרשעתם נמצא מאוחר יותר כי התלונה הייתה תלונת שווא.¹⁸ אם כך, הן סגירת תיקים והן קביעות פוזיטיביות של הרשויות שמדובר בתלונת שווא הן אינדיקציות בעייתיות להערכת ההיקף האמתי של תלונות השווא.

מצאנו מקרים שבהם הורשעו נילונים בגין תלונה שהוגשה נגדם, אך למרות הרשעתם נמצא מאוחר יותר כי התלונה הייתה תלונת שווא.

מתוך כלל התלונות המוגשות בגין פגיעה בילדים כחלק מהליך הגירושין, בין 30% ל- 70% אינן נכונות. בין 12% ל-28% הן תלונות שווא המוגשות ככאלה במכוון.

מחקרים שנערכו בנושא העלו כי מתוך כלל התלונות המוגשות בגין פגיעה בילדים כחלק מהליך הגירושין, בין 30% ל-70% אינן נכונות.²⁰ מחקר מקיף שנעשה בעניין זה בקנדה, ובחן אלפי תלונות שהגישו הורים נגד ההורה האחר בגין פגיעה בילדים, מצא כי מתוך התלונות שהוגשו כחלק מהליך הגירושין והתבררו כלא נכונות, כ-40% היו תלונות שווא מבחינה זו שההורה שהגיש את התלונה עשה זאת בידיעה שהתלונה שקרית.²¹ אם מכפילים 40% בהיקף התלונות הלא נכונות (30%-70%), יוצא שבין 12% ל-28% מכלל התלונות המוגשות בגין פגיעה בילדים כחלק מהליך הגירושין הן תלונות שווא המוגשות ככאלה במכוון.²² כאמור, תלונות אלה מוגשות בדרך כלל כדי להשיג יתרון כלשהו בעקבות התלונה או כדי לפגוע בהורה האחר.

(ב) מחקרים על תלונות שווא בגין אונס

מחקרים רבים בעולם עסקו גם בהיקף תלונות השווא בגין אונס, נושא הנדון בהרחבה בספרות המקצועית. המחקרים שבדקו סוגיה זו נבדלים זה מזה – במתודולוגיות שלהם, בקבוצות המחקרים שבחנו ובהיקפן – ובעקבות כך גם בממצאיהם.

מאמר מקיף בעניין זה, שסקר את המחקרים בנושא, הוא מאמרו של ראמני (Rumney).²³ ראמני סקר שורה ארוכה של מחקרים והראה את התוצאות שאליהן הגיעו. בחלק מהמחקרים מצא ראמני כשלים מהותיים המערערים את תקפות המחקר. כך, לדוגמה, במחקרם של תילייד ותומסן (Theilade & Thomsen) נמצא כי בשנת 1983 היה אחוז תלונות השווא בגין אונס רק 1.5%.²⁴ כאשר בוחנים את יתר ממצאי המחקר, רואים כי בשנת 1982 עמד אחוז תלונות השווא על 10%, ובשנת 1984 הוא היה 7.5%. שונות גבוהה ולא מוסברת זו, כמו גם כשלים אחרים במאמר, מעמידים את ממצאיו בסימן שאלה.²⁵

מחקרים אחרים שבדקו ראמני הציגו אחוזים נמוכים יחסית של תלונות שווא, אך המתודולוגיה במחקרים אלה התבססה על סגירת תיקים של תלונות בגין אונס ועל העילה לסגירת התיק, ולא תמיד על בחינה ביקורתית של מהות התיק ושל ההתאמה בין עילת הסגירה שצוינה לבין הממצאים שאומתו.²⁶ התוצאה היא שמחקרים אלה שיקפו רק את רישומי המשטרה, אך לא בחנו אם רישומי המשטרה משקפים את המציאות.

מחקר של FBI שלפיו שיעור תלונות השווא מתוך כלל התלונות שהוגשו על אונס הוא בין 8% ל-20%. מחקרים אחרים מצאו כי היקף תלונות השווא בגין אונס עומד על יותר מ-40%.

מחקרים בעלי תקפות גבוהה יותר הם, בין היתר, מחקר של FBI שלפיו שיעור תלונות השווא מתוך כלל התלונות שהוגשו על אונס הוא בין 8% ל-20%. מחברי המחקר השוו את היקף תלונות השווא בתחום זה להיקף תלונות שווא בתחומים אחרים, ומצאו כי תלונות השווא בגין אונס נפוצות בהרבה מתלונות שווא שאינן קשורות לעברות מין ואלימות במשפחה.²⁷ מחקרים אחרים מצאו היקפים גבוהים בהרבה. ממחקרו של מקלין עולה כי היקף תלונות השווא בגין אונס עומד על יותר מ-40%;²⁸ לממצאים דומים הגיע גם מחקרו של קנין.²⁹ מחקרה של ג'ורדן העלה כי אחוז תלונות השווא הוודאיות בקבוצה שבחנה הוא 41%, וזאת נוסף על 38% מהתלונות שקוטלגו ככאלה שלגביהן קשה היה להגיע למסקנה ודאית.³⁰ מחקרו של סטוארט מצא כי כ-90% מכלל התלונות שהוגשו בגין אונס הן תלונות שווא, אך המדגם במחקר זה היה קטן מכדי להיות בעל תקפות סטטיסטית.³¹ במאמרו הצביע ראמני גם על מגבלות מתודות לוגיות של מחקרים אלה והגיע למסקנה שיש להפחית במידה מסוימת את אחוז תלונות השווא העולה מהם.³² גם אם נביא בחשבון את ההסתייגות של ראמני, עדיין ברור כי המחקרים שנערכו בעניין מצאו כי אחוז ניכר מהתלונות בגין אונס הן תלונות שווא.³³

אל מול מחקרים אלה יש בספרות טענה שלפיה היקפן של תלונות השווא בגין אונס הוא 2% בלבד. יש מאמרים המקבלים את הנתון בדבר 2% כנתון קונסנזואלי לגבי היקפן של תלונות שווא בגין אונס.³⁴ פער ניכר זה בין ממצאי המחקר רים שראינו לעיל לבין הטענה בדבר 2% דורש התייחסות. במאמר מקיף שכתב בנושא בחן גרייר (Greer) את המקור לטענה שהיקף תלונות השווא בגין אונס הוא 2%.³⁵ ממצאיו מלמדים כי המקור לטענה זו הוא ספרה של העיתונאית סוזן בראונמילר (Brownmiller) משנת 1975.³⁶ בספרה טענה בראונמילר כי בשנת 1974 נשא השופט לורנס קוק הרצאה שבה סיפר כי מחקר של משטרת ניו יורק העלה כי היקף תלונות השווא בגין אונס הוא 2%. להרצאה זו אין כל תיעוד; ניסיונות לברר אם השופט קוק אכן אמר את הדברים, ובכלל זה אצל עוזריו של השופט, לא העלו דבר; ניסיון לאתר את המקור שעליו התבסס לכאורה השופט קוק, ובכלל זה במשרטת ניו יורק ובאמצעות מקורות נוספים, לא העלה זכר למחקר התומך בנתון זה.³⁷ מעבר לעדות זו של בראונמילר לא נמצא כל ביסוס למיתוס על 2% תלונות שווא. אין כאמור כל תיעוד להרצאתו של קוק, ואף אם אמר את הדברים, במשטרת ניו יורק מעולם לא התקיים המחקר האמור.

כפי שעולה ממחקריהם של גרייר, ראמני³⁸ ואחרים, אף שלא נמצאו אסמכתאות לטענה של בראונמילר בדבר אותם 2%, כותבים רבים בתחום ממשיכים – במשך יותר מ-40 שנה – לטפח את המיתוס בדבר 2% של תלונות שווא תוך הסתמכות על בראונמילר או על אחרים שהסתמכו עליה.³⁹

המקור לטענה שהיקף תלונות השווא בגין אונס הוא 2%. הוא ספרה של העיתונאית סוזן בראונמילר (Brownmiller) משנת 1976. מעבר לעדות זו של בראונמילר לא נמצא כל ביסוס למיתוס על 2% תלונות שווא.

3. סקרי עמדות

מעבר למחקרים האמפיריים שעליהם עמדנו לעיל, סוג נוסף של מחקרים בנוגע לתלונות שווא בחן עמדות בנוגע להיקפן של תלונות אלה. סקרי עמדות אינם משקפים ממצאים אובייקטיביים בנוגע להיקפן של תלונות השווא, אך יש בהם כדי לבטא את תפיסת הציבור – או את התפיסה של ציבור קונקרטי שאת עמדתו תיו בוחנים – בנוגע להיקפה של תופעה זו. כך, לדוגמה, בסקר מקיף שנערך באנגליה נמצא כי 68% מהנשים ו-81% מהגברים תומכים בהיגד: “women cry rape the next day when really they have just had second thoughts”.⁴⁰

סקרי עמדות אחרים התייחסו לתופעה של תלונות שווא שווא בגין אלימות במשפחה. סקר מקיף שנערך בבתי המשפט באוסטרליה מצא שלדעת כ-90% מהשופטים בערכאות הנמוכות, נשים מגישות תלונות שווא כדי לקבל צווים בגין אלימות במשפחה ולהשיג יתרונות טקטיים. לדעת שני שלישים מהשופטים, תלונות שווא אלה מוגשות באופן תדיר.⁴¹ חשיבותו של מחקר זה נובעת מכך שהוא נערך בקרב בעלי תפקידים במערכת המשפט, העוסקים בבקשות אלה ומכירים אותן מקרוב.

אפשר למתוח ביקורת על עמדות אלה בטענה שמדובר בדעות קדומות של הציבור ושל השופטים שיש לשנותן, בין השאר באמצעות הסברה; אפשר גם לומר שהציבור – וודאי שהשופטים הנחשפים לבקשות לצו הגנה על בסיס קבוע – מעצבים את עמדותיהם על בסיס המציאות שאליה הם נחשפים.

4. סיכום ביניים

המסקנה העולה מהדברים האמורים היא שתלונות שווא בגין עברות מין או אלימות במשפחה הן תופעה לחלוטין לא שולית. קשה לקבוע את היקפה המדויק, בעיקר בשל השונות בין נושאי התלונות וההקשר שבו הן מוגשות. שכיחות תלונות השווא בגין אונס, לדוגמה, שונה משכיחות תלונות השווא בגין פגיעה בילדים שלא במסגרת גירושין, ושכיחותן של תלונות שווא אלה שונה כמובן משכיחות תלונות השווא כשההורים נתונים בהליך גירושין. כל שאפשר לומר בבירור הוא שמחקרים רבים מאוד מצאו כי היקף תלונות השווא הוא ניכר ואפילו ניכר מאוד.

ממצאים דומים עלו גם במחקרים וסקרים שנערכו בארץ. אפרת שהם ויאיר רגב בחנו את עמדות השוטרים העוסקים בתלונות שהגישו נשים בגין אלימות של בני זוגן. הם מצאו שב-70% מהשוטרים סבורים כי חלק נכבד מהתלונות בעניין הן תלונות שווא.⁴² שהם ורגב הביאו את הדברים כביקורת על עמדות השוטרים. יעל הרמל, שהייתה פקידת סעד ראשית לסדרי דין, סקרה במאמרה ספרות העוסקת בהיקף הנרחב של תלונות השווא המוגשות בגין פגיעה בילדים כחלק מהליך הגירושין. הרמל ציינה כי מדובר "מגפה" מתפשטת והולכת וקבעה כי "מדובר בתופעה המחייבת היערכות מיוחדת".⁴³ מאמר אחר בנושא כתב נצ"מ (בדימוס) פנחס יחזקאלי, שמתוקף תפקידו במשטרה עסק רבות בתלונות בגין אלימות במשפחה. במאמרו בחן יחזקאלי את תלונות השווא המוגשות למשטרה בהקשר זה: להערכתו, כ-50% מכלל התלונות המוגשות למשטרה בגין אלימות במשפחה הן תלונות שווא.⁴⁴

מובן כי אין להסיק ממחקרים אלה שאלה אכן הנתונים האמתיים של תלונות השווא; אפשר להסיק מהם על עמדתם של בעלי המקצוע שעוסקים בטיפול בתלונות אלה. לעמדה זו מצטרפים מומחים רבים, הגורסים שתלונות שווא בגין עברות אלימות במשפחה הן תופעה נפוצה מאוד. כך עולה מהמאמרים של זלוצ'ובר,⁴⁵ של בר-אלי, בר-מוחא ופרנקל,⁴⁶ של חימי,⁴⁷ של חימי ואח'י⁴⁸ ועוד – אם כי גם מומחים אלה לא ציינו נתון ספציפי המשקף את היקף התופעה.

פרק ב': נזקי התופעה

1. הפגיעה בנילונים

קשה להפריז במידת הפגיעה הנגרמת לאדם חף מפשע שמוגשת נגדו תלונה בגין עברה שלא ביצע. תלונה זו הופכת אדם נורמטיבי לחשוד בעברות שהעונש בגינן עשוי להגיע לשנות מאסר רבות.

אחריות כבדה מוטלת על כל מי שבא להחליט על הגשת כתב אישום פלילי נגד אדם, ביחוד בעבירות בעלות אופי חמור ועבירות שיש עממן קלון וכתם בלי יימחה. יש אשר אפילו זיכוי בדין אין בו כדי להיטיב נזק שנגרם מתוך אישום שלא היה יסוד לו. מכאן מתחייבת מידה יתרה של זהירות בטרם מגישים כתב אישום. בדיני נפשות עסקינן, והגם שכל נאשם מוחזק חף מכל עבירה, ואף יהיה לו 'יומו בבית המשפט' להתגונן בכל האשמה המיוחסת לו, אין להתעלם מכך שהליכי משפט דרכם להתמשך ולהסתעף, ויש עמם לא אחת עינוי דין ונפש. מצווים אנו לדקדק היטב בחומר הראיות וללבן ביסודיות את הבעיות הכרוכות בנושא האישום.⁴⁹

יתרה מזו: למרבה הצער שום מערכת משפטית אינה חפה מטעויות, ומחקרים מלמדים שהרשעות שווא אינן נדירות כפי שהיינו רוצים לחשוב. מחקרים שבחנו בכלים פורנזיים מקרים שהסתיימו בהרשעה מצאו כי במקרים רבים הרשיעו רשויות המשפט אנשים חפים מפשע. סג'רו והלפרט,⁵⁰ כמו גם ריזינגר,⁵¹ העריכו בזהירות כי היקף הרשעות השווא הוא כ-5% מהמורשעים בעברות חמורות. בספרו התייחס סג'רו למחקר מקיף שנערך בנושא במדינת וירג'יניה, ובמסגרתו נבחנו הממצאים הפורנזיים של כל ההרשעות בעברות אונס, תקיפה מינית, רצח או הריגה. ממצאי המחקר העלו כי מתוך המקרים שבהם אפשר היה לאמת את האשמה על סמך בדיקות DNA שהיו בידי עורכי המחקר, בכ-15% מהמקרים הורשע אדם חף מפשע.⁵² כך קבע בית המשפט בפרשת נזרי:

הנהיר לכל, כי היושב בדין מעולם לא היה בזירת העבירה וצפה במו עיניו בעבירה המתבצעת, וכל ממצאיו העובדתיים מושתתים על ראיות שמובאות בפניו כדין, ואם חלילה בית-המשפט היה נותן אמון, בשוגג, בגרסאות שלוקטו במועד [...] סביר ביותר שהיה מוציא מתחת ידיו הכרעת-דין מרשיעה וגזר-דין לא פשוט שיש בו שלילת חירות ממשית ומשמעותית למבצע. וכל זאת – על בסיס שקרי, מוטעה שנמסר בזדון.⁵³

אם כן, תלונת שווא אינה גורמת אך ורק לפגיעה בהליכים המשפטיים – עד שתתברר חפותו של הנילון; בחלק מהמקרים היא עלולה להוביל להרשעת שווא, על כל הכרוך בכך. 54 מכל מקום, גם אם יזוכה הנילון מאישום השווא, אין בקביעת חפותו כדי לפצות על הנזקים העצומים שגרמה לו תלונת השווא. מעבר לכך, גם כשהמערכת המשפטית מזכה את הנילון מתלונת השווא, במקרים רבים הדבר נעשה בלי שנקבע פוזיטיבית כי התלונה שהוגשה נגדו הייתה תלונת שווא.

תלונת שווא אינה גורמת אך ורק לפגיעה בהליכים המשפטיים – בחלק מהמקרים היא עלולה להוביל להרשעת שווא.

נבהיר את ההליכים: הגשת תלונה למשטרה מובילה לפתיחת תיק פלילי נגד הנילון. במקרים שבהם המערכת המשפטית מבינה שאין להגיש כתב אישום בגין התלונה, עומדות לרשותה שלוש עילות אפשריות לסגירת התיק: היעדר אשמה, היעדר ראיות מספיקות והיעדר עניין לציבור. האפשרות הראשונה – "היעדר אשמה" – משמעה קביעה פוזיטיבית שהנילון לא ביצע את העברה המובילה למחיקת הרישום הפלילי בגין התלונה שהוגשה. השימוש בעילה זו לסגירת תיק נדירה מאוד משום שהיא מחייבת את רשויות התביעה לקבוע ממצא פוזיטיבי נחרץ. האפשרות השנייה – "היעדר ראיות מספיקות" – נפוצה הרבה יותר. אין בה אינדיקציה לביצוע העברה או לאי-ביצועה, ומשמעה קביעה גרדא שעל בסיס הראיות שבתיק אי-אפשר לבסס הרשעה. האפשרות השלישית – "היעדר עניין לציבור" – אף היא אינה אינדיקציה לביצוע העברה או לאי-ביצועה, ומשמעה שאף אם תוכן התלונה נכון ואמתי, מטעמים של מדיניות והקצאת משאבים החליטה התביעה שלא להגיש כתב אישום.

ההבדלים בין העילות לסגירת התיק מתקיימים במידה רבה גם בתיקים שבהם בית המשפט קובע שהנאשם זכאי. שופט שדן בתיק אונס עשוי לקבוע בפסק הדין כי הוא מזכה את הנאשם, אך לעתים, כדי להימנע מפגיעה בכבוד של המתלוננת הוא עשוי להוסיף שאין בכך כדי לקבוע שגרסת המתלוננת שקרית, אלא שבגרסתה נמצאו סתירות או שהתביעה לא הצליחה להוכיח מעבר לספק סביר את אשמת הנאשם. לעתים מדובר בעניין של סגנון: מרבית השופטים מעדיפים סגנון ממלכתי ומכובד ולכן יעדיפו לשון עדינה זו על שפה בוטה ונחרצת.

מעבר לכך, השופט הרי יודע כי הואיל ולא נכח באירוע, קביעת הממצאים שלו מבוססת על הבנתו ואין בה ערובה לאמתות הדברים. מסיבה זו, גם כשהשופט בטוח שמדובר בתלונת שווא, כל עוד לא הודה בכך המתלונן, בדרך כלל יעדיף השופט לכתוב בפסק הדין כי עדותו של המתלונן לא הייתה אמינה בעיניו וכי נמצאו בה סתירות מהותיות מאשר לכתוב מפורשות שמדובר בתלונת שווא.⁵⁸ מבחינת הנילונים במקרים רבים התוצאה היא שגם אם התיק נגדם נסגר או אם זוכו בבית המשפט, תישאר מעל ראשם עננת חשד – בין בשל עילת הסגירה או הזיכוי ובין בשל הרטוריקה שבחר בית המשפט.

גם כשהשופט בטוח שמדובר בתלונת שווא, בדרך כלל יעדיף השופט לכתוב כי עדותו של המתלונן לא הייתה אמינה מאשר לכתוב מפורשות שמדובר בתלונת שווא.

עילת "היעדר אשמה" מנקה את הנילון מכל חשד, אך סגירת התיק בגין "היעדר ראיות מספיקות" או בגין "היעדר עניין לציבור" מותירה מעל הנילון עננת חשד. בשני המקרים האחרונים יישאר הרישום הפלילי בגין התלונה, כך שמבחינת הנילון יש הבדל משמעותי מאוד בין סגירת התיק בגין "היעדר אשמה" לבין סגירתו בגין שתי העילות האחרות. הבדלים אלה עשויים לבוא לידי ביטוי מעשי בעת שהנילון ינסה לקבל משרה ציבורית, בעת שיבקש לקבל פיצויים בגין תלונת השווא וכן הלאה (נרחיב על הדברים בהמשך). בפרשת **אליהו נ' פור**⁵⁵ קבעה השופטת עירית כהן כי העובדה שתלונת השווא נסגרה מחוסר עניין לציבור ולא מחוסר אשמה מהווה נזק עצמאי שנגרם לנילון:

אשר לנסיבות סגירת התיק, אי אפשר להתעלם מכך שסגירת התיק בעילה של חוסר עניין לציבור והסירוב לסגור את התיק בעילה של היעדר אשמה, מבוססים על עדותו של הנתבע [...] ולכן מוטלת על הנתבע אחריות גם בגין הנזקים שנגרמו לתובע עקב הליך זה.⁵⁶

מחקרם של שלו ויחזקאלי מלמד כי גם כשהתלונה מתבררת כתלונת שווא, במקרים רבים המשטרה – וכפי הנראה גם הפרקליטות – מעדיפה לסגור את התיק בעילה של חוסר עניין לציבור ולא בעילה של היעדר אשמה.⁵⁷

בפרשת אליהו נ' פור נגרמה לנילון נכות נפשית קבועה של 10% כתוצאה מתלונת השווא, אף שתלונה זו לא גרמה למעצרו או להרחקתו מהבית.

כאמור, גם בתסריט החיובי יותר – שבו תיסגר התלונה בשל היעדר אשמה או שהנאשם יזוכה חד-משמעית בבית המשפט – עדיין תיגרם לנילון פגיעה עצומה בגין תלונת השווא. זימון של אזרח שומר חוק למשטרה בחשד שביצע עברות חמורות, שלא לדבר על מעצר, עלול להוביל אדם כזה למצבים נפשיים קשים ובהם חרדה ופוסט-טראומה; אדם הנאלץ להגן על חפותו במסגרת הליכים פליליים נתון במתח, בחרדה ובהתמודדות תובענית – גם אם בסופו של דבר יתברר שהתלונה נגדו הייתה שקרית.⁵⁹ בפרשת אליהו נ' פור נגרמה לנילון נכות נפשית קבועה של 10% כתוצאה מתלונת השווא, אף שתלונה זו לא גרמה למעצרו או להרחקתו מהבית והיא סנסגרה בסופו של דבר מחוסר עניין לציבור.⁶⁰

יתרה מזו: החשש מפני הרשעת שווא מאלץ את הנילון להתגייס למערכה שבה הוא נדרש להגן על חפותו. למערכה זו יש מחירים רבים. במי-שור הכספי הישיר, מדובר **בהוצאות משפט-טיות** כבדות; הליכים משפטיים עשויים להיות יקרים מאוד. אדם שתלוי נגדו חשד לעברות מין או לאלימות במשפחה, מבין בדרך כלל כי גם אם מדובר בתלונת שווא הוא עלול להישלח בשל כך לכלא, להיות מורחק מילדיו ולהיות מתויג בחברה כעבריין מין או כאדם אלים, על כל ההשלכות שיש לכך. כדי להימנע מכל אלה, אדם הנתון במצב כזה יהיה מוכן לשלם סכומים גבוהים מאוד בתקווה להגנה משפטית טובה.

נוסף על כך, בלי קשר לתוצאות ההליך המשפטי, עצם קיומם של החשדות גורם בדרך כלל לפגיעה **קשה בשם הטוב** של הנילון. רבים בחברה סבורים כי "אין עשן בלי אש", ובמקרים רבים גם אם ייסגר התיק נגד הנילון או שהוא יזוכה בבית המשפט, באשר ילך תלווה אותו עננה של חשד. כמו כן, ההליכים המשפטיים עצמם נמשכים בדרך כלל זמן רב – וכל אותו זמן החשד מרחף מעל ראש הנילון, על כל ההשלכות החברתיות והציבוריות של הדבר.⁶¹ במקרים רבים יהיו לכך גם השלכות **תעסוקתיות**, למשל כשמדובר בעבודה המחייבת מהנילון לשאת נשק, באיש חינוך, בממלא תפקיד ציבורי או בעל נראות ציבורית.⁶²

**עצם קיומם של החשדות
גורם לפגיעה קשה בשם
הטוב של הנילון. גם אם
ייסגר התיק או שהוא יזוכה
בבית המשפט, תלווה אותו
עננה של חשד.**

בחלק גדול מהמקרים תלונת השווא גורמת **לפגיעה בחירות** של הנילון באמצעות מעצר, חלופות מעצר, צווי הגבלה וכן הלאה.⁶³

במקרים שבהם תלונת השווא מוגשת כחלק ממערכת יחסים זוגית או משפחתית, על פי רוב תביא התלונה **להרחקת הנילון** מהדירה המשותפת.⁶⁴ הרחקה זו – ודאי כשהיא מבו-ססת על תלונה כוזבת – פוגעת קשות בזכות הבסיסית של אדם לגור בביתו, בזכות הקניין החוקתית.⁶⁵ נוסף על כך קבעה הפסיקה כי מי שהורחק מביתו אינו זכאי לכך שבן הזוג שנותר בדירה המשותפת ישלם לו דמי שימוש עבור השימוש שעשה בדירה המשותפת.⁶⁶ התוצאה היא שבן הזוג הנילון מורחק מביתו, נאלץ לחפש מקום מגורים חלופי הכרוך לעתים בתשלום דמי שכירות – אך אינו זכאי לקבל מבן הזוג שהרחיק אותו מחצית שכר הדירה עבור הדירה המשותפת.⁶⁷

כאשר לבני הזוג יש ילדים, הרחקת הנילון מהדירה המשותפת גורמת ממילא גם **להגבלות קשות על הקשר שלו עם הילדים**. אף אם התלונה אינה מייחסת לבן הזוג פגיעה בילדים אך מביאה להרחקתו מהבית מטעם אחר, הנילון עדיין אינו רשאי לשהות עם הילדים בבית, על כל המשתמע מכך.

בית המשפט העליון קבע לא אחת כי זכות ההורה לגדל את ילדיו ולטפל בהם היא זכות חוקתית מוגנת, שמותר לפגוע בה רק אם נשקפת סכנה לילד.⁶⁸ למרות זאת, במקרים שבהם מוגשת נגד ההורה תלונת שווא, זכות זו – ועמה הפעולות הבסיסיות ביותר שהורה עושה עם ילדיו: להיות איתם בבית, לאכול איתם, לשחק איתם, להשכיב אותם לישון – ניטלת מההורה הנילון כעניין מובן מאליו. משהורחק ההורה הנילון מביתו ומילדיו, עליו לפנות לבית המשפט ולבקש לקבוע מועדים שבהם הילדים יבואו אליו; גם אם יצליח לבסוף לקבל זמני שהות עם ילדיו, בדרך כלל הסדרים אלה אינם תחליף ראוי לתחושת הביטחון שנשללה מההורה ומילדיו, המבוססת במידה רבה על מגוריהם המשותפים בבית. בתמ"ש 1880/04 קבע השופט יעקב כהן:

**זכות ההורה לגדל את ילדיו
היא זכות חוקתית במקרים
שבהם מוגשת נגד ההורה
תלונת שווא, זכות זו ניטלת
מההורה הנילון כעניין – מובן
מאליו.**

במקרים רבים ילדים בוחרים לאמץ את נרטיב התלונה. אף שהתלונה שקרית מבחינה אובייקטיבית, הם חשים נבגדים על ידי ההורה הנילון, ומסרבים לקיים עמו כל קשר.

מחקרים שבחנו ספציפית את הנזק הנגרם לילדים מתלונת שווא המייחסת לאחד ההורים פגיעה בהם, מצאו כי לתלונות אלה יש השלכות מרחיקות לכת על מצבם הנפשי של הילדים.⁷⁴ במצבים אלה הילדים מוצבים בניגוד לרצונם בלבו של קונפליקט בין ההורים, ועליהם לבחור בין שני נרטיבים סותרים – לא רק בנוגע לקשר שלהם עם ההורה הנילון אלא אף ביחס לשאלות עובדתיות הנוגעות לפגיעה הנטענת, שהרי הכחשה של תוכן התלונה תהיה קריאת תיגר על ההורה שהגיש את התלונה. הילדים חשופים, כמובן, לאופן שבו הורה זה מתייחס אל ההורה האחר, ולכן מסיקים במקרים רבים כי אם לא ישתפו פעולה עם ההורה שהגיש את התלונה יתויגו על ידו כפי שמתויג ההורה האחר ויקבלו ממנו מידה שווה של עוינות. מתוך כך, במקרים רבים ילדים בוחרים לאמץ את נרטיב התלונה. אף שהתלונה שקרית מבחינה אובייקטיבית, הם מפתחים סימפטומים של קרבנות להתעללות ולפגיעה, ומשאימצו את נרטיב התלונה – הם חשים נבגדים על ידי ההורה הנילון, מפתחים כלפיו ניכור ופעמים רבות מסרבים לקיים עמו כל קשר.⁷⁵ נמצא כי נזקים אלה אינם ניתנים לתיקון גם אם יתברר בדיעבד שהתלונה הייתה שקרית ושהוגשה על ידי ההורה האחר במטרה לפגוע בהורה הנילון.⁷⁶

קשה כשאול היא פגיעתה של עלילת שווא המוטחת באדם משאין ביכולתו להפריכה לאלתר [...] [קורבן התלונה] נחשף להליכים משפטיים מיותרים, נגרר לחקירות משטרתיות ונשא בהוצאות כספיות. מעבר לכל אלה, נגרמ[ת לו] אף עוגמת נפש קשה בגין המגבלות הבלתי מוצדקות ש[מוטלות] עליו בעניין קבלת [ילדיו], על לא עוול בכפו.⁶⁹

כאשר תלונת השווא מייחסת להורה הנילון פגיעה בילדים תהיה הפגיעה בקשר שלו עם הילדים חמורה לאין שיעור. במקרים אלה יוצאו צווי הרחקה נגד כל מפגש של ההורה הנילון עם ילדיו;⁷⁰ לעתים יופנה הנילון למרכז קשר ויהיה רשאי לפגוש את ילדיו רק בפיקוח צמוד של עובדת סוציאלית. ברע"א 3009/02, בעקבות תלונה של האב כי האב פוגע מינית בילדים, הורחק האב מהילדים ונאלץ לפגוש אותם במרכז קשר במשך שנתיים.⁷¹ בדיעבד, משנבדק העניין לעומק, קבעו כל המומחים כי דובר בתלונת שווא. מובן כי הרחקת הורה מילדיו אינה פוגעת רק בהורה המורחק אלא גם בילדים. בספרות המחקרית יש קונסנזוס מלא לכך שכאשר שני ההורים הם הורים נורמטיביים, טובת הילדים מחייבת קשר מקיף ומשמעותי עם כל אחד מהם.⁷² הרחקת אחד ההורים מהילדים גורמת **נזק חמור ופגיעה קשה בילדים**.⁷³

יתרה מזו: אם הורחק הנילון מדירת המגורים, העובדה שרק המתלונן גר בדירה תהיה הסטטוס קוו החדש ונקודת המוצא לכל התדיינות עתידית, הן בנוגע לבית והן בנוגע לילדים.⁷⁷ גם אם התלונה לא ייחסה להורה הנילון כל פגיעה בילדים, העובדה שהורה זה הורחק מהבית משמעה שהמשמורת על הילדים נמצאת בפועל אצל ההורה המתלונן. כך תלונת השווא משרתת את ההורה המתלונן בהשגת הישגים טקטיים במאבק הגירושין. בה"ט 02-12-49375 קבע השופט איתי כץ:

תוצאת הדברים מביאה אותי לכלל מסקנה ברורה וחדה לפיה האם בחרה לעלות על מסלול מהיר בדמותו של הליך לפי החוק למניעת אלימות במשפחה לצורך השגת יתרונות במישור הסדרי הראיה של האב עם הקטין, מסלול עוקף התובענה שהגיש לפני למעלה משנה ואשר עד היום היא עצמה מסכלת את בירורה (ואת בירור תביעת האב להרחבת הסדרי ראיה) בעצם סירובה לשתף פעולה עם מי מבין המומחים שמונו והוחלפו על ידי בית משפט זה ובית-משפט המחוזי. מסקנתי הינה אפוא כי האם בקשה לעשות שימוש בחוק למניעת אלימות במשפחה לצורך השגת יתרונות בלתי הוגנים בעניינים שאינם קשורים כלל ועיקר לחוק, למטרה לשמה נחקק ולאינטרסים עליהם הוא בא להגן.⁷⁸

כאשר תלונות השווא מוגשות כחלק מהליך גירושין, נוספות על ההשלכות הכלליות שראינו לעיל השלכות ספציפיות: מן המפורסמות היא שיש עורכי הדין העוסקים בדיני משפחה הממליצים ללקוחותיהם להגיש במטרה תלונות שווא נגד בן הזוג כדי להשיג יתרונות טקטיים בהליכי הגירושין. כך, למשל, בן הזוג המתלונן יכול להשתמש בתלונה בבית הדין הרבני בטענה שההתנהגות המתוארת בה היא עילה לגירושין. בית הדין הרבני עשוי להתחשב בתוכנה של תלונה המתועדת במטרה ואולי אף הובילה לצו הגנה כנגד הנילון – אף אם ייתכן שתוכנה שקרי. לכך עשויות להיות השלכות לא רק על הגירושין עצמם אלא גם על החיוב בכתובת האשה ובמזונותיה.

להרחקה מהדירה המשותפת יש משמעות רחבת היקף בסכסוכי גירושין. ראשית, בן הזוג שהגיש את התלונה יכול לנצל את העובדה שרק הוא רשאי לשהות בדירה המשותפת כדי להתכונן למשפט הגירושין, למשל: לאסוף ללא הפרעה חומרים שיסייעו לו בהליכי הגירושין ולסלק או להשמיד חומרים שעשויים להיות לו לרועץ; כמו כן יש באפשרותו להעלים מהדירה דברי ערך שאינו מעוניין להתחלק בהם עם הצד השני.

אם הורחק הנילון מדירת המגורים, העובדה שרק המתלונן גר בדירה תהיה הסטטוס קוו החדש ונקודת המוצא לכל התדיינות עתידית, הן בנוגע לבית והן בנוגע לילדים. המשמורת על הילדים נמצאת בפועל אצל ההורה המתלונן.

2. נזקים מערכתיים בגין תלונות שווא

כפי שראינו, תלונות השווא פוגעות קשות בני-לון ובילדים, אך מעבר לכך יש להן השלכות גם ברמה המערכתית. בלי קשר להיקף התופעה, לעצם קיומה יש השלכות שליליות על היחס לקרבנות אמתיים של עברות מין ואלימות במשפחה. נושא זה נדון רבות בספרות ובפסיקה. הן מלומדים והן בתי המשפט דנו בנזק הנלווה לתלונות שווא על שום הספקנות שהן מעוררות כלפי תלונות אמיתיות. העובדה ששוטרים, עובדים סוציאליים, פרקליטים ושופטים נתקלים בהיקף נרחב של תלונות שווא משפיעה על האופן שבו הם מתייחסים לתלונות אחרות המגיעות אליהם. כך, למשל, כתב פיני יחזקאלי:

כדאי לשים לב, שמספר התלונות הבלתי מוצדקות הינו גבוה ביותר ואלה גורמות נזק לעניין הנשים הכללי, גם בהתייחסות של הצבור, של המוסדות ושל בתי-המשפט.

למה חשוב לטפל בקבוצה זו? בעיקר בשל גודלה (היא יכולה להוות מעל 50% מהפניות לתחנת משטרה!), וכיוון ששוטרים, הפועלים בשטח בלחץ האירועים, נוטים לגבש לעצמם תבניות עבודה. אם שלושת האירועים האחרונים בהם נתקל השוטר היו אירועי שווא, ייטה השוטר לראות גם במקרה הבא ככזה ולהיפך.⁸⁴

בחלק מהמקרים, מצב דברים זה עשוי להשפיע במידה ניכרת על המלצות העובדים הסוציאליים לסדרי דין⁷⁹ ועל הכרעת בית המשפט, המייחסים משקל רב לשמירה על הסטטוס קוו. כך, צו הרחקה שניתן בתחילת ההליך, ושהני-לון לא הצליח לבטלו תוך זמן קצר, עשוי לעצב את הסדרי הגירושין שנים רבות קדימה. ברוב המקרים, גם אם בסופו של הליך ארוך ומייגע יצליח ההורה הנילון להוכיח את חפותו ולשכנע את הרשויות שהתלונה שהוגשה בתחילת הליך הגירושין הייתה כוזבת, לא יהיה בכך כדי לשנות את ההסדרים שנקבעו.⁸⁰

יש שופטים העשויים לזקוף לחובתו של ההורה את העובדה שהגיש תלונת שווא נגד ההורה האחר, והדבר עשוי לפעול לרעתו בקביעת המשמורת;⁸¹ מאידך גיסא, מחקרים מראים כי במקרים של תלונה – אף אם נקבע שהיא חסרת בסיס – הרשויות נוטות על פי רוב להכריע לטובת ההורה המתלונן מתוך חשש שמא בכל זאת יש בסיס כלשהו לתלונה.⁸²

אם לא די בכל אלה יש לציין כי למשמורת, לזמני השהות הקצובים למפגשים עם הילדים ולהרחקת ההורה הנילון מהדירה ייתכנו השלכות גם על מזונות הילדים: ההורה – שנכפה לצמצם את מעורבותו בטיפול בילדים – יחויב במזונות גבוהים בגין מעורבותו המצומצמת בטיפול בילדים.⁸³

דברים דומים כתב גם השופט אור אדם בהתייחסו לאשה שהגישה תלונת שווא נגד בן זוגה:

מדובר בעבירה חמורה. נשים רבות מתלוננות על עבירות של אלימות במשפחה, ולא פעם נטען על ידי הנאשמים כי מדובר בתלונות שווא. נשים אשר נוהגות כמו הנאשמת, ומגישות תלונות שקריות פוגעות איפוא בנשים אשר באמת מותקפות על ידי בני זוגן ומקשות על מתן אימון בהן ועל אכיפת החוק.⁸⁷

אם כן, מעבר לנזק שנגרם לנילון ספציפי, נזקיהן הרחבים יותר של תלונות שווא הם פגיעתן בקרבנות אמת ובמתלונני אמת וכן היחס הספקני שהחברה והמערכת המשפטית מעניינות למתלוננים אלה.⁸⁵ כתב על כך השופט יעקב כהן:

התופעה של הגשת בקשות סרק במסגרת החוק, אשר הלכה והתרחבה במרוצת השנים שחלפו מאז הוחק החוק [למניעת אלימות במשפחה, י"מ], הינה בגדר רעה חולה, שפגיעתה קשה, לא רק באדם שכלפיו מופנית הבקשה, אלא גם בקורבנות אמת של אלימות במשפחה, הזקוקים לקבלת סעד משפטי מידי, ועלולים להיתקל חלילה ביחס ספקני כלפי בקשותיהם.⁸⁶

התופעה של הגשת בקשות סרק, אשר הלכה והתרחבה במרוצת השנים, הינה בגדר רעה חולה, שפגיעתה קשה, לא רק באדם שכלפיו מופנית הבקשה, אלא גם בקורבנות אמת של אלימות במשפחה הזקוקים לקבלת סעד משפטי מידי, ועלולים להיתקל חלילה ביחס ספקני כלפי בקשותיהם.

נזקים מערכתיים נוספים הם הפגיעה הנגרמת לאמון הציבור במערכת המשפטית, כמו גם העומס הנגרם למשטרה ולבתי המשפט בגין העיסוק בתלונות שווא.⁸⁸ **בפרשת מדינת ישראל נ' גוטאני** כתב השופט חנא סבאג:

גם מידת הפגיעה בערכים החברתיים כתוצאה ממסירת ידיעות כוזבות במשטרה אינה מבוטלת. עבירה של מסירת ידיעות כוזבות מסבה נזק לגורמי החקירה אשר לאור המידע הכוזב פתחו בחקירה.

בהודעה הכוזבת שמסר הנאשם, פגע הוא בעבודת המשטרה וגרם לבזבוז משאביה בטיפול בתלונת שווא. אין זה סוד כי משאבי משטרת ישראל הינם מוגבלים, ומי שגורם להפניית משאבים לחקירות מיותרות גורם לכך שלא יחקרו ידיעות אחרות הקשורות לעבירות שצריך היה לחוקרם אילו נמצאו המשאבים הנדרשים לצורך כך, ובכך פוגע בערך החברתי של זכות הציבור כי המשטרה אכן תפעל לחקירת ידיעות שראויות להיחקר וכן פוגע בערך חברתי נוסף של זכות הציבור כולו שתלונות במקרים דומים יתקבלו בחשדנות מה על ידי המשטרה.⁸⁹

דברים אלה נכונים כמובן גם ביחס לבזבוז משאביה של מערכת המשפט.

פרק ג': הכלים לטיפול בתופעה בחוק הישראלי

סעיף 243 עוסק במסירת הודעה כוזבת וקובע:

המוסר לשוטר או למי שמוסמך להגיש תביעה פלילית, ידיעה על עבירה כשהוא יודע שהידיעה כוזבת, דינו – מאסר שלוש שנים, ואם העבירה היא פשע – מאסר חמש שנים; ואין נפקא מינה אם הוגשה תביעה פלילית בעקבות הידיעה ואם לאו.

שלושה סוגי כלים בחוק הישראלי מאפשרים טיפול בתלונות שווא: עברות פליליות, חיוב בהוצאות ועילות תביעה אזרחיות. להלן נדון בכל אחד מסוגי הכלים.

1. עברות פליליות

כמה סעיפים בחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין) קובעים כי תלונת שווא היא עברה פלילית.

סעיף 237 לחוק העונשין קובע שמסירת עדות שקר בהליך שיפוטי היא עברה שעונשה עד שבע שנות מאסר, ואם מוסר העדות עשוי להפיק טובת הנאה מעדותו – העונש הוא עד תשע שנות מאסר.

סעיף 239 לחוק עוסק במסירת תצהיר שקרי, עברה שעונשה הוא עד שלוש שנות מאסר.

סעיף 243 קובע: המוסר לשוטר או למי שמוסמך להגיש תביעה פלילית, ידיעה על עבירה כשהוא יודע שהידיעה כוזבת, דינו – מאסר שלוש שנים, ואם העבירה – היא פשע מאסר חמש שנים; ואין נפקא מינה אם הוגשה תביעה פלילית בעקבות הידיעה ואם לאו.

נוסף על סעיפים אלה, סעיף 240(א) לחוק העונשין מתייחס לעד שמסר שתי עדויות סותרות (כגון עדות אחת במשטרה ועדות אחרת בבית המשפט) וקובע:

המוסר הודעות או עדויות, בענין אחד בפני רשויות שונות, והודעותיו או עדויותיו סותרות זו את זו בשאלה עובדתית שהיא מהותית לגבי הענין, ועושה כן בכוונה להטעות, דינו – מאסר חמש שנים.

2. חיוב בהוצאות

כמה סעיפי חוק מאפשרים לבית המשפט לחייב מתלונן בהוצאות אם התרשם כי התלונה הוגשה בזדון או בחוסר תום לב. החוק מאפשר לחייב במקרים כאלה הן את המדינה והן את המתלונן.

סעיף 80 לחוק העונשין עוסק בחיוב המדינה בהוצאות:

80. (א) משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב–1982 בסכום שייראה לבית המשפט; במשפט שמנהל קובל רשאי בית המשפט להטיל על הקובל תשלום כאמור.

סעיף 81 לחוק העונשין קובע:

(1) זיכה בית המשפט את הנאשם לאחר שראה כי התלונה שגרמה למשפט הוגשה בקלות ראש או לשם קינטור או ללא יסוד, רשאי הוא לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הזדמנות סבירה לטעון טענותיו לענין זה, בתשלום הוצאות הגנתו של הנאשם והוצאות התביעה, כפי שיקבע בית המשפט.

סעיף 9 לחוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001 קובע:

סעיף 11 לחוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991 קובע:

דחה בית משפט בקשה למתן צו מניעת הטרדה מאיימת וקבע כי היא קנטרנית, רשאי הוא להטיל על מי שביקש את הצו את אלה או חלק מהם:

דחה בית המשפט בקשה למתן צו הגנה וקבע כי היא קנטרנית, רשאי הוא להטיל על מי שביקש צו הגנה את אלה או חלק מהם:

(1) הוצאות לטובת המדינה ולטובת צד שנפגע, בשיעור שימצא לנכון;

(1) הוצאות לטובת המדינה ולצד שנפגע, בשיעור שימצא לנכון;

(2) פיצוי נאות למי שנפגע מהגשת הבקשה.

(2) פיצוי נאות למי שנפגע מהגשת הבקשה.

סעיף 11 לחוק למניעת אלימות במשפחה, קובע:
דחה בית המשפט בקשה למתן צו הגנה וקבע כי היא קנטרנית, רשאי הוא להטיל על מי שביקש צו הגנה
(1) הוצאות לטובת המדינה ולצד שנפגע,
(2) פיצוי נאות

3. עילות תביעה אזרחיות

כמה סעיפי חוק מגדירים עילות תביעה אזרחיות המאפשרות לנילון – במצבים מסוימים – להגיש תביעה נגד המתלונן בגין תלונת שווא.

סעיף 60 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968 מאפשר להגיש תביעה בנזיקין בגין נגישה:

נגישה היא פתיחתו או המשכתו של הליך נפל – למעשה, ובזדון, ובלי סיבה סבירה ומסתברת – נגד אדם, בפלילים [...] וההליך חיבל [...] בשמו הטוב או סיכן את חירותו, ונסתיים לטובתו, אם היה ההליך עשוי להסתיים כך; אך לא תוגש תובענה נגד אדם על נגישה רק משום שמסר ידיעות לרשות מוסמכת שפתחה בהליכים.

כידוע, פקודת הנזיקין כוללת גם סעיפי סל – עוולת הרשלנות והפרת חובה חקוקה. סעיף 35 לפקודת הנזיקין קובע כי מי שעשה "מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות", ומעשה זה גרם לזולת נזק, חייב לפצות את הניזוק. סעיף 63 לפקודה קובע שבאשר אדם מפר חובה חקוקה שנועדה להגן על הזולת, והזולת אכן נפגע כתוצאה מהפרת חובה זו, הנפגע זכאי לפיצוי מאת המזיק.

נוסף על סעיפים אלה, חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965 מאפשר לתבוע אדם בגין הוצאת דיבה.

סעיף 38 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 מאפשר לחייב הן את המדינה והן את המתלונן בפיצוי הנילון:

38. פיצוי בשל מעצר

(א) נעצר אדם ושוחרר בלא שהוגש נגדו כתב אישום, ומצא בית המשפט שלא היה יסוד למעצר, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי האדם, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לו פיצוי על מעצרו והוצאות הגנתו בסכום שיקבע בית המשפט.

(ב) נעצר אדם ושוחרר, ומצא בית המשפט שהמעצר היה עקב תלונת סרק שהוגשה שלא בתום לב, רשאי בית המשפט לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הזדמנות לטעון טענותיו לענין זה, לשלם, למי שנעצר, פיצוי על מעצרו והוצאות הגנתו, בסכום שיקבע בית המשפט.

פרק ד': התנהלות המשטרה

מצב זה השתנה, בין השאר בעקבות ועדת קרפ לבדיקת מדיניות חקירה, תביעות ומשפט בעבירות אלימות במשפחה.⁹⁰ התוצאה היא שינוי דרמטי ביחס המשטרה הן לעברות מין והן לאלימות במשפחה. בין השאר, נוהלי המשטרה העוסקים בתלונות בגין אלימות במשפחה מחייבים כיום את השוטרים לפתוח תיק בכל תלונה, גם אם ברור להם שמדובר בתלונת שווא. בפרק זה נעמוד על האופן שבו הדברים מיושמים בפועל בהתנהלות המשטרה.

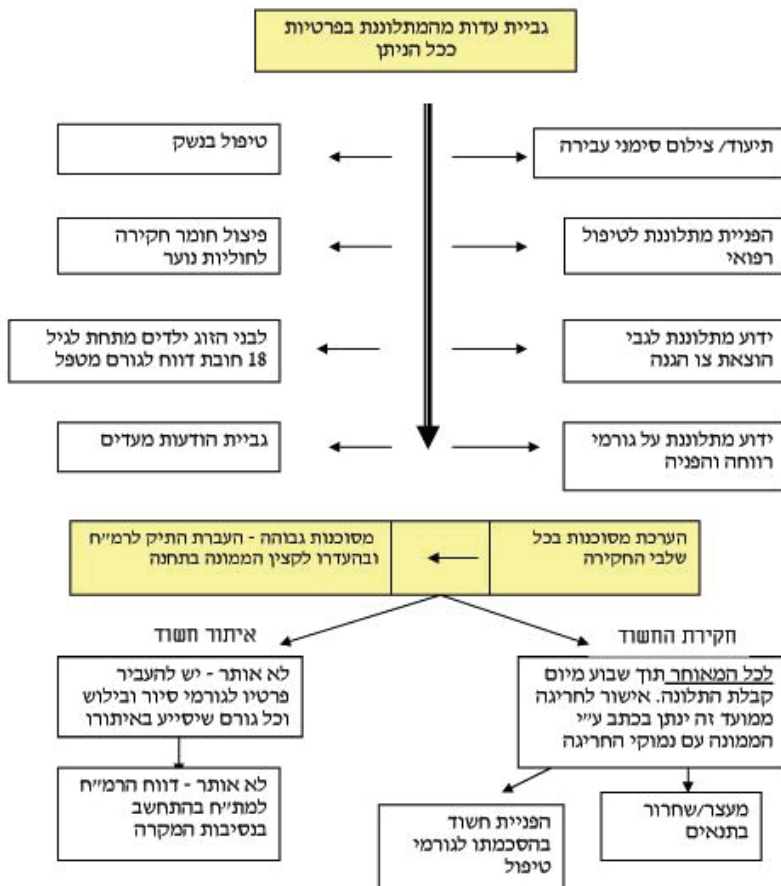
החוליה הראשונה שמטפלת בתלונות היא המשטרה. בשנות השמונים והתשעים של המאה הקודמת נמתחה ביקורת על המשטרה בגין יחס סלחני שהפגינה כלפי תלונות בגין עברות מין ואלימות במשפחה. מחקרים שבדקו את התנהלות המשטרה באותה תקופה מצאו כי לעתים ראו השוטרים את קרבן עברת המין כאשם בעברה שבוצעה בו. אשר לאלימות במשפחה, שוטרים רבים ראו בה עניין פנים-משפחתי; אם היה לשוטר תפקיד כלשהו בקונפליקט, פעמים רבות הוא התבטא בניסיון להשכין שלום בין בני המשפחה.

1. היעדר סמכות שלא לפתוח

תיק בגין התלונה

להלן תרשים זרימה שפורסם באתר האינטרנט של המשטרה ומתאר את ההנחיות לטיפול בתלונה בגין אלימות במשפחה:

קבלת התלונה בעבירת אלמ"ב ע"י חוליית אלמ"ב בתחנת המשטרה

*מכל גורם כגון מתלונן/ת, עדים, שכנים, גורמי טיפול וכיו"ב.

**האפשרות שאינה מופיעה
בתרשים היא האפשרות
שהשוטר שקיבל את התלונה
התרשם כי מדובר בתלונת
שווא וכי למיטב שיקול דעתו
המקצועי השוטר סבור שאין
לה בסיס או שאין צורך לנקוט
צעדים כלשהם נגד הנילון.**

האפשרות שאינה מופיעה בתרשים הזרימה, ולא בכדי, היא האפשרות שהשוטר שקיבל את התלונה התרשם כי מדובר בתלונת שווא, בתלונה קנטרנית או בתלונה שאינה מראה על פניה כל עברה שבוצעה על ידי הנילון, וכי למיטב שיקול דעתו המקצועי השוטר סבור שאין לה בסיס או שאין צורך לנקוט צעדים כלשהם נגד הנילון.

עברת אלימות במשפחה אמנם מסווגת כעברה מסוג פשע, ולכן הסמכות לסגירת תיק העוסק בעברה זו נתונה בידי פרקליט המחוז;⁹¹ אך גם אם ההחלטה על סגירת התיק נתונה בידי פרקליט המחוז, אפשר היה לצפות כי בידי השוטר או הקצין המטפל יימסר לכל הפחות שיקול דעת ראשוני אם נדרש טיפול אקטיבי בתלונה או אם יש להמליץ על סגירתה כתלונת שווא.

מתרשים הזרימה ברור כי המתלוננת היא אשה והחשוד הוא גבר; אך משמעותי יותר להתבונן בתוצאות התלונה כפי שהן מצוינות בתרשים הזרימה:

(א) מעצר הנילון.

(ב) שחרור הנילון בתנאים (בדרך כלל הכוונה היא להרחקת הנילון מהבית למשך כ-14 יום).

(ג) הפניית הנילון בהסכמתו לגורמי טיפול.

(ד) אם לא אותר הנילון, מקבל התלונה נדרש להעביר את פרטי הנילון לגורמי סיור ובילוש ולכל גורם שיסייע באיתורו.

אף שחלק גדול מהתלונות המוגשות למשטרה הן תלונות שווא, מדיניות המשטרה היא לנקוט צעדים חריפים גם אם השוטרים סבורים שמדובר בתלונת שווא.

תרשים הזרימה מלמדנו כי סמכות זו אינה נתונה בידי של הגורם המטפל בתלונה וכי עליו לבחור באחת מארבע האפשרויות שראינו. דברים דומים עולים גם ממאמרם של בר-אלי, בר-מוחא ופרנקל.⁹² השלושה כותבים כי אף שחלק גדול מהתלונות המוגשות למשטרה הן תלונות שווא, מדיניות המשטרה היא לנקוט צעדים חריפים גם אם השוטרים סבורים שמדובר בתלונת שווא. מבחינת השוטר

המטפל, הרחקה של אדם חף מפשע מביתו אינה גורמת לשוטר כל נזק אך אי-הרחקה של אדם שעשוי להתברר כאלים תפגע בשוטר אישית. לדידם של בר-אלי ושותפיו למאמר, התוצאה היא ששוטרים מעדיפים להרחיק אנשים מהבית בכל מקרה, גם אם נסיבות המקרה מלמדות שאין לכך כל הצדקה:

קיימת מדיניות משטרתית, הגורסת שימוש מירבי במתן הגנה לנשים המתלוננות על אלימות, באמצעות הרחקת בן-הזוג מהבית למשך 14 יום לפחות, ובמרבית המקרים, אף תוך הפניית האישה לקבלת צו-הגנה מבית-המשפט לענייני משפחה.⁹³

לדעת המחברים, עמדה זו של המשטרה אינה מייחסת משקל למספר המקרים שבהם נילונים של תלונות שווא נפגעים מנוהלי המשטרה.⁹⁴ ביקורת שיפוטית רבה נמתחה על מדיניות זו של המשטרה. בתמ"ש 13353/04 כתב השופט יעקב כהן:

המשיב הורחק על ידי משטרת ישראל מביתו למשך 10 ימים, וזאת מתוך רצונה העז של המשטרה להרגיע את הרוחות, אולם לו נבדקו הדברים עד תום, כסבור אנוכי, כי לא היה כל מקום להרחקתו מביתו, מה עוד, והרחקה זו גרמה לכך שהמשיב לא היה בקשר עם שתי בנותיו הפעוטות, על לא עוול בכפו, ועל לא עוול בכפן.

מניעת שינה מכוונת מאדם [כפי שנעשתה על ידי המתלוננת כלפי הנילון. י"מ] הינה, כשל-עצמה, בגדר התנהגות הגובלת באלימות.

התרשמתי כי רק סבלנותו ואורך רוחו של המשיב מנעו אכן התדרדרות התנהגות הצדדים לפעולות אלימות, אשר התנהגות המבקשת עלולה היתה לגרום להם.

הרחקתו של אדם מדירת מגוריו, תוך כפיית ניתוקו ממגורים משותפים עם ילדיו, מהווה פגיעה אנושה בזכויותיו האנושיות והאזרחיות הבסיסיות ביותר.

גם הסדר הראייה המוגבל הנכפה על צד המורחק מביתו, כפועל יוצא מההרחקה מבית המגורים המשותף, רצוף בתחושות כאב, צער והחמצה.⁹⁵

2. היעדר חקירה

לבית המשפט ולתת לו להכריע בעניין אף אם המשטרה הייתה יכולה לבצע פעולות חקירה פשוטות שהיה בהן כדי לאמת או להפריך את התלונה.⁹⁶

נמצא כי בחלק גדול מהמקרים המשטרה נמנעת מחקירה שתבחן את מידת האמת שבתלונה. המשטרה מעדיפה להעביר את התיק

בפרשת **מדינת ישראל נ' זיו** מתח השופט שמעון פיינברג ביקורת על הפרקטיקה של המשטרה:

ידוע כי המשטרה מייחסת רצינות רבה (ובצדק!) לתלונות של אלימות במשפחה, נוכח נפיצות התופעה, וטרגדיות שאירעו עקב העדר טיפול בתלונות נשים על אלימות בעלים כלפיהן. יחד עם זאת, אין בכך כדי לפטור את המשטרה מחובתה לחקור כל תלונה שכזו באופן אובייקטיבי. על המשטרה להכיר בקיומה של תופעה של נשים מסוימות אשר מנצלות את הגישה התקיפה של המשטרה כלפי בעלים אלימים, כדי להגיש תלונות שווא כנגד בעליהן, על מנת להשיג את הרחקתן של הבעל מהבית או "נקודות" בהליכי גירושין בין בני הזוג.

נדמה לי כי המשטרה במקרה הנדון לא מילאה את חובתה האמורה. סימני השאלה באשר למהימנות תלונתה של המתלוננת [...] היו ידועים כבר בשלב החקירה, והיו צריכים להדליק נורה אדומה אצל חוקרי המשטרה. אף על פי כן, המשטרה התעלמה מכל אלה, לא חקרה את תלונת המתלוננת בצורה מספקת והתעלמה מתלונת הנאשם כנגד המתלוננת [...] נוח לה היה להעביר את החומר הלא ממצה לתביעה לצורך הגשת כתב אישום. התביעה, מצידה, בחרה שלא לבקש חקירה משלימה שהתבקשה במקרה דנן, והגישה כתב אישום על סמך החומר שנמסר לה, תוך העברת כל האחריות לבית המשפט.

יש לקוות שהמשטרה תפיק את הלקחים.⁹⁷

**בחלק גדול מהמקרים
המשטרה נמנעת מחקירה
שתבחן את מידת האמת
שבתלונה.**

גישה זו של המשטרה תוארה על ידי חימי ושותפיו:

כיום מתלוננות, [בעברות אלימות במשפחה, עברות מין, וכד'. י"מ] [...] זוכות להגנת יתר שלעיתים פוגמת במוטיבציית המשטרה ללקט ראיות אובייקטיביות. נראה שבמקרים מסוימים החקירות מתמקדות בגביית הודעות מהמתלוננות, תוך מתן אמון מלא ועיוור בדבריהן ולא בחיפוש אחר ראיות חיצוניות לשם חשיפת האמת. בין אם הן עשויות להוביל לזיכוי של הנחקר ובין אם הן עלולות להביא להרשעתו, שעה שהיכולת של נחקר להוכיח את חפותו בשלבים אלה קלוש.⁹⁸

דברים אלה עולים גם מפסקי דין שבהם ניהלה המשטרה הליכים נגד חשודים – ובכללם מעצרים, צווי הרחקה וכו' – אך בסופו של דבר זיכה בית המשפט את הנילון תוך שקבע שאם היו השוטרים מבצעים חקירה פשוטה בתחילת ההליך, אפשר היה לגלות כבר אז כי הנילון אינו אשם במיוחס לו.⁹⁹

לעניין זה התייחס לאחרונה בית המשפט העליון בפרשת **בוזגלו נ' מדינת ישראל**.¹⁰⁰ בפרשה זו הגישה המתלוננת תלונה נגד בוזגלו בגין אונס. בית המשפט קבע כי המשטרה לא קיימה חקירה בעניין אלא העבירה את התיק לפרקליטות, וזו בתורה הגישה כתב אישום נגד הנילון. רק משהתקיים המשפט קבע בית המשפט כי המתלוננת מסרה תלונת שווא, וכי אילו הייתה

המשטרה מקיימת את החקירה שהיה עליה לקיים היה הדבר מתברר בתחילת ההליך. בית המשפט העליון, שדן בפרשה זו, אימץ במלואה את קביעת בית המשפט המחוזי:

נקבע בהכרעת הדין, כי "נפלו פגמים מהותיים באופן ניהול החקירה בתיק; כאשר לא נחקרו עדים רלוונטיים; ולעיתים לא נשאלו שאלות מתבקשות. זאת, באופן שיש בו לפגוע בחקר האמת ובהגנת [המערער]."¹⁰¹

[...]

אשר לאופן ניהול החקירה, מתח בית משפט קמא ביקורת נוקבת על חוקרי המשטרה, אשר לא טרחו לבדוק כראוי את גרסתו של המערער, ומנגד לא התייחסו להתנהלותה הבעייתית של המתלוננת. הם נמנעו מלזמן עדים מהותיים ולא הציגו שאלות מתבקשות לחברות תיה של המתלוננת. במהלך העימות בין המערער למתלוננת, החל אחד החוקרים לצעוק על המערער ולהשפיל אותו. בית משפט קמא ציין, כי מלווה אותו תחושת אי נוחות רבה "באשר למידת המקצועיות בה נוהלה החקירה במקרה דנן, ובאשר למידת האובייקטיביות של החוקרים".¹⁰²

3. מעצרים

**אחוז מקרי הרצח במשפחה
הוא כ-0.07% – מתוך כלל
התלונות בגין אלימות
במשפחה. למרות זאת,
ביותר משליש מהתלונות
בגין אלימות במשפחה
תעצור המשטרה את הנילון.**

מות במשפחה, בעוד אחוז מקרי הרצח בציבור הכללי הוא כ-0.45% מתוך כלל התלונות בגין אלימות בציבור הכללי.¹⁰⁵ מבחינה סטטיסטית, הסיכוי שתלונה בגין אלימות שאינה במשפחה תסתיים ברצח גבוה כמעט פי שבעה מהסיכוי שתלונה בגין אלימות במשפחה תסתיים ברצח.¹⁰⁶ למרות זאת, ביותר משליש מהתלונות בגין אלימות במשפחה תעצור המשטרה את הנילון – אחוז גבוה במידה ניכרת מאחוז המעצרים הנמוך בתלונות בגין אלימות שאינה במסגרת המשפחה.¹⁰⁷

על פי החוק, לקצין משטרה יש סמכות לעצור מי שהגישו נגדו תלונה בגין עברת אלימות במשפחה למשך 24 שעות, אף אם החשוד אינו מהווה סכנה.¹⁰³ במקרים רבים המשטרה אכן עוצרת את הנילונים, מהלך שמחמיר במידה ניכרת את עצמת הפגיעה הנגרמת לנילונים של תלונות השווא.

במובן מסוים, המשטרה נמצאת במלכוד: מאז שנת 2009 רצחו בכל שנה בין שמונה ל-19 גברים את בנות הזוג שלהם. רציחות אלה מקבלות חשיפה תקשורתית רחבה ובצדק. כל אחד בנעלי המשטרה לא היה רוצה לקחת על עצמו את הסיכון ששיקול דעת מוטעה שלו יוביל לרצח אשה על ידי בן זוגה.¹⁰⁴ הצורך להילחם בתופעת האלימות במשפחה, וברצח נשים במיוחד, צריך להשפיע על המשטרה, על גופי הרווחה ועל בתי המשפט.

עם זאת, במאמרו המקיף בעניין ציין השופט נתן זלוצ'ובר כי אחוז מקרי הרצח במשפחה הוא כ-0.07% מתוך כלל התלונות בגין אלי-

צווי הגנה, הרחקה מהבית ואפילו מעצרים מענישים בעיקר את האנשים הנורמטיביים. צעדים אלה אינם אפקטיביים במקרים הפתולוגיים, שהם אלה שמסתיימים ברצח.¹⁰⁸ כך, באופן אבסורדי, מדיניות המשטרה מחמיצה את מטרותה פעמיים: היא דרקונית ופוגענית כלפי הרוב הגדול של הציבור, שהם אנשים נורמטיביים, והיא אינה אפקטיבית דיה כלפי המקרים הפתולוגיים שאת התפרצותם היא מנסה למנוע.

בפועל מעצרים בעקבות תלונות בגין אלימות במשפחה שכיחים למדי, גם כשאין לכך הצדקה עניינית. כתב בעניין זה נצ"מ (בדימוס) יחז-קאלי:

רובן המכריע של התלונות במש-טרה על אלימות במשפחה מביאות למעצר החשוד. זה קורה גם כאשר התשתית הראייתית חלשה, כאשר אין סימני פגיעה, וכאשר החומר היחידי הנמצא הוא גרסאות סותרות של המעורבים (הסיכויים גבוהים במיוחד בשעות אחר-הצהרים, הערב והלילה, כאשר הקצינים התורנים בתחנות, בדרך-כלל, אינם מקצועיים, ויודעים, כי עדיף מבחינתם שישגו בביצוע מעצר שווא על-פני שחרור בעייתי, שיכול גם לפגוע בקורבן, וגם בהם ובקריירה שלהם). מעצר שווא בתחנת המש-טרה יכול להתגלגל להארכת מעצר בבית-המשפט ואף להגשת כתב אישום, למרות שאין בתיק מאומה וסופו להסתיים בזיכוי החשוד.¹⁰⁹

דברים אלה עולים גם מדוח הסנגוריה הציבורית על פעילותה בשנת 2014.¹¹⁰ דוח זה אינו עוסק ספציפית בטיפול המשטרה בתלונות בגין עברות מין או אלימות במשפחה, אך הנתונים העולים ממנו מלמדים כי מדדי האיכות שנקבעו במשטרה יוצרים תמריץ לבצע מעצרים גם אם אין לכך הצדקה עניינית. עוד נקבע בדוח:

ברוב הגדול של מעצרי הימים (בין כמחצית לשני שלישים לפי ההערכות), כלל לא מוגש כתב אישום כנגד העצור, ותיק החקירה שנפתח בעניינו נסגר מאוחר יותר.¹¹¹

תופעה מוכרת היטב, גם בהקשר של אלימות במשפחה, היא שימוש במעצר כאמצעי לחץ לקבלת הסכמה מהנילון לדברים שקשה להניח שהיה מסכים להם אלמלא האיום במעצר. בחלק מהמקרים שבהם על פי הסטטיסטיקה לא בוצע מעצר, הדבר נבע מכך שהשוטר הסביר לנילון כי עליו לחתום על "הסכמה" לצו הרחקה מביתו למשך 30 ימים, שאם לא כן יהיה על השוטר לעצור אותו:

שימוש יתר במעצרים פוגע בצורה אנושה לא רק בזכויותיהם של העצורים לחירות ולכבוד, אלא גם בהגיונות ההליך המשפטי ובסיכוי להביא לתוצאה צודקת. כך למשל, הסיכוי לשבור את רוחו של חשוד ולגרום לו להודות בדברים שלא עשה גדול יותר כאשר מדובר במי שחירותו נשללה. קיים גם חשש כי האפשרות של המשטרה להתמקד בגביית גרסאות מהחשוד העצור מייצרת תמריץ שלילי לביצוע פעולות חקירה נוספות מחוץ לחדרי החקירה יכולות להביא לתוצאה מדויקת יותר.¹¹²

בחלק מהמקרים שבהם על פי הסטטיסטיקה לא בוצע מעצר, הדבר נבע מכך שהשוטר הסביר לנילון כי עליו לחתום על "הסכמה" לצו הרחקה מביתו למשך 30 ימים, שאם לא כן יהיה על השוטר לעצור אותו.

במהלך שנת 2014 ובמחצית הראשונה של שנת 2015 ניתנו בבתי המשפט בכל הארץ עשרות החלטות ביקורתיות נוספות כנגד שיקול הדעת הלקוי המופעל בהקשר זה על ידי קציני המשטרה. חלק ההחלטות נוסחו בחריפות. בחלקן צויין במפורש כי הביקורת אינה נקודתית אלא מערכתית, תוך הדגשה כי מדובר בתופעה חוזרת ונשנית. בחלקן אף נפסקו כנגד המשטרה הוצאות ופיצויים לטובת החשודים שהושארו לילה במעצר לשווא, או לטובת אוצר המדינה שנדרש לשאת לשווא בעלויות המעצר והדיון המשפטי המיותר [...] על תופעה זו מתחו בתי המשפט ביקורת קשה וכינו אותה "מעצר לצרכי סטטיסטיקה".¹³

פסקי דין רבים ממחישים את הדברים הקשים הללו בנוגע להתנהלות המשטרה ביחס למעצרי נילונים בתלונות בגין עברות מין או אלימות במשפחה. דוח הסנגוריה מתאר את שאירע בפרשת **מדינת ישראל נ' מונסי**:

המשטרה ביקשה להאריך את מעצרו של אדם בן 75, חולה סרטן, שהובא לבית המשפט כאשר שקית שתן קשורה לגופו, בשל חשד לביצוע עברת תקיפת בן זוג ופגיעה בפרטיות. בית המשפט שחרר את החשוד באופן מידי והוסיף ביקורת על אי-הפעלת סמכותו של הקצין הממונה לשחרר את החשוד בתנאים, ואף הגדיר את חוסר הפעלת שיקול הדעת של הקצינים הממונים על החקירות כ"תופעה".¹⁴

פסק דין נוסף המלמד על התנהלות המשטרה הוא ה"ט 14-12-17307.¹⁵ בפרשה זו דובר באשה, כפי הנראה מעוררת בנפשה, שהגישה תלונות שווא רבות נגד בעלה (וגם נגד בנה). הבעל נעצר בגין תלונות אלה שוב ושוב. בדומה, בפרשת **זוהר נ' מדינת ישראל** הגישה אשה שתי תלונות שווא נגד בעלה לשעבר בטענה שאיים עליה בטלפון.¹⁶ הבעל נעצר – תחילה לשלושה ימים ולאחר מכן ל-18 יום נוספים – ואחריהם שוחרר למעצר בית של כחודשיים נוספים. חפותו של הבעל עלתה מפירוט שיחות הטלפון של האשה, שהראה כי שיחות הטלפון שבהן טענה האשה שהבעל איים עליה כלל לא התקיימו. שאלה היא אם צריך היה קודם לעצור את הבעל ורק אז לבקש מבית המשפט צו פירוט לשיחותיה של האשה, או שמא נכון יותר היה לדרוש מהאשה להראות את פירוט השיחות בטלפון שלה טרם מעצר הבעל.

גם בפרשת **מדינת ישראל נ' עובד דובר** בתלונה שהגישה אשה בטענה שבעלה איים עליה.¹¹⁷ המשטרה עצרה אותו, אף שדובר באדם ללא עבר פלילי, וביקשה להאריך את מעצרו בשלושה ימים. בית המשפט אישר למשטרה להאריך את מעצרו ביום אחד והורה לה לבצע ביום זה את פעולות החקירה הנחוצות. המשטרה ביצעה רק פעולת חקירה אחת (אף שלא הייתה מניעה שתבצע באותו יום גם את הפעולות האחרות), ופנתה שוב לבית המשפט בבקשה נוספת להארכת המעצר. השופט לילי יונג-גפר שדנה בתיק הטיילה ספק באמינות החקירה:

קיימות סתירות בין העדים ולמרבה הצער, אף מצאתי כי חקירתה של העדה מאמש לוקה באופן חמור בכך שתחת לחקור אותה על מה שראתה, הכניס החוקר בפיה את גרסת המתלוננת וביקש את אישורה לכך (ראה שורות 10-12 להודעה). לגופו של עניין, לא מצאתי בהודעה זו חיזוק לגרסת המתלוננת אך בכל מקרה, יש בחקירה בדרך זו כדי להפחית משמעותית ממשקלה של כל עדות.¹¹⁸

השופטת אף קבעה כי אין כל מניעה לבצע את פעולות החקירה לאחר שחרור הבעל מהמעצר, דחתה את בקשת המשטרה להאריך את מעצרו וקבעה חלופה של מעצר בית בבית אחיו של הנילון. המשטרה הגישה בקשה לעיכוב ביצוע כדי שתוכל לערער על ההחלטה. השופטת יונג-גפר ניאותה לבקשת עיכוב הביצוע אך הביעה את דעתה הן על אופן טיפול המשטרה בתיק הספציפי והן על התנהלותה הכללית של המשטרה בטיפול בתלונות בגין אלימות במשפחה.

בפסקי דין רבים מתחו בתי המשפט ביקורת קשה על התנהלות המשטרה:

בימים האחרונים מוגשות בקשות רבות ע"י המשטרה להארכת מעצרו של גברים שנגדם הוגשו תלונות בגין עבירות אלימות במשפחה. בחלק מן המקרים נמצאה הצדקה להארכת המעצר אך באחרים, מדובר היה במקרים שעפ"י כל אמת מידה, לא הייתה בהם הצדקה להמשך המעצר וחרף זאת, גילתה המשטרה עמדה נוקשה באופן מיוחד תוך שהחוקרים מבהירים לבית המשפט, כי הם פועלים תחת הנחיה גורפת של פיקוד המשטרה לא להסכים לשחרורו של שום חשוד בעבירות אלימות במשפחה ולפעול בכל האמצעים החוקיים לשם הותרתו במעצר, לרבות בקשות לעיכוב ביצוע והגשת עררים במקרים של שחרור [...]

נראה, אם כן, שהמשטרה פועלת מתוך קיבעון. היא אינה ממצה את פעולות החקירה המהוות חלק מהותי מתפקידה, ובמקום זאת מעדיפה – כמעט אוטומטית – להטיל על הנילונים הגבולות או לעצור אותם גם כשאין לכך כל הצדקה עניינית. מובן כי התנהלות זו פוגעת קשות בנילונים, שבמקרים רבים הייתה יכולה חפותם להתברר בעקבות פעולות חקירה פשוטות. על רקע דברים אלה יש למצוא פתרון מערכתי שייתן מענה להתנהלות זו של המשטרה.

העמדה המוצגת ע"י המשטרה בבקשות אלו איננה בהכרח עמדה עניינית אלא עמדה שנו"עדה אך ורק לספק למשטרה כיסוי במקרה של התפתחות אלימה לאחר השחרור. ניתן להבין את חששה של המשטרה, במיוחד לאור מקרי הרצח של נשים שארעו לאחרונה, אך אין בכך כדי לפטור את המשטרה מלהפעיל שיקול דעת מקצועי וענייני בכל מקרה ומקרה על מנת שלא ייעצרו וישארו במעצר גברים שלגביהם אין הצדקה לכך.¹¹⁹

פרק ה': התנהלות הפרקליטות

1. הנחיה 2.5

מהדברים עולה שהמחוקק ביקש ליצור איזון מסוים: מצד אחד, הענישה הקבועה בחוק בגין עברות מין היא חמורה, ותיקוני חקיקה אף החמירו את העונשים במקרים של עברות מין או אלימות בתוך המשפחה;¹²⁰ מצד שני, המחוקק היה ער לתופעת תלונות השווא ולכן הגדיר הגשה של תלונות כאלה כעברה פלילית חמורה, ובכך העניק לנילונים הגנה מפני תלונות אלה.

**המחוקק היה ער לתופעת
תלונות השווא ולכן הגדיר
הגשה של תלונות כאלה
כעברה פלילית חמורה, ובכך
העניק לנילונים הגנה מפני
תלונות אלה.**

ראינו בפרק ב' את הנזקים הקשים שנגרמים בעקבות תלונת שווא גם לנילון וגם לחברה ולמערכת המשפט. כאמור, המחוקק היה מודע הן לתופעה והן לנזקה, ולכן קבע בחוק העוֹנֵשִׁין נשין סעיפים המתייחסים להגשת תלונות שווא ומגדירים אותן כעברות פליליות. סעיף 237 מתייחס למסירת עדות שקר בהליך שיפוטי וסעיף 239 עוסק במסירת תצהיר שקר. העונש המרבי הקבוע בחוק בגין עברות אלה הוא בין שלוש לתשע שנות מאסר. סעיף משמעותי ביותר לענייננו הוא סעיף 243, העוסק במסירת הודעה כוזבת:

המוסר לשוטר או למי שמוסמך להגיש תביעה פלילית, ידיעה על עבירה כשהוא יודע שהידיעה כוזבת, דינו – מאסר שלוש שנים, ואם העבירה היא פשע – מאסר חמש שנים; ואין נפקא מינה אם הוגשה תביעה פלילית בעקבות הידיעה ואם לאו.

במקרים בהם קיימות ראיות חיצוניות ממשיות לכך שמלכתחילה נמסרה עדות שקרית מתוך מגמה להפליל את הנאשם, קיים, ככלל, אינטרס ציבורי במיצוי הדין ולעתים אף ראוי לשקול העמדה לדין בגין עבירה של מסירת ידיעה כוזבת לפי סעיף 243 לחוק העונשין.

בין 1993 ל-2006 הוציאה פרקליטות המדינה כמה גרסאות של הנחיה 2.5 להנחיות פרקליטות המדינה, העוסקת ב"מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה ושל קרבן עברת מין או אלימות שחזר בו במשפט מעדותו במשטרה".¹²¹ הרקע להנחיה זו הוא סעיף 240(א) לחוק העונשין, העוסק בעד שמסר עדויות סותרות (כגון עדות אחת במשטרה ועדות אחרת בבואו להעיד בבית המשפט):

המוסר הודעות או עדויות, בענין אחד בפני רשויות שונות, והודעותיו או עדויותיו סותרות זו את זו בשאלה עובדתית שהיא מהותית לגבי הענין, ועושה כן בכוונה להטעות, דינו – מאסר חמש שנים.

סעיף זה נועד להגן על ההליך המשפטי ולמנוע מאנשים למסור עדויות סותרות. מאחר שסעיף 243 עוסק במתן עדות כוזבת במשטרה, מטרתו של סעיף 240(א) אינה למנוע מעדים למסור עדות שקר במשטרה, אלא למנוע מעדים לסגת במהלך המשפט מעדותם המקורית, בין השאר בעקבות לחצים אפשריים מצד הנאשמים.

הפרקליטות הייתה מוטרדת מכך שהחלת סעיף 240(א) ללא שיקול דעת במקרים העוסקים בתלונות בגין עברות מין או אלימות – במיוחד כשיש קרבה בין המתלונן לבין הנאשם – עשויה להביא לפגיעה לא ראויה במתלונן. על פי גישה זו, במקרים אלה יש לגלות הבנה לחזרתו של המתלונן מעדותו המקורית, תוך התחשבות בפגיעות של קרבן עברת המין או האלימות, שבמקרים רבים נפגע על ידי אדם מהמעגל הקרוב אליו, ויש להניח כי חזרתו מתלונתו נובעת במידה רבה מלחצים משפחתיים ופסיכולוגיים המופעלים עליו.

על רקע זה קובעת ההנחיה שבאשר אדם מסר עדויות סותרות –

2. [...] יש לשקול הגשת כתב אישום נגדו, בהתאם לקבוע בהנחיה זו. הדבר נכון מכוח קל וחומר כאשר משנה הגירסה הינו המתלונן בתיק [...]

3. במקרים בהם קיימות ראיות חיצוניות ממשיות לכך שמלכתחילה נמסרה עדות שקרית מתוך מגמה להפליל את הנאשם, קיים, ככלל, אינטרס ציבורי במיצוי הדין ולעתים אף ראוי לשקול העמדה לדין בגין עבירה של מסירת ידיעה כוזבת לפי סעיף 243 לחוק העונשין.

ההנחיה אינה עוסקת במי שהגיש תלונת שווא אלא במי שחזר בו מתלונתו האמתית.

כאמור לעיל, ההנחיה אינה עוסקת במי שהגיש תלונת שווא אלא במי שחזר בו מתלונתו האמתית. לכן סעיף 10 להנחיה קובע כי "מובן כי עדיין יש מקום לנהל חקירה שתחשוף האם הודח הקורבן לחזור בו מעדותו במשטרה, ואם כן – מי האחראי לכך".

עם זאת, מרוח הדברים ניכר כי מטרת ההנחיה היא לצמצם את היקף התביעות המוגשות בגין מסירת תלונות שווא. דברים אלה עולים במיוחד מנוסח סעיף 3 להנחיה, הקובע כי רק כאשר "קיימות ראיות חיצוניות ממשיכות לכך שמלכתחילה נמסרה עדות שקרית מתוך מגמה להפליל את הנאשם, קיים, ככלל, אינ־טרס ציבורי במיצוי הדין ולעתים אף ראוי לשקול העמדה לדין בגין עבירה של מסירת ידיעה כוזבת לפי סעיף 243 לחוק העונשין" (ההדגשות הוספו).

4. במקרים שבהם ניכר כי היה זדון במתן הגירסאות הסותרות, ניתן אף לעשות שימוש בסעיף 81 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, המאפשר לבית המשפט לפסוק פיצויים נגד מתלונן שהגיש את תלונתו בקלות ראש או לשם קינטור או ללא יסוד.¹²²

ההנחיה ממשיכה וקובעת כי אם נעשתה החזרה מהעדות המקורית לא על ידי אדם שהגיש תלונת שווא אלא על ידי מי שהיה קרבן אמתי לעברת מין או אלימות, ונראה כי החזרה מהעדות המקורית נעשתה בעקבות לחצים קשים שהיה נתון להם,¹²³ יש לשקול בזהירות אם ראוי להגיש נגדו כתב אישום בגין העובדה שמסר עדות מרוככת יותר בבית המשפט.

הנחיה 2.5 מתייחסת אפוא לקרבן אמת שחזר בו מעדותו המקורית, בעקבות מצבו הנפשי בעת עדותו בבית המשפט:

9. בעת קבלת החלטה בדבר נקיטת הליכים נגד עד שהיה קורבן לעבירת מין או אלימות ראוי לקחת בחשבון את מצבו הנפשי של העד בעת המשפט (במיוחד כשמדובר בקורבן שהוא קטין, האמור להעיד נגד קרוב משפחה) ולבחון האם העדות המקורית היא עדות אמת והסתירה נובעת מחשש מהנאשם, מרצון להשכין שלום בית, מקיומן של רגשות אשם כלפי הנאשם... במקרים אלה, יש לנקוט גישה זהירה ולהימנע, ככלל, מהעמדת הקורבן לדין בגין מתן עדותו הסותרת.

2. ההשפעה של הנחיה 2.5

אמנם גם לגרסאות הקודמות של הנחיה 2.5 הייתה השפעה על מדיניות הפרקליטות, אך בדיקה של נתוני המשטרה מעלה כי בשנת 2006 חל שינוי ניכר הן בהיקף תלונות השווא והן באופן הטיפול בהן.

מנתונים שקיבלנו ממשטרת ישראל עולה כי בין השנים 2000 ו-2006 עמד מספר התיקים שנפתחו נגד נשים בגין הגשת תלונות שווא על אלימות במשפחה על בין 78 ל-101 תיקים בשנה (86 תיקים בשנה בממוצע). מספר כתבי האישום שהוגשו באותן שנים בעקבות תלונות אלה נע בין 18 ל-26 בשנה (24 כתבי אישום בשנה בממוצע). התוצאה הסטטיסטית היא שבין השנים 2000 ו-2006 עמד אחוז התיקים שבהם הוגשו כתבי אישום (מתוך כלל התיקים שנפתחו נגד נשים בגין תלונות שווא בהקשר של אלימות במשפחה) על 28%.

בין שנת 2006 ל-2007 אפשר לזהות שני שינויים משמעותיים. הראשון הוא עלייה ניכרת מאוד בהיקף תלונות השווא שהגישו נשים על אלימות במשפחה, או לכל הפחות במספר התיקים שנפתחו במשטרה בעניין. משנת 2007 ואילך, מספר התיקים שנפתחו נגד נשים בגין תלונות שווא על אלימות במשפחה נע בין 164 ל-200 תיקים בשנה¹²⁴ (ממוצע שנתי של 172 תיקים) – בדיוק כפול מהממוצע הרב-שנתי של תיקים אלה בשנים 2000 עד 2006.

אפשר היה לחשוב כי בעקבות הגידול במספר תיקים שנפתחו נגד נשים בגין תלונות שווא על אלימות במשפחה יגדל גם מספר כתבי האישום שהוגשו נגדן, אולם השינוי השני הוא ירידה יחסית ניכרת מאוד במספר כתבי האישום שהוגשו בגין תלונות אלה. משנת 2007 ואילך נע מספר כתבי האישום שהוגשו בהקשר זה בין שמונה ל-30 כתבי אישום בשנה (ממוצע של 22 כתבי אישום בשנה). אם מביאים בחשבון את הכפלת מספר התיקים שנפתחו כל שנה נגד מתלוננות השווא מאז שנת 2007, מדובר בירידה ניכרת מאוד בהיקף כתבי האישום שמוגשים בהקשר הזה. בשנים אלה ירד אחוז התיקים שבהם הוגשו כתבי אישום (מתוך כלל התיקים שנפתחו נגד נשים בגין תלונות שווא בהקשר של אלימות במשפחה) מ-28% (ממוצע שנתי בין 2000 ל-2006) לממוצע שנתי של 13% משנת 2007 ואילך. בשנת 2012 וב-2015 עמדו אחוזי כתבי האישום על כ-5% בלבד.

משנת 2007 אפשר לזהות עלייה ניכרת מאוד בהיקף תלונות השווא שהגישו נשים על אלימות במשפחה, השינוי השני הוא ירידה יחסית ניכרת מאוד במספר כתבי האישום שהוגשו נגד מתלוננות השווא.

3. מדיניות הפרקליטות לגבי העמדה לדין

על רקע דברים אלה ביקשנו לבחון את התנהלות הפרקליטות בנוגע להעמדה לדין בגין תלונות שווא על עברות מין ואלימות במשפחה. לשם כך בדקנו פסקי דין שבהם היה מקום להעמיד לדין מתלונן שהגיש תלונת שווא בגין עברות אלה: מצאנו כי בעשרות פסקי דין נקבע פוזי-

טיבית כי הוגשה תלונת שווא ביוזעין ובזדון. בחלק מהמקרים התברר העניין במסגרת דיון בבקשה לצו הגנה;¹²⁵ במקרים אחרים התבררה תלונת השווא במסגרת ההליך הפלילי שהתנהל נגד הנילון בגין התלונה.¹²⁶

עיון במאגרי המידע המשפטיים העלה מספר מצומצם מאוד של פסקי דין שבהם הוגש כתב אישום בגין תלונת שווא שטפלה על אדם עברת מין או אלימות במשפחה.

במקרים רבים הפרקליטות מגישה כתבי אישום לפי סעיף 243 לחוק העונשין – מסירת הודעה כוזבת – נגד אנשים שניסו לביים גנבה של מכוניתם כדי לקבל את כספי הביטוח, והגישו למשטרה תלונת שווא בגין גנבת הרכב.¹²⁷ במקרים החמורים בהרבה – שבהם תלונת השווא מעלילה על אדם עברת מין או אלימות במשפחה, תלונה שיש בה להרוס את חייו של הנילון, להרחיק אותו מביתו ומילדיו וייתכן שאף לשלוח אותו לתקופה ארוכה לכלא – דווקא במקרים אלה הפרקליטות נמנעת על פי רוב מהעמדה לדין של מגיש התלונה הכוזבת.

**בעשרות פסקי דין נקבע
פוזיטיבית כי הוגשה תלונת
שווא ביוזעין ובזדון. מספר
מצומצם מאוד של פסקי דין
הוגש כתב אישום בגין תלונת
שווא שטפלה על אדם עברת
מין או אלימות במשפחה.**

אף שדובר בעברות של סחיטה באיומים ותלונת שווא בגין אונס, את הפרקליטות ייצגה בהליך זה מתמחה(!), והעונש שביקשה הפרקליטות להטיל על המתלוננת היה עבודות שירות וקנס.

היחס המקל של הפרקליטות כלפי עברות של תלונות שווא עולה גם מהתנהלות הפרקליטות בפרשת **ירמיהו**.¹³⁰ בפרשה זו דובר בבחור ובחורה שנפגשו ובילו יחד במשך כמה שעות; ישבו בבית קפה, טיילו והלכו לחברים. בסוף הערב הודיע הבחור לבחורה שאינו מעוניין בקשר רומנטי עמה, והבחורה בכתה וניסתה לשכנע אותו שיחזור בו מהחלטתו. משלא הצליחה לשכנעו, פנתה למחרת למשטרה והגישה נגדו תלונת שווא על תקיפה מינית. הבחור נעצר לארבעה ימים ורק אחריהם הצליח לשכנע את המשטרה שהתלונה נגדו שקרית. הפרקליטות הגישה נגד הבחורה כתב אישום בגין מסירת הודעה כוזבת, בהתאם לסעיף 243 לחוק העונשין, וזמן קצר לאחר מכן הגיעה הפרקליטות להסדר טיעון עם המתלוננת שעל פיו תודה המתלוננת בעובדות כתב האישום אך **לא תורשע** בעברה כלשהי. בית המשפט אישר את הסדר הטיעון וחייב את המתלוננת לפצות את הנילון ב-3,000 ש"ח.¹³¹

יתרה מזו: גם במקרים המעטים שבהם הוגש כתב אישום בנושאים אלה ניכר שהפרקליטות התייחסה לעניין בגישה מקלה ובלי לנסות להעניש משמעותית את מגיש תלונת השווא או ליצור הרתעה אפקטיבית.

את האופן המקל שבו הפרקליטות מתייחסת למקרים אלה אפשר ללמוד, למשל, מהתנהלות התביעה בפרשת **לובלינסקי**.¹²⁸ בפרשה זו דובר על גבר נשוי שניהל מערכת יחסים מינית עם גלינה לובלינסקי. משהודיע לה שהוא אינו מעוניין להמשיך את הקשר, ניסתה לובלינסקי סקי לסחוט ממנו 10,000 דולר, ומשלא נענה לדרישותיה פנתה למשטרה והגישה נגדו תלונת שווא על אונס. על טענתה שנאנסה חזרה יותר מפעם אחת, ובכלל זה בעימות שלה עם הנילון במסגרת החקירה המשטרתית.

משהתברר שמדובר בתלונת שווא ושהמתלוננת ניסתה לסחוט באיום את הנילון, העמידה הפרקליטות את לובלינסקי לדין לפי סעיף 243 לחוק העונשין (מסירת הודעה כוזבת) ולפי סעיף 428 (סחיטה באיומים). לובלינסקי ניסתה להכחיש את הדברים, כך שלא היה נימוק כלשהו להקל בעונשה בגין הסדר הטיעון שנעשה עמה. למרות כל אלה נקטה הפרקליטות יחס כמעט קל-דעת לפרשה: אף שדובר בעברות של סחיטה באיומים ותלונת שווא בגין אונס, את הפרקליטות ייצגה בהליך זה מתמחה(!), והעונש שביקשה הפרקליטות להטיל על המתלוננת היה עבודות שירות וקנס. בית המשפט אישר את העונש המבוקש והטיל על לובלינסקי עבודות שירות של שישה חודשים וקנס של אלפיים ש"ח.¹²⁹

בפרשת **מדינת ישראל נ' קלדרון**¹³² דובר באשה יהודייה שקיימה מערכת יחסים עם בן מיעוטים מהכפר ג'בל מוכבר. לבני הזוג נולדה בת. משנפרדו בני הזוג קבעו תחילה כי הילדה תהיה שבוע אצל האם ושבוע אצל האב, לסיי רוגין. כעבור זמן מה הפסיקה האם לנהוג על פי הסדר זה ומסרה את הבת לידי האב, כדי שיגדל אותה בחיק משפחתו בג'בל מוכבר. כעבור כחצי שנה, כשהייתה הילדה כבת ארבע, ניגשה האם לתחנת המשטרה והתלוננה כי האב "הצמיד סכין לצווארה, חטף אותה ברכבו ולקח אותה בכוח לבית אביו בכפר ג'בל מוכבר, וכי סרב להחזיר את ביתם". בעקבות תלונה זו

הוזעקו לכפר כוחות משטרה גדולים, פרצו לבית של אבי הילדה ועצרו אותו, את אחיו ואת אביו. לאשה היה רקע פלילי, ובעבר אף נגזר עליה שירות לטובת הציבור (של"צ) שאותו לא ביצעה. למרות כל אלה ביקשה הפרקליטות כי עונשה של האישה יהיה מאסר על תנאי ושל"צ, ובית המשפט גזר עליה עבודות שירות של 30 יום ומאסר על תנאי.

בפסק הדין בעניין **מדינת ישראל נ' הדר** דובר באשה שהגישה תלונת שווא נגד בן זוגה לשעבר.¹³³ בית המשפט התייחס לחומרת העברה ולהיסטוריה של המתלוננת:

3. נסיבות ביצוע העבירות הן כי ביום 17/5/10 מסרה הנאשמת למשטרה כי בן זוגה לשעבר תקף אותה, כאשר היא יודעת שמדובר בתלונת שווא.

4. מדובר בעבירה חמורה. נשים רבות מתלוננות על עבירות של אלימות במשפחה, ולא פעם נטען על ידי הנאשמים כי מדובר בתלונות שווא. נשים אשר נוהגות כמו הנאשמת, ומגישות תלונות שקריות פוגעות איפוא בנשים אשר באמת מותקפות על ידי בני זוגן ומקשות על מתן אימון בהן ועל אכיפת החוק.

5. לחובת הנאשמת חמש הרשעות קודמות.

גם במקרה זה לא ביקשה הפרקליטות כי יוטל עונש מאסר בפועל – או אפילו עבודות שירות – בגין מעשי האשה, אלא הגיעה עם המתלוננת להסדר טיעון שלפיו ייגזר עליה מאסר על תנאי בלבד. בית המשפט אישר הסדר זה.

מדיניותה זו הגיעה בכמה מקרים לפתחו של בית המשפט העליון בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק. הפרשה הראשונה בהקשר זה היא פרשת **יאנוס**, שעליה נעמוד בהרחבה בפרק ז' להלן. בפרשה זו, שלוש עובדות שפוטרו מעבודתן טיבסו עצה יחד והחליטו להעליל על מי שהיה ממונה עליהן בעבודה כי פגע מינית בכל אחת מהן. הן הגישו תלונות שווא למשטרה והעידו עדות שקר בבית המשפט, אך בסופו של דבר קבע בית המשפט פוזיטיבית כי מדובר בעלילה וכי המתלוננות הגישו נגד יאנוס תלונות שווא.¹³⁷

יאנוס פנה לפרקליטות בבקשה כי תעמיד את המתלוננות לדין, אולם הפרקליטות סירבה לעשות זאת. על החלטה זו עתר יאנוס לבג"ץ. בהחלטה לקונית קבע בג"ץ כי כעניין של מדיניות בית המשפט הגבוה לצדק אינו מתערב בשיקולי התביעה, למעט במקרים קיצוניים ויוצאי דופן, וכי גם במקרה זה הוא אינו מוצא סיבה להתערב בהחלטת הפרקליטות שלא להעמיד לדין את המתלוננות:

העתירה אינה מגלה עילה להתערבות בית המשפט בהחלטת המשיבים [כלומר החלטת היועץ המשפטי לממשלה והפרקליטות שלא להעמיד לדין את המתלוננות. י"מ]. ככלל אין בית משפט זה נוטה להתערב בשיקול-דעתן של רשויות אכיפת החוק, להורות או לא להורות על פתיחתה של חקירת משטרה, או על הגשתו של כתב אישום. המקרה שלפנינו איננו חורג מגדר כלל זה. לפיכך החלטנו לדחות את העתירה.¹³⁸

דוגמאות נוספות: בפרשת **רזניקוב** דובר באשה שהגישה תלונת שווא על אונס וניסתה לסחוט מהנילון חצי מיליון ש"ח בתמורה לביטול תלונתה;¹³⁴ הפרקליטות ביקשה עונש של עבודות שירות בלבד. בפרשת **שימנסקי** הגישה אשה תלונת שווא נגד בן זוגה בטענה שתקף באלימות אותה ואת בתה; הפרקליטות ביקשה מאסר על תנאי בלבד.¹³⁵

בחינה שיטתית של התיקים שניהלה הפרקליטות נגד מגישי תלונות שווא בגין עברות מין ואלימות במשפחה מלמדת אפוא על יחס מקל מאוד של הפרקליטות כלפי עברות של תלונות שווא; אולם אינדיקציה חריפה בהרבה לקלות שהפרקליטות מייחסת לתלונות השווא בעניינים אלה היא דווקא התיקים שבהם היא נמנעת כליל מהגשת כתבי אישום בגין תלונות שווא. כאמור, המספר הגדול של פסקי דין שמהם עולה בבירור שהוגשה תלונת שווא, ולמרות זאת לא הוגשו כתבי אישום נגד מתלונן השווא, מבטא בעצמה רבה את מדיניות הפרקליטות בעניין זה.¹³⁶

אינדיקציה חריפה בהרבה לקלות שהפרקליטות מייחסת לתלונות השווא בעניינים אלה היא דווקא התיקים שבהם היא נמנעת כליל מהגשת כתבי אישום בגין תלונות שווא.

**בידי הבעל היו ראיות
שהוכיחו כי תלונת החותנת
הייתה שקרית ולכן הוא
הגיש במשטרה תלונה נגד
החותנת; עוד הגיש הבעל
תלונה במשטרה על אלימות
שנקטה נגדו אשתו, אך
המשטרה סירבה להעמיד
לדין את האשה ואת אמה.**

הבעל פנה לממונים על התביעה, ובסופו של דבר הגיע עד למשנה לפרקליט המדינה בבקשה שיוגשו כתבי אישום נגד אשתו וחותנתו, הן בגין האלימות של אשתו והן בגין תלונת השווא שהגישה נגדו החותנת. בקשותיו של הבעל נדחו על ידי המשטרה והפרקליטות, בין השאר בטענה שלפיה משבטלו כתבי האישום נגדו אין הצדקה לבקשה להגיש כתבי אישום נגד האשה והחותנת. רשויות התביעה אף טענו כי "נוכח העובדה שהרקע לאירוע הוא סכסוך בין בני זוג, נקבע כי אין מקום למיצוי הטייל פול בתלונה במישור הפלילי [...] בהתחשב בכך שהסכסוך המשפחתי נשוא התלונה נדון בבית המשפט לענייני משפחה, לא קיים עניין לציבור בחקירת התלונה".¹⁴¹

בג"ץ לזין נ' משטרת ישראל דומה במובנים רבים לבג"ץ יאנוס, אלא שכאן דובר בסכסוך גירושין.¹³⁹ בפרשה זו הגישו אשתו וחותנתו של לזין תלונות המייחסות לו אלימות ואיומים. בגין תלונות אלה הורחק לזין מביתו ומבנותיו והוגשו נגדו שני כתבי אישום. במלחמתו על חפות הציג לזין למשטרה, בין השאר, את קביעות בית המשפט לענייני משפחה שלפיהן הבקשות שהוגשו נגדו לצו הגנה הן נטולות בסיס, וכי דווקא האשה והחותנת הן שמתעמרות בבעל. המשטרה השתכנעה כי לא היה כל יסוד לתלונות שהוגשו נגד הבעל, סגרה את התיקים נגדו וביטלה את כתבי האישום שהוגשו נגדו.¹⁴⁰

בידי הבעל לא היו ראיות חד-משמעיות שהוכיחו שתלונת האשה הייתה שקרית, אך היו לו ראיות שהוכיחו כי תלונת החותנת הייתה שקרית ולכן הוא הגיש במשטרה תלונה נגד החותנת, תוך צירוף ראיותיו; עוד הגיש הבעל תלונה במשטרה על אלימות שנקטה נגדו אשתו, אך המשטרה סירבה להעמיד לדין את האשה ואת אמה.

**הקושי נעוץ במוסר הכפול
כאשר הגישו האשה והחותנת
את תלונותיהן התייחסו
המשטרה והפקליטות לעניין
כאל עניין פלילי, אך כאשר
הבעל הגיש את התלונות
נהפך העניין למחלוקת
משפחתית שאינה מצדיקה
טיפול במישור הפלילי...**

הקושי בתשובה זו נעוץ במוסר הכפול שהיא מציגה: כאשר הגישו האשה והחותנת את תלונותיהן התייחסו המשטרה והפקליטות לעניין כאל עניין פלילי, אך כאשר הבעל הגיש את התלונות נהפך העניין למחלוקת משפחתית שאינה מצדיקה טיפול במישור הפלילי... משכך, הגיש הבעל עתירה לבג"ץ כי יורה לפרקליטות להגיש כתבי אישום, הן בנוגע לאלימות האשה והן בגין תלונת השווא שהגישה נגדו החותנת. בין השאר טען הבעל כי מדיניות התביעה מוטה מגדרית, מפלה בין גברים לנשים ואינה אוכפת את האיסור על הגשת תלונות שווא.

בג"ץ דחה את העתירה והפנה לנוהלי המשטרה, שאמנם מתייחסים לקרבן בלשון נקבה ולחשוד בלשון זכר אך קובעים בהערה שהם חלים על גברים ונשים כאחד. לגופו של עניין חזר בג"ץ על הכלל שכעניין של מדיניות אין הוא מתערב בשיקולי התביעה, למעט במקרים קיצוניים ויוצאי דופן, ועל כן אין כל מקום להתערב בשיקול התביעה.

פרק ו': קביעות בתי המשפט

בשני המצבים הללו הנילון מגיע לדיון כנאשם או כמשיב בבקשה לצו הגנה; מהות הדיון היא התביעה שהוגשה נגדו ובמסגרת הדיון הוא טוען לחפותו. אם הצליח הנילון לשכנע את בית המשפט כי הוא חף מפשע וכי הוגשה נגדו תלונת שווא, בית המשפט מוסמך – במסגרת אותו הליך – לחייב את המתלונן בגין ההוצאות שגרם לנילון.¹⁴² יש בכך כדי להקל על הנילון, שלא יידרש לשכור את שירותיו של עורך דין וליזום הליך משפטי נפרד שבו יתבע מהמתלונן לפצותו. בהשוואה לשני המצבים הראשונים, המצב השלישי והרביעי שונים מהותית.

המצב **השלישי** הוא תביעה אזרחית של הנילון, לאחר שנקבע בהליך כי הוגשה נגדו תלונת שווא. אם הנילון סבור כי יש תשתית לקביעה שהוגשה נגדו תלונת שווא, ביכולתו לתבוע את המתלונן לפיצוי בגין הנזקים שגרמה לו התלונה, בעילות של לשון הרע, בעילות נזיקות וכדומה. אם המתלונן והנילון הם בני משפחה (או ידועים בציבור), בהווה או בעבר, תוגש התביעה האזרחית לבית המשפט לענייני משפחה.¹⁴³ אם אין ולא היה קשר כזה בין המתלונן לנילון תוגש התביעה לבית משפט אזרחי, בדרך כלל לבית משפט שלום.

בפרק זה נעמוד על התייחסות בתי המשפט אל תלונות השווא. כפי שנראה, תלונות שווא עשויות להגיע לבתי המשפט בארבעה מצבים. במצב **הראשון** תלונת השווא היא חלק מהליך פלילי הנדון בבית המשפט, ועקב הדיון באישום הפלילי בית המשפט מגיע למסקנה שהאישום חסר יסוד ומושתת על תלונת שווא. במצב זה, בית משפט המזכה את הנאשם מוסמך לחייב את המדינה בהוצאות על פי סעיף 80 לחוק העונשין ואת המתלונן בהוצאות על פי סעיף 81 לחוק העונשין.

המצב **השני** שבו בית משפט עשוי להיתקל בתלונת שווא הוא בקשה לצו הגנה. בשלב הראשון יידונו בקשות אלה בכל בית משפט שאליו תוגש הבקשה, אך משנקבע דיון בבקשה במעמד שני הצדדים יתקיים הדיון בבקשה בבית משפט לענייני משפחה. במסגרת הדיון בית המשפט עשוי להשתכנע כי הבקשה לצו הגנה מבוססת על תלונת שווא. להלן נראה כי במצב זה, בית משפט הדוחה בקשה לצו הגנה מוסמך לחייב את המתלונן בפיצוי הנילון בגין תלונתו הלא מוצדקת.

אם כן, בית משפט המזכה נאשם רשאי לחייב את המתלונן בפיצויים בהתקיים אחד משלושה תנאים: (א) התלונה שגרמה למשפט הוגשה בקלות ראש; (ב) התלונה הוגשה לשם קנטור; (ג) התלונה הוגשה ללא יסוד. החלופות "קלות ראש", "לשם קנטור" ו"ללא יסוד" טעונות פירוש. בע"פ 1703/96 פירש אותן בית המשפט העליון בצמצום, אך קבע כי יסוד הקנטור יוצר חזקה: אם הגיש המתלונן את תלונתו "לשם קנטור", חזקה עליו שידע שהתלונה היא "ללא יסוד" וגם היסודות האחרים לחיובו בפיצויים התקיימו.¹⁴⁶

בדומה לסעיפים 80 ו-81 לחוק העונשין, סעיף 38 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 קובע כי אם הנילון נעצר, בית המשפט מוסמך לחייב הן את המדינה והן את המתלונן לפצות את הנילון בגין מעצרו. לעניין חיוב המתלונן, סעיף 38(ב) קובע:

נעצר אדם ושוחרר, ומצא בית המשפט שהמעצר היה עקב תלונת סרק שהוגשה שלא בתום לב, רשאי בית המשפט לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הזדמנות לטעון טענותיו לענין זה, לשלם, למי שנעצר, פיצוי על מעצרו והוצאות הגנתו, בסכום שיקבע בית המשפט.

סעיף זה אינו דורש זדון או ידיעה פוזיטיבית של המתלונן שתוכן התלונה שקרי; התנאים המנויים בסעיף הם שמדובר בתלונת סרק ושמגיש התלונה הגיש אותה "שלא בתום לב". כידוע, חוסר תום לב הוא מונח גמיש מאוד, והפסיקה יוצקת בו תוכן על פי נסיבות העניין ובמידה רבה בהתאם למטרות שאליהן היא מבקשת להגיע.

המצב הרביעי כולל מקרים שבהם נמצא פוזיטיבית כי המתלונן הגיש תלונת שווא והפרקליטות מעמידה אותו לדין. בחלק מהמקרים הללו קדם להחלטת הפרקליטות הליך משפטי אחר, שבו קבע בית משפט אחר שהתלונה היא תלונת שווא;¹⁴⁴ במקרים אחרים המתלונן עצמו הודה בחקירה כי מסר תלונת שווא. משנקבע שהמתלונן הגיש תלונת שווא, החוק הפלילי קובע כי על הפרקליטות להעמידו לדין לפי סעיפי חוק העונשין שהוזכרו בפרקים הקודמים. במקרים אלה כתב האישום מוגש לבית משפט פלילי; הנילון אינו צד פורמלי בהליך והפרקליטות היא שמייצגת את התביעה.

להלן נדון בכל אחד מהמצבים לגופו.

1. חיוב בהוצאות במסגרת ההליך הפלילי שבו זוכה הנילון

במקרים אלה הנילון מובא לדין פלילי כנאשם, ותוך כדי הדיון בית המשפט נוכח כי האישום מבוסס על תלונת שווא. במצב כזה החוק מסמיך את בית המשפט לחייב את המדינה (לפי סעיף 80 לחוק העונשין)¹⁴⁵ או את המתלונן שבעקבות תלונתו הוגש כתב האישום (בהתאם לסעיף 81 לחוק העונשין) לפצות את הנאשם. כך קובע סעיף 81:

זיכה בית המשפט את הנאשם לאחר שראה כי התלונה שגרמה למשפט הוגשה בקלות ראש או לשם קנטור או ללא יסוד, רשאי הוא לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הזדמנות סבירה לטעון טענותיו לענין זה, בתשלום הוצאות הגנתו של הנאשם והוצאות התביעה, כפי שיקבע בית המשפט.

(א) חיוב המדינה בהוצאות לפי סעיף 80 לחוק העונשין

עיון בפסיקה מלמד כי רק במקרים ספורים הסכימו בתי המשפט להשתמש בסעיף 80 לחוק העונשין וחייבו את המדינה בפיצויים לנילוֹנים של תלונות שווא. בפרשת יאנוס שהוזכרה לעיל הואשם יאנוס בעברות מין בעקבות תלונות שווא; הוא נעצר למשך חמישה ימים ושהה חמישה חודשים נוספים בתנאים מגבילים. בבקשתו לתשלום הוצאותיו הראה יאנוס לבית המשפט כי בגין הליכים אלה נגרמו לו הוצאות משפטיות של כמעט 90 אלף ש"ח. בית המשפט חייב את המדינה לפצותו ב-15 אלף ש"ח.¹⁴⁷

בדומה, בפרשת זוהר נ' מדינת ישראל שהוזכר לעיל, הגישה אשה תלונת שווא בטענה שבעלה לשעבר איים על חייה בטלפון.¹⁴⁸ הבעל נעצר ל-18 יום ורק אז השיגה המשטרה את פירוט השיחות של האשה וגילתה ששיחות הטלפון כלל לא התקיימו. הבעל פנה לבית המשפט בבקשה לחיוב המדינה לפצותו לפי סעיף 80 לחוק. בית המשפט פסק לטובת הבעל 3,500 ש"ח בטענה שפסיקת הוצאות גבוהה יותר עלולה להרתיע את המשטרה מלפעול במקרים עתידיים.

מקרה קשה במיוחד הוא ע"פ 40034-01-14, שבו הורשע אדם בגין תלונת שווא של אשתו ונדון למאסר. רק לאחר שנה וחצי בבית הכלא התברר שהייתה זו תלונת שווא והאדם שוחרר ממאסרו.¹⁴⁹ בתביעה שהגיש לפי סעיף 80 לחוק העונשין נקבע לו פיצוי של 94 אלף ש"ח עבור תקופת מאסרו.

אם כן, נמצא כי אף על פי שבמקרים רבים הליכים פליליים מסתיימים בזיכוי הנלווה, מתוך הבנה שההליך היה מבוסס על תלונת שווא ושלא היה מקום לנהל את ההליך – בפועל השימוש בסעיף 80 לחוק העונשין נדיר מאוד.

(ב) חיוב המתלונן בהוצאות לפי סעיף 81 לחוק העונשין

בדומה לשימוש הנדיר בסעיף 80 לחוק העונשין, קשה גם למצוא מקרים שבהם בתי המשפט מחייבים את מתלונן השווא בהוצאות על פי סעיף 81 לחוק. פסק דין חשוב בהקשר זה הוא ע"פ 1703/96 שכבר הוזכר.¹⁵⁰ אשה התלוננה כי החבר שלה אפשר לגבר נוסף להיכנס למיִטתם בלא ידיעתה, ושכך למעשה שניהם אנסו אותה. בית המשפט המחוזי שדן בתיק קבע שהמתלוננת שיקרה וזיכה את השניים מכל אשמה. השניים ביקשו לחייב את המתלוננת בהוצאותיהם, ובית המשפט המחוזי חייב אותה לפצות כל אחד מהם ב-5,000 ש"ח. האשה ערערה על החיוב והפרקליטות הצטרפה לערעור וטענה אף היא שאין לחייב את המתלוננת בפיצוי הנלווים. ההחלטה לחייבה בפיצוי בוטלה על ידי בית המשפט העליון מן הטעם שאף שבית המשפט המחוזי קבע כי המתלוננת בדתה את תלונתה, קביעה זו לא הייתה חד-משמעית דיה ולכן אין לחייב את המתלוננת בהוצאות.¹⁵¹

2. חיוב המתלונן בהוצאות בגין בקשה לא מוצדקת לצו הגנה

בית משפט הדן בבקשה לצו הגנה עשוי להש-
תכנע תוך כדי הדיון כי הבקשה מבוססת על
תלונת שווא. במקרים אלה, סעיף 11 לחוק
למניעת אלימות במשפחה מסמיך את בית
המשפט לחייב את המתלונן בפיצוי הנילון. כפי
שראינו לעיל, סעיף זה קובע כך:

דחה בית המשפט בקשה למתן צו
הגנה וקבע כי היא קנטרנית, רשאי
הוא להטיל על מי שביקש צו הגנה
את אלה או חלק מהם:

(1) הוצאות לטובת המדינה ולצד
שנפגע, בשיעור שימצא
לנכון;

(2) פיצוי נאות למי שנפגע
מהגשת הבקשה.

באטיאס נ' מדינת ישראל
הגישה אשה תלונות שווא
נגד בן זוגה. המשטרה לא
נקטה את צעדי החקירה
שהיו יכולים לבחון את
טענותיה בעקבות התלונות
נעצר הנילון ל-145 יום..

בפרשת ירמיהו, שאף היא הוזכרה לעיל, בחורה
שחיזוריה לא עלו יפה העלילה על בחור כי
תקף אותה מינית.¹⁵² הבחור נעצר והועמד לדין.
בית המשפט שדן בתיק הפלילי קבע כי מדובר
בתלונת שווא וחייב את המתלוננת בפיצוי של
3,000 ש"ח בלבד. כפי שנראה בהמשך הפרק,
בפרשה זו הגיש הנילון תביעה אזרחית נגד
המתלוננת וזכה לפיצוי גדול בהרבה.

בפרשת **אטיאס נ' מדינת ישראל** הגישה אשה
שתי תלונות שווא נגד בן זוגה.¹⁵³ המשטרה לא
נקטה את צעדי החקירה שהיו יכולים לבחון
את טענותיה אלא העבירה את התיק לתביעה.
בעקבות התלונות נעצר הנילון למשך 145 יום,
ורק לאחריהם הודתה המתלוננת כי תלונותיה
היו שקריות. הנילון תבע את המדינה לפיצוי
לפי סעיף 80 לחוק העונשין, ונקבע כי הוא
זכאי לפיצוי בגין כך. עם זאת, מאחר שהוא
לא הוכיח את נזקו, נקבע לו מחצית מהפיצוי
המרבי הקבוע בתקנות (סכום המגיע לכ-22,724
ש"ח).¹⁵⁴ בד בבד תבעה הפרקליטות את המת-
לוננת בגין נזקי המדינה על פי סעיף 81 לחוק
העונשין, ובית המשפט חייב את המתלוננת
לפצות את המדינה ב-14,400 ש"ח.

נמצא, אם כן, כי אף על פי שהחוק מאפשר
לבתי המשפט לחייב את המדינה בפיצוי הני-
לון ולחייב מתלונני שווא בפיצוי משמעותי, הן
כלפי המדינה ובעיקר כלפי הנילונים של תלו-
נותיהם, רק לעתים נדירות בתי המשפט משת-
מים בסעיפים 80 ו-81 לחוק העונשין וגם אז
מדובר בשימוש מצומצם מאוד.

שדווקא היעדר סנקציה על תלונת השווא היא שתקשה ותחרף את המצב. נוסף על כך, כפי שראינו, נגרמו לנילון נזקים בעקבות תלונת השווא ולכן ראוי היה שבית המשפט ידאג כי הוא יפוצה בגינם.

בתמ"ש 9824/04¹⁵⁷ חויבה מתלוננת השווא בהוצאות אך בסכום שאין בו כדי לפצות את הנילון על נזקיו או ליצור הרתעה מפני הגשה עתידית של תלונות שווא. בפרשה זו עזב האב את הדירה המשותפת, האשה הגישה נגדו תלונת שווא ובקשה לצו הגנה. צו הגנה אכן ניתן. במסגרת הדיון שנערך לאחר מכן לחץ בית המשפט על הבעל "להסכים" שלא להיכנס לדירה למשך שלושה חודשים, ובהמשך קבע בית המשפט כי הילדים יעברו להשגחת האב. האשה הפרה את צו בית המשפט בכך שלקחה את הילדים אליה במועד שהיו אמורים להיות עם האב והגישה נגד הבעל תלונת שווא נוספת בגין תקיפה ואיומים ובקשה נוספת לצו הגנה. או אז החליט בית המשפט לראשונה לקיים דיון ענייני בהצדקה לשתי התלונות שהגישה האשה. בדיון זה הוכיח הבעל, בין השאר באמצעות צילום וידאו, כי שתי התלונות היו שקריות וכי האשה היא שהייתה אלימה כלפיו. הבעל ביקש כי האישה תחויב לפצותו בגין תלונות השווא אך בית המשפט חייב אותה ב-2,000 ש"ח בלבד.

סעיף זה מעניק אפוא לבתי המשפט סמכות נרחבת לחייב את מגיש התלונה לא רק בהוצאות לטובת המדינה ולא רק בהוצאות המשפטיות שנגרמו לנילון, אלא אף ב"פיצוי נאות" לנילון – פיצוי שהחוק אינו מפרט את גדרו. עם זאת, בחינת פסקי הדין שבהם נדחתה בקשה לצו הגנה תוך קביעה של בית המשפט כי הבקשה הוגשה בחוסר תום לב, מעלה כי בחלק גדול מהמקרים דחו בתי המשפט את הבקשה בלי לחייב את המתלונן בהוצאות כלשהן, ואם חייבו את המתלונן בהוצאות דובר בסכומים נמוכים מאוד.

ה"ט 12-01-1818 הוא דוגמה לפסק דין שבו נדחתה בקשה לצו הגנה בלי חיוב של המתלונן בהוצאות.¹⁵⁵ בפרשה זו הגישה אשה בקשה לצו הגנה. בדיון שהתקיים במעמד האשה בלבד נענה בית המשפט לבקשה והרחיק את הבעל מהבית ומהילדים. בדיון שהתקיים במעמד שני הצדדים התברר שהאשה שיקרה ושבקשתה הוגשה עקב רצונה להרחיק את הבעל מהבית. בית המשפט ביטל את צו ההגנה שניתן נגד הבעל אולם סירב לחייב את האישה בפיצוי, בין השאר "על מנת שלא להקשות ולהחרף את המצב".¹⁵⁶ קשה להבין כיצד הסיק בית המשפט כי סובלנות כלפי תלונת שווא היא אמצעי "שלא להקשות או להחרף את המצב"; ייתכן

בת"א 3248/01¹⁵⁸ דובר באם שהגישה בקשות סדרתיות לצווי הגנה שירחיקו את האב מהילד המשותף. היא ייחסה לאב פגיעות בעלות אופי מיני בילד, אלימות, חבלות, פגיעות רפואיות בילד וכן הלאה. כל בקשותיה נבחנו ונדחו פעם אחר פעם, ובכלל זה בערעור שהגישה לבית המשפט המחוזי. האב ביקש מבית המשפט לחייב את האם בהוצאות שיהיה בהן לכל הפחות כדי לפצות אותו על ההוצאות המשפטיות הגדולות שגרמה לו בהליכי סרק חוזרים ונשנים אלה. בית המשפט דחה את בקשתו של האב וקבע שהוא מחייב את האם ב-2,000 ש"ח בלבד "כדי לא להחרף את האווירה יתר על המידה".¹⁵⁹

פסקי דין שבהם בית המשפט אינו מחייב את מתלונן השווא בהוצאות בכלל או בסכומים – אפקטיביים הם הנורמה הנהוגה בבתי המשפט.

במקרה דנן נטענו כנגד האשה **טענות קשות מאוד וחמורות עד מאד**, אשר כתוצאה ישירה מהן הורחקה האשה מילדיה הקטינים ומביתה למשך 9 ימים תמימים, אין המדובר בהאשמות אשר נאמרו כלאחר יד, הבעל חזר והטיח באשה האשמות בנוגע לאירועים ספציפיים אותן פירט בבקשתו וכן בפניי, ואף חזר עליהן בדיון אשר נערך במעמד הצדדים.

מעבר לעובדה שהאשה נדרשה לייצוג משפטי, להתייצב לדיונים, לעבור בדיקת פוליגרף ולהוכיח כי כי "אין לה אחות" וכי מדובר בעלילה שנרקמה כנגדה, הרי עוגמת הנפש החמורה יותר נובעת מהעובדה שהקשר שלה עם ילדיה הקטינים נפגע שעה שבעקבות החשד נשוא הבקשה הורחקה מילדיה ולא יכלה לנהל עימם שגרת חיים תקינה.

לכך יש להוסיף כאמור את העובדה שהאשה הינה אשת חינוך ומוע" סקת כמורה בבית ספר וללא ספק למקצועה של האשה ישנה רלוונטיות כאשר נבחנת מידת הפגיעה העקיפה כתוצאה מחשדות קשות כגון אלו אשר יוחסו לה.¹⁶³

בה"ט 11-01-27474¹⁶⁰ הגישה אם לילדה בת ארבע תלונה נגד אבי הילדה על כך שפגע בה פיזית. האב הורחק מהעיר והורשה לקיים מפגשים עם הילדה והילדים הנוספים רק במרכז קשר. בבדיקת פוליגרף שעברו הצדדים נמצא כי האב, שהכחיש את הדברים שיוחסו לו מכול וכול, דובר אמת. בית המשפט חייב את האם לשלם את עלות בדיקת הפוליגרף ולשלם לאב הוצאות בסך 5,000 ש"ח.

פסקי דין אלה, שבהם בית המשפט אינו מחייב את מתלונן השווא בהוצאות – בכלל או בסכומים אפקטיביים – הם הנורמה הנהוגה בבתי המשפט.¹⁶¹ עם זאת, מצאנו גם פסקי דין שבהם חייבו בתי המשפט את מתלונן השווא בהוצאות גבוהות יותר.

תמ"ש 11-03-50123¹⁶² עוסק באב שהגיש תלונת שווא למשטרה על שאשתו מתעללת בילדים ופוגעת בהם מינית. האם הורחקה מהילדים על ידי המשטרה והאב הגיש בקשה לצו הגנה. בית המשפט שלח את הצדדים לבדיקת פוליגרף, שהעלתה כי האב דובר שקר וכי מדובר בתלונת שווא. בית המשפט ציין:

אב הגיש תלונת שווא שאשתו מתעללת בילדים ופוגעת בהם מינית. האם הורחקה מהילדים על ידי המשטרה. בדיקת פוליגרף, העלתה כי האב דובר שקר.

בית המשפט חייב את האב לשאת בעלות בדיקת הפוליגרף ולשלם לאם 10,000 ש"ח.

גם בתמ"ש 16453970/06 דובר באב שהגיש תלונות שווא חוזרות ונשנות שלפיהן האם פוגעת בילד. בגין תלונות האב עורבו רשויות הרווחה שוב ושוב, ערכו ביקורי פתע בבית האם ועוד. משהתברר כי מדובר בתלונות שווא, ולאור ההליכים המרובים והבדיקות החוזרות שנאלצו רשויות הרווחה לבצע, חויב האב לשלם 7,500 ש"ח לאוצר המדינה ו-2,500 ש"ח לאם.

גם בה"ט 16524672/11 נפסקו הוצאות גבוהות מהרגיל. בפרשה זו הגישה אשה כמה תלונות ובקשות לצווי הגנה בטענה שבעלה מתעלל מינית בילדים. בגין התלונה הראשונה הוצא נגד האב צו הגנה למשך שבעה ימים ולאחריו נקבע שהוא יורחק מהבית. האב היה מנוע מלראות את ילדיו במשך כשבעה שבועות, ולאחריהם נקבע בבית המשפט כי יוכל לראות את ילדיו בתנאי שבמפגשים אלו ינכח קרוב משפחה נוסף. לאחר כארבעה חודשים נוספים, ולקראת בדיקת המסוגלות ההורית שנקבעה לצדדים, הגישה האם תלונה נוספת – הפעם לבית משפט אחר, שלא הכיר את התיק, ובה טענה שבעלה ואחותו יחד מתעללים מינית בילדים. השופט שלפניו הובאה הבקשה הוציא צו הגנה נגד האב. בדיון במעמד שני הצדדים בבית המשפט לענייני משפחה שבו נדונו כלל המחלוקות שבין הצדדים, קבע בית המשפט כי לא הייתה כל הצדקה לבקשה השנייה וכי היא הייתה מבו-ססת על תלונת שווא של האשה. השופט נחשון פירש חייב את האשה בהוצאות המשפטיות של הבעל בסך 10,000 ש"ח, בתשלום פיצוי של 5,000 ש"ח הן לבעל והן לאחותו, ובתשלום לאוצר המדינה של 2,500 ש"ח.

יש גם פסקי דין שבהם בתי המשפט מטילים חיוב משמעותי על מתלונן השווא. כך, לדוגמה, בתמ"ש 3960/01 חויבה האשה ב-17 אלף ש"ח;¹⁶⁶ בתמ"ש 1880/04 חויבה האשה ב-10,000 ש"ח הוצאות לבעל, ב-5,000 ש"ח הוצאות משפט ובכלל זה העלות של בדיקת הפוליגרף, ובקנס של 2,500 ש"ח לאוצר המדינה;¹⁶⁷ בה"ט 12-02-49375 חויבה האשה בפיצוי של 15 אלף ש"ח לכל אחד מהנילונים וכן בהוצאות משפט בגובה 20 אלף ש"ח;¹⁶⁸ בה"ט 13-01-22857 חייב בית המשפט את המתלוננת בפיצוי של 30 אלף ש"ח לנילון ובהוצאות לטובת אוצר המדינה בסך 10,000 ש"ח.¹⁶⁹ פסקי דין אלה מבטאים את עמדת השופטים שלפיה תלונות השווא הן צעד פוגעני מאוד ולא לגיטימי. הסכומים שבתי המשפט קובע בתיקים אלה הם פיצוי משמעותי לפגיעה שנגרמה לנילון ואף יוצרים הרתעה מפני עברות דומות על ידי אחרים.

ייתכן כי בחלק מפסקי הדין שפסקו סכומים גבוהים נבע הדבר גם מהעובדה שהמתלונן הכעיס את בית המשפט – למשל משום שניסה לעקוף אותו ולפנות לערכאה אחרת או משום שהתעקש לנהל דיון מיותר ולבזבז את זמנו היקר של בית המשפט. מכל מקום, פסקי הדין שבהם חייבו בתי המשפט את מתלונן השווא בסכומים של 10,000 ש"ח ומעלה הם החרגי. במרבית המקרים מתלונן השווא כלל אינו מחויב בהוצאות או שהוא מחויב בסכומים נמוכים מאוד, בדרך כלל עד 5,000 ש"ח.

3. חיוב המתלונן בפיצוי במס־גרת תביעה אזרחית של הנילון

כעת נעבור למצב השלישי שבו תלונות השווא מגיעות לפתחו של בית המשפט. במקרים אלה כבר נקבע על ידי המשטרה או על ידי בית המשפט, בהליך אחר, שהתלונה שהוגשה נגד הנילון היא תלונת שווא, ולאחר קביעה זו הגיש הנילון תביעה אזרחית לבית המשפט לפיצוי בגין הפגיעה שנגרמה לו. בשונה מתי־קים פליליים, שבהם על התביעה להוכיח את האשמה מעבר לספק סביר, במשפט אזרחי הכלל הבסיסי הוא שעל בית המשפט לשקול זה מול זה את גרסאות הצדדים ולהכריע לטובת התובע אם הצליח לשכנע בגרסתו על פי מאזן ההסתברויות, כלומר: ברמה של 51%. אחד החריגים לכלל זה הוא דיני לשון הרע.¹⁷⁰ דיני לשון הרע הכלל הוא שאם הנתבע אמר או כתב דברים שיש בהם כדי לפגוע בתובע, חובה על הנתבע להוכיח שהדברים שפרסם אינם לשון הרע או שהדברים אינם עילה לתביעה בהתאם לאחד הסייגים הקבועים בחוק. סייג כזה הוא סעיף 15(8) לחוק איסור לשון הרע, הקובע הגנה לאדם שמגיש **בתום לב** תלונה לרשות המוס־מכת.¹⁷¹ כדי ליהנות מהגנת סעיף 15(8) הנתבע צריך להוכיח כי הגשת התלונה הייתה בתום לב. על פי הפסיקה, מידת ההוכחה הנחוצה בהקשר זה היא גבוהה; יתרה מזו: סעיף 16(ב) לחוק איסור לשון הרע קובע חזקה כדלהלן:

(ב) חזקה על הנאשם או הנתבע שעשה את הפרסום שלא בתום לב אם נתקיים בפרסום אחת מאלה:

(1) הדבר שפורסם לא היה אמת והוא לא האמין באמיתותו;

(2) הדבר שפורסם לא היה אמת והוא לא נקט לפני הפרסום אמצעים סבירים להיווכח אם אמת הוא אם לא;

(3) הוא נתכוון על ידי הפרסום לפגוע במידה גדולה משהיתה סבירה להגנת הערכים המוגנים על-ידי סעיף 15.

עולה אפוא שבתביעה בגין לשון הרע, לא הנילון הוא שצריך להוכיח כי המתלונן הגיש את התלונה בחוסר תום לב אלא המתלונן הוא שצריך להוכיח – ברמת הוכחה גבוהה – כי פעל בתום לב, וכי לא התקיימה אף אחת מהחלופות שבסעיף 16(ב). במקרה של ספק – למשל: אם בית המשפט אינו מגיע למסקנה נחרצת באשר למידת האמת שבתלונה, אם המתלונן פעל בתום לב וכן הלאה – יפעל הספק לטובת התובע, והמתלונן יחויב לפצותו בגין לשון הרע. החוק קובע פיצוי ללא הוכחת נזק של כ-72 אלף ש"ח במקרה שבו לא הייתה למפרסם כוונה לפגוע בתובע, וסכום של כ-144 אלף ש"ח במקרה שהייתה למפרסם כוונה לפגוע.¹⁷²

במקביל לדיני לשון הרע, בנסיבות מתאימות הנילון יכול לתבוע את המתלונן גם בנזיקין. כפי שראינו לעיל, דיני הנזיקין מאפשרים להגדיר התנהגויות מסוימות כבלתי-לגיטימיות ומשום כך להטיל על מי שמבצע אותן חובה לתש־לום פיצוי לנפגע. בלי להיכנס לעובי הקורה בעניין זה ובלי לדון בפרטי הדינים הנזיקיים,

בתביעה בגין לשון הרע, לא הנילון הוא שצריך להוכיח כי המתלונן הגיש את התלונה בחוסר תום לב אלא המתלונן הוא שצריך להוכיח ברמת הוכחה גבוהה – כי פעל בתום לב.

נאמר שאחת הדרכים לחייב מזיק בנזיקין היא לטעון כי בנסיבות העניין התנהגות המזיק אינה סבירה וכי המזיק היה צריך להיות ער להשלכות של מעשיו ולהימנע מהן. בנסיבות כאלה מעשה הנזק מוגדר כרשלנות והמזיק צריך לפצות בגינו את הניזוק.¹⁷³ דרך נוספת שמציעים דיני הנזיקין היא להסתמך על הוראת חוק כלשהי שממנה משתמע כי המזיק ביצע פעולה בניגוד לחוק שביקש למנוע את נזקה. פעולה כזו מוגדרת "הפרת חובה חקוקה" והמזיק חייב לפצות בגינה את הניזוק.¹⁷⁴

מבנים משפטיים אלה אפשרו לבתי המשפט לקבוע, לדוגמה, כי נקיטת אלימות כלפי בן זוג – תקיפה – היא גם עוולה נזיקית ולכן מחייבת את בן הזוג האלים לפצות את הנפגע בפיצוי כספי ניכר בגין האלימות.¹⁷⁵ בתי המשפט נוטים לים לעצמם מרחב תמרון גדול מאוד בקביעת גובה הפיצוי, בעיקר כשמדובר בפיצוי בגין נזק

לא מוחשי כגון עגמת נפש, פגיעה באוטונומיה וכן הלאה. בכמה פסקי דין שעסקו בתביעה נזיקית בגין אלימות במשפחה נקבעו פיצויים של מאות אלפי שקלים בגין האלימות.¹⁷⁶

תחום נוסף שבו נעשה שימוש בכלים נזיקיים כדי ליצור סטנדרטים ראויים של התנהגות הוא סרבנות גט. בסדרה ארוכה של פסקי דין קבעו בתי המשפט האזרחיים כי גבר שמסרב לתת גט חייב לפצות את אשתו המבקשת להתגרש ממנו על הנזק הרגשי שגרם לה ועל הפגיעה באוטונומיה שלה. על בסיס זה פסקו בתי המשפט פיצויים בסכומים של מאות אלפי ש"ח בגין סרבנות גט.¹⁷⁷ במקרים שבהם האשה היא שסירבה לקבל את הגט מבעלה, חייבו בתי המשפט את האשה בפיצויים נזיקיים לטובת הבעל, אם כי על פי רוב בסכומים נמוכים יותר.¹⁷⁸ סוג נוסף של מקרים שבהם ניתנו פיצויים נזיקיים הוא גירוש האשה בעל כורחה.¹⁷⁹

הנה כי כן, השימוש בדיני הנזיקין במסגרת דיני המשפחה מאפשר למשטר את הצדדים וליצור נורמות התנהגות ראויות. קביעת פיצויים משמעותיים בגין התנהגות פוגענית שאינה לגיטימית מענישה את המעוול ומפצה את הקרוב; בה עת היא משמשת כלי רב-ערך ביצירת הנורמות של החברה כולה. היא משדרת לציבור מסר רחב שלפיו התנהגות המעוול היא פסולה, בזויה, אינה לגיטימית והמערכת המשפטית מענישה בגינה בחומרה.

לאור הדברים האלה, ובהתחשב בהיקף הרחב של תלונות השווא ובעצמת הפגיעה והנזקים שהן גורמות, אפשר היה לצפות שבתי המשפט ישתמשו בכלים הנזיקיים כדי לצמצם את היקף התופעה של תלונות שווא. מערכת המשפט הייתה יכולה להעביר בכך מסר שלפיו תלונות שווא אינן כלי לגיטימי במאבקים בין אנשים ומי שישתמש בכלי זה ייענש קשות. פסיקת סכומים גבוהים במקרים של תלונות שווא מוצדקת גם בשל עצמת הפגיעה הנגרמת לנילון, שפעמים רבות נעצר בגין התלונה, מורחק מביתו ומילדיו, נאלץ להתגונן מפני עלילה כוזבת – דבר הכרוך גם בעלויות כספיות גבוהות – וישמו הטוב נפגע בצורה שבדרך כלל אינה ניתנת לתיקון.

פסק דין זה הוא דוגמה חריגה לפסיקת פיצויים משמעותיים, שאינה מעידה על הכלל. כאמור, רוב פסקי הדין בתחום נמנעים מלחייב את המתלונן בסכומים שיש בהם ממש. מבדיקה של פסקי דין אלה עולה כי בתי המשפט מעריכים קשיים ניכרים בתביעות אלה. כך, למשל, היה בתמ"ש 21852-03-10, שדן בעניינם של בני זוג שהתגרשו. לאורך כל הליך הגירושין ניסתה האשה לפגוע בקשר של הגבר עם הילדים.¹⁸¹ במסגרת הטיפול בתיק, וכחלק מהכנת התסקיר לבית המשפט, נפגשו עם כל אחד מהורים עובדות סוציאליות לסדרי דין ופסיכולוג. בוועדת התסקירים עצמה נכחה האם והאב לא נכח. כל אותו זמן לא העלתה האם כל טענה שהאב פוגע מינית בבתם הקטנה. בתסקיר שאושר על ידי בית המשפט נקבעו לאב זמני שהות רחבים עם הילדים וכן נקבע כי בחלק מהזמן תהיה זו אחריותה של האם

פסק דין חשוב בהקשר זה הוא פסק הדין האזרחי שעסק בפרשת **ירמיהו**.¹⁸⁰ ראינו לעיל כי בפרשה זו דובר בבחורה שהגישה תלונת שווא בגין תקיפה מינית נגד בחור שלא נענה לחיזוריה. הנילון נעצר ורק כעבור זמן הצליח להוכיח שמדובר בתלונת שווא. משזוכה הנילון בהליך הפלילי הוא הגיש נגד המתלוננת תביעה אזרחית בגין לשון הרע, בטענה שתלונתה למשטרה הייתה לשון הרע. בית המשפט דחה את טענות המתלוננת שתלונתה מוגנת באמצעות סעיפים 15 ו-16 לחוק איסור לשון הרע, וקבע כי מכיוון שהמתלוננת ידעה שמדובר בתלונת שווא אין לה כל הגנה על פי החוק. בית המשפט קיבל את התביעה ופסק לטובת הנילון את מלוא הפיצוי שביקש – 100 אלף ש"ח בתוספת 15 אלף ש"ח הוצאות משפט.

להסיע את הילדים לבית האב. האם הפרה החלטה זו והאב התלונן נגדה בטענה לביזיון בית המשפט, בקשה שבגינה חויבה האם באל-פיים ש"ח. משחויבה האם בסכום זה, ונאמר לה כי למרות כל מחאותיה עליה להשתתף באחריות של הבאת הילדים לבית האב, פנתה האם למשטרה ולרשויות הרווחה בטענה שהאב פוגע מינית בבתם בת השנתיים.

לתלונתה צירפה האם סרטון שצילמה, בתקווה שישיש בו כדי לשכנע את המשטרה שיש אמת בתלונה. הסרטון הראה בבירור שהאם מנסה לשתול תשובות בפיה של הבת. כך נקבע בתס-קיר המיוחד שנכתב בעקבות התלונה:

[האם] הציגה בפנינו צילומים בהם נתנה לילדה בובה ושאלה אותה שאלות מכוונות בנושא במהלך הצפייה וגם בתוך הפגישה, הערכ-תנו המקצועית הייתה שהאם כוונה יתר על המידה את הילדה בשאלותיה [...] רואים בדיסק בבירור ששאלות האם מכוונות תוך שהיא מנסה לשים מילים בפי הילדה.¹⁸²

המשטרה, שבחנה את התלונה, החליטה שהדברים מופרכים וסגרה את התיק בעילה של "היעדר אשמה". גם העובדות הסוציאליות שטיפלו בתיק הסכימו שמדובר בתלונת סרק, וכך סברו גם המומחים שהיו מעורבים בתיק. בהמשך התברר כי הסרטון היה בידי האם תקופה ממושכת – גם בתקופה של ועדת התסקירים שאליה הוזמנה; רק לאחר שחויבה באל-פיים ש"ח בגין אי-הסעת הילדים לבית האב החליטה האם להתלונן נגד האב. למרות זאת הורחק האב מהילדה ולמשך תקופה לא מבוטלת הורשה לראותה רק בפיקוח של עובדות סוציאליות במרכז קשר; בהמשך נקבעו לו זמני שהות בהיקף מצומצם.

בגין תלונת שווא זו הגיש האב תביעה ובה ביקש כי בית המשפט יחייב את האם בפיצויים. בית המשפט קבע כי ברור שהתלונה שהגישה האם הייתה משוללת כל יסוד וכי האב הוא דמות מיטיבה, ולמרות זאת דחה את תביעתו של האב הן בעילת לשון הרע והן בעילות הנזיקין. בית המשפט נימק את החלטתו בטענה – הבעייתית במידת מה – שבדי לזכות בתביעות אלה רובצת על האב חובה להוכיח כי האם הגישה את התלונה מתוך ידיעה שמדובר בתלונת שווא. האב לא הצליח להוכיח זאת. בית המשפט התרשם כי האם, בתודעתה הבעייתית, באמת חששה כי ייתכן שהאב פוגע מינית בילדה ולכן הכריע כי אין לחייב את האם בפיצוי האב.

מסקנה זו של בית המשפט מבהירה את הבעייתיות של פסק הדין. בית המשפט היה מודע היטב לנזק ולעצמת הפגיעה שנגרמה לאב; יתרה מזו: במהלך הדיון בתביעתו של האב לפיצויים, שהתקיים כעשר שנים לאחר התלונה המקורית, הגישה האם תלונה נוספת נגד האב על כך שהוא פוגע מינית בילדים. כל שהציע בית המשפט לצדדים הוא שהאם תתנצל בפני האב, ומשסירבה לעשות אף את זה – לא מצא השופט לחייב אותה בכל סעד חלופי. השופט אסף זגורי תיאר בפסק הדין את המציאות שנוצרה בגין תלונת השווא של האם:

אי אפשר לחלוק על כך שמי שניזוק בנסיבות המקרה הוא התובע. שמו הוכפש. שמו שורבב להתעללות ופגיעה מינית בבתו בת השנתיים. מדובר באדם דתי המתגורר בקהילה סגורה והפרסום ללא ספק הזיק, מזיק וייתכן שאף יזיק לו בעתיד. גם אם תוכל הקהילה בה הוא חי להבין כי מדובר בשגגה בתם לב של הנתבעת, הוא עצמו נדרש לשאת לדראון עולם את כתם התלונה, את עלבון הסרטון. אינני יכול להעלות על דעתי מה תחשוב הקטינה על כל אשר נאמר אודותיה לכשתגיע לבגרות ולא מן הנמנע כי תבוא חשבון עם שני הוריה... קשה להבין ולכמת למעות את הנזק הרגשי שנגרם לאדם המואשם בטענות כה בזויות, גם אם ההאשמות נעשו בתם לב.

בית המשפט ניסה בכל דרך אפשרית להביא הצדדים ליישוב הסכסוך בדרכי שלום תוך שהציע בין השאר כי הנתבעת תתנצל בפני התובע על הנזקים שנגרמו לו. למרבה הצער, הנתבעת סירבה לכך ואף הגישה תלונה נוספת במשטרה תוך כדי ההליך הנוכחי, הואיל ונתחזקה בעמדתה כי הנתבע מסכן מינית את ילדיה, לרבות לאור חוות דעת מומחית מטעמה. על כך יש להצר.¹⁸³

למרות הדברים האלה נדחתה התביעה בלי להושיט כל סעד לאב הנפגע.

פסק הדין בתמ"ש 14-11-57199 מגולל מסכת קשה של הכפשות מצד האשה, שניסתה בכל דרך להציג את בעלה כאדם אלים ומסוכן לילדים כדי להרחיקו הן מהבית והן מהילדים. במסגרת אסטרטגיה זו הגישה האשה תלונה במשטרה נגד בעלה, המייחסת לו אלימות כלפיה. בגין תלונה זו זומן הבעל בבהילות למשטרה, שם נקבע שהוא "[מ]ורחק מביתו למשך 15 ימים ונאסר עליו לצאת מביתה של אמו למשך 5 ימים, למעט לצורך ההליכים המשפטיים ועבודתו".¹⁸⁵

עוד באותו יום פנתה האשה גם לבית המשפט וביקשה צו הגנה נגד בעלה, שיקבע כי אסור לו להיות בבית או להתקרב אליו. בבקשה זו לא הזכירה האשה כל מעשה אלימות מצד הבעל, ורק טענה כי באותו בוקר, בשעה שרצתה לקחת את הילדים לבית הספר ולגנים, החזיק הבעל את אחד הילדים על ידיו והדבר הקשה עליה את היציאה בבוקר לפיזור הילדים.

בהיעדר טענה על אלימות מכל סוג או על מסוֹכנות של הבעל דחה בית המשפט את בקשת האשה. כדי לנסות להרגיע את הרוחות הסכים בית המשפט להוציא צו הגנה הקובע כי על הבעל להימנע מלהטריד את האשה והילדים או להציק להם. את הצו האמור העבירה האשה למוסדות החינוך, תוך שאמרה לנציגיהם כי האב הוא אלים ומסוכן וכי אין להתיר לו להיכנס למוסדות החינוך של הילדים או לאסוף את הילדים. לדברים אלה לא היה שחר, אך למרות זאת מוסדות החינוך מנעו מהאב להיכנס אליהם או לקחת את הילדים. כחלק מהאסטרטגיה הכללית של האשה היא עברה לישון בחדר הילדים ודרך קבע קשרה את דלת החדר בחבל, ואמרה לילדים כי היא עושה זאת כדי שאביהם, שהוא אדם מסוכן, לא יוכל להיכנס לחדר כשהם ישנים. גם באוזני החוג החברתי של בני הזוג והילדים השמיעה האשה פעם אחר פעם את הטענה שהבעל הוא דמות מסוכנת וסירבה שהילדים יהיו עם אביהם ללא השגחה.

בגין מסכת דברים זו הגיש הבעל תביעה לבית המשפט. בית המשפט קיבל את תביעתו בנוגע להתנהלות האשה בכל הנוגע למוסדות החינוך, ובמידה מסוימת גם ביחס לפגיעה שנגרמה לו בגין קשירת הדלת של חדר הילדים והצגתו הן בפני הילדים והן בפני אחרים כאדם אלים ומסוכן. בהדגישו את הצורך לקבוע כללי התנהגות לגיטימיים במסגרת מאבקי הגירושין קבע השופט נפתלי שילה את הדברים הבאים:

על בני זוג המנהלים "מלחמת גירושין" שין לדעת כי כמו במלחמה אמיתית, יש לפעול עם "מוסר לחימה" בהתאם "לאמנת ג'נבה" ולא להילחם באמצעות תחמושת בלתי חוקית כגון פצצות זרחן או נשק בלתי קונבנציונאלי אחר. במקרה דנן, נקטה הנתבעת בפעולות מלחמתיות לא לגיטימיות ולא קונבנציונאליות שאסור להשתמש בהן. הצגת ההחלטות כאילו מדובר בצו הגנה האוסר על כניסת התובע למוסדות הלימוד ודבריה כי האב מסוכן לילדיו, היא מעשה שלא ייעשה שפגע לא רק בתובע, אלא אף בילדים [...]¹⁸⁶

האם לא הפנימה כי התנהלותה זו, שעה שהיא עורכת דמוניזציה של האב וטוענת כי אף פגע מינית בקטינה, פוגעת קשות בילדים. גם במהלך עדותה, היא שבה וטענה כי האב צריך לקיים את הסדרי הקשר עם הילדים בנוכחות צד ג' כגון אמו. הנתבעת אף לא התנצלה על הטענות בדבר התנהגות מינית של התובע שהיא טענה כלפיו והיא עדיין מחזיקה בעמדתה זו [...]¹⁸⁷

הנתבעת לא הביעה כל חרטה על מעשיה ועד היום היא מתעקשת לטעון כי התובע מסוכן לילדיו. התנהלות האישה נעשתה בזדון ובכוונה לפגוע אנושות בתובע. האיש טוען בצדק כי ראוי: "להצמיד" להתנהלות משוללת רסן זו תג מחיר יקר שיהא בו לסמן את המותר והאסור בעת סכסוך במשפחה".¹⁸⁸

שאלה היא מה היה בית המשפט קובע אילו הצליח הבעל להשיג את פרוטוקול החקירה של אשתו. בהתחשב בנטייה של בתי המשפט, ייתכן שהיה מחליט כי אין לו דרך לקבוע שטע־נות האשה במשטרה הן טענות שקר. השאלה היא מה מידת הוודאות שבית המשפט דורש ועל מי הוא מטיל את נטל ההוכחה. בתביעה אזרחית נטל השכנוע הדרוש הוא של 51%, ולכן קשה להבין מדוע בית המשפט מטיל על הני־לון – שהתלונה נגדו נסגרה בהיעדר אשמה, על כל הנסיבות שראינו – נטל כבד כל כך, שקשה להעריך שרבים יהיו מסוגלים להרימו.¹⁹⁰

4. אישום פלילי נגד מתלונן

השווא

המצב הרביעי שבו מגיע אל בית המשפט דיון בתלונת שווא כולל את המקרים שבהם הפרקליטות מגישה כתב אישום נגד מתלונן השווא בגין מסירת הודעה כוזבת (סעיף 243 לחוק העונשין), בגין עדות שקר (סעיף 237 לחוק העונשין) או בגין עדויות סותרות (סעיף 240א לחוק). אם כן, תלונת השווא היא עברה פלילית הפוגעת בצורה קשה בנילון, במתלונ־נני האמת ובמערכת המשפטית כולה – ולכן נדרשת במקרים אלה ענישה חמורה שתביא להרתעה מפני תופעה קשה זו.

בד בבד עם דברים חשובים אלה דחה בית המשפט את תביעת הבעל לפיצוי בגין התלונה שהגישה האשה במשטרה. לדברי בית המשפט, "העובדה שהתיק במשטרה נסגר מחוסר אשמה, לא מלמדת כי הוכח שמדובר בתלונת שווא שקרית",¹⁸⁹ ולפיכך אין הבעל זכאי לפיצוי בגין התלונה במשטרה. מדובר בטענה בעייתית. בית המשפט קבע כי האשה פעלה בחוסר תום לב משווע, הציגה מצגי שווא ושיקרה לכל אורך ההליך, כמו גם בעדותה בפניו; תלונת האשה במשטרה הייתה על אלימות כלפי בן זוג, אך בבקשה לצו ההגנה שהגישה באותו יום לא היה זכר לאותה אלימות מיוחסת; המשטרה סגרה את התיק בעילה של היעדר אשמה. למרות כל אלה קבע בית המשפט כי הבעל לא עמד בנטל להוכיח שהאשה הגישה נגדו תלונת שווא משום שלא היה בידיו פרוטוקול החקירה של האשה במשטרה.

בפרשת **מדינת ישראל נ' נזרי**¹⁹¹ הגישה האשה תלונת שווא על כך שבן זוגה לשעבר ביצע בה מעשים מגונים בכוח. האשה שבה והתלוננה על המעשה הנ"ל שלוש פעמים בשלושה ימים רצופים. בעקבות התלונות נעצר הגבר למשך 23 ימים, ולאחריהם היה נתון בחלופת מעצר. כעבור כשבעה חודשים הגיעה האשה למשטרה ומסרה עדות שבה חזרה בה מעדויותיה הקודמות ולמעשה הודתה ששיקרה בהן. הוגש נגדה כתב אישום בגין סעיף 240(א) לחוק העונשין.

השופט חנן אפרתי התייחס בפסק הדין לחומרת העברה. הוא התייחס לעובדה שבגין תלונת השווא שהה הנילון במעצר וייתכן שאף היה מורשע בגינה. השופט אפרתי התייחס גם לפגיעה הקשה של תלונת השווא לא רק בנילון עצמו אלא גם במערכת המשפט והצדק:

עבירה זו של מסירת הודעות סותרות הינ[ה] נגע שיש לעקור מן השורש. לא אחת ולא שתיים אני נתקל בכך, והללו מקשים, מקשים לי עד מאד את מלאכת השיפוט ואת מלאכת קביעת הממצאים והמהימנויות. הגיע הזמן שיועבר מסר ברור בתחום הזה, שבת-המשפט לא רואים בקלות ראש עבירות מסוג זה וכי יש להעיד עדות אמת, וכי יש להתלונן תלונות אמת ולא להשתמש במשטרה או בזרועות החקירה או ברשויות הרווחה לאמצעים טקטיים כאלה או אחרים, להשיג יתרון זמני או ארוך טווח, כזה או אחר שלא כדין ובהסתמך על מצגי שווא.¹⁹²

על בסיס זה קבע השופט אפרתי כי העונש בגין תלונת השווא יהיה שמונה חודשי מאסר בפועל (ו-12 חודשי מאסר על תנאי) וקנס סמלי של 200 ש"ח. פסק דין זה משקף רף ענישה משמעותי, המבהיר את חומרת העברה ומעניש את המתלוננת. אין ספק שאילו אומץ רף ענישה זה בפסקי דין נוספים היה בכך כדי ליצור הרתעה משמעותית מפני עברות אלה. במובן זה, פסק דינו של השופט אפרתי עולה בקנה אחד עם העיקרון שלפיו קביעת העונש על ידי בית המשפט היא חלק מהותי מיצירת הנורמות בחברה. **בפרשת מדינת ישראל נ' אילון** קבעה השופטת טובה שטרסברג-כהן:

מבחינת האינטרס הציבורי, אין זה מספיק להטמיע בחוק סטנדרטים של התנהגות. הציבור חייב לראותם מיושמים בכל עת ולראות בהם חלק בלתי נפרד מנהגים חברתיים מקובלים המגנים על גופו, על רכושו ועל כבודו של כל אחד מתוכו. ענישה סלחנית במקרים של התנהגות עבריינית חמורה עלולה להביא להתמוטטות ערכות מוסריות, להתפרש כהתפשרות על ערכים ועל נורמות, לפגוע באמינות מימושו של האיום בעונש מאחורי החוק ולהעביר מסר שלילי לעבריינים פוטנציאליים המועדים לבצע עבירות מאותו סוג. באותו אופן שבו השתת עונש ממשי היא בבחינת ביטוי חברתי חריף לגינוי שלו ראויים המעשים החמורים, כך אימוץ הגישה הסלחנית תחליש הכרת האיסור שבהתנהגות (ראה דברי המלומד

A.C. Ewing The Morality of Punishment).¹⁹³

**קשה מאוד לגלות מעשים
אלה, ולכן, כאשר נתפס אדם
שמבצעם, יש לגזור עליו
עונש שירתיע לא רק אותו,
אלא ישמש תמרור אזהרה
לכל מי שמתעתד לבצע
עבירות כאלה.**

פסק דין זה אמנם חריג בהשוואה לרמת הענישה בתיקים בגין תלונות שווא בענייני ביטוח,¹⁹⁶ אך אם מיישמים את הדברים שנקבעו בו, ראוי היה להחמיר הרבה יותר בענישה בגין תלונות שווא על עברות מין או אלימות במשפחה. השלכותיה של תלונת השווא במקרים אלה אינה הוצאת כספים במרמה מחברת הביטוח; המשמעות היא הרחקת אדם מביתו ומילדיו, חשיפתו להליך פלילי קשה על כל ההשלכות הכרוכות בכך, ובמקרים רבים מעצר וסיכון ממשי למאסר ממושך. הואיל ועברות מין ואלימות במשפחה מבוצעות בדרך כלל במרחב הפרטי של הצדדים, ללא נוכחות אנשים זרים, קל יותר לטפול בגינן האשמות וקשה מאוד לנילון להוכיח את חפותו.¹⁹⁷

את הצורך בענישה משמעותית בגין תלונות שווא אפשר ללמוד בין השאר מפרשת **מסיקה נ' מדינת ישראל**,¹⁹⁴ באותו עניין העביר אדם את רכבו לפירוק ב"משחטת רכב" ודיווח באופן כוזב שרכבו נגנב. הוא נתפס ונידון לעשרה חודשי מאסר בפועל ולפיצוי בגובה כספי הביטוח שקיבל. ערעורו על חומרת העונש נדחה הן בבית המשפט המחוזי והן בבית המשפט העליון. השופט מישאל חשין ציטט בהסכמה את פסק דינה של הערכאה הדיונית:

לעניין זה יפים דברים שאמר בית-משפט קמא:

"[...] קשה מאוד לגלות מעשים אלה, ולכן, כאשר נתפס אדם שמבצעם, יש לגזור עליו עונש שירתיע לא רק אותו, אלא ישמש תמרור אזהרה לכל מי שמתעתד לבצע עבירות כאלה".¹⁹⁵

**במסיקה נ' מדינת ישראל
העביר אדם את רכבו לפירוק
ב"משחטת רכב" ודיווח
שרכבו נגנב. הוא נידון
לעשרה חודשי מאסר בפועל.**

**בגין תלונות שווא על עברות
מין או אלימות במשפחה
הפסיקה קובעת רף ענישה
עליון של כמה חודשי
עבודות שירות, ובחלק
מהמקרים אף זאת לא.**

**רף הענישה הנמוך שהפסיקה
קובעת יוצר למעשה רשת
ביטחון עבור אלה ששוקלים
להגיש תלונת שווא.**

למרות זאת, רמת הענישה של בתי המשפט בגין תלונות שווא על עברות מין או אלימות במשפחה מקלה במידה שקשה לתאר. בפועל הפסיקה קובעת רף ענישה עליון של כמה חודשי עבודות שירות, ובחלק מהמקרים אף זאת לא. לעתים בתי המשפט מחייבים את המתלונן לשלם לנילון פיצוי סמלי, אך הסכום מים שנפסקים אינם יכולים לכסות אפילו את ההוצאות הישירות שנגרמו לנילון בגין תלונת השווא, שלא לדבר על האפשרות שיהיו פיצוי כלשהו בגין הנזקים והפגיעה שנגרמו לו.

רף הענישה הנמוך שהפסיקה קובעת יוצר למעשה רשת ביטחון עבור אלה ששוקלים להגיש תלונת שווא. מבחינת הנילון, במקרים רבים תלונת השווא עלולה להרוס את חייו, ובמקרה של הליך גירושין יש להניח כי היא תפעל לרעתו ותעניק למתלונן הישגים טקטיים יקרי ערך. הסיכון של המתלונן בגין צעד דרסטי זה הוא לכל היותר כמה חודשים של עבודות שירות ואולי קנס סמלי, וברוב המקרים אף לא אחד מהשניים – אפילו אם ייתפס ואפילו אם יוכח כי דובר בתלונת שווא שהוגשה בדון.

ביטוי לסף ענישה שאין בו כדי ליצור כל הרתעה נמצא בפסק הדין בפרשת חמו נ' מדינת ישראל.¹⁹⁸ בפרשה זו דובר באשה שהגישה תלונת שווא נגד השכן שלה בטענה שאנס אותה. האיש נעצר והאשה מסרה במשטרה עדות שקר נוספת בעניין, ורק לאחר עשרה ימים הודתה ששיקרה. הפרקליטות הגישה נגדה כתב אישום על פי סעיף 243 לחוק העונשין ובית המשפט המחוזי דן אותה לשלושה חודשי מאסר בפועל. היא ערערה על חומרת העונש. מבחינה רטורית, בית המשפט העליון הרחיב על חומרת מעשיה של האשה. השופט אלפרד ויתקון כתב:

הרבה היססתי בענין זה ומצאתי לנכון להגדיש [כך במקור] ביתר הדגשה, במה רואה אני את חומרת העבירה. עבירה זו של עלילת שווא נעברה על רקע האווירה השוררת היום בארץ, כי כל תלונה שכזאת, על כל פרט ופרט שבה, מן הדין להעי' מידה בחזקת אמת ואין לפקפק באמינותה, ואם חליל תחזור בה המתלוננת מדבריה, אות הוא – לא לחזרה בתשובה – אלא להשפעה פסולה שהופעלה עליה מטעם האיש שנגדו התלוננה. ברור שיש גם מקרים כאלה, ואולי אף רבים הם. אך המקרה שלפנינו מראה באיזו סכנה נתון קרבן העלילה, וגדולה מזו, בית-המשפט עצמו עלול להעניש אדם על לא עוות בכפו.¹⁹⁹

השופט חיים כהן הוסיף:

העבירה שנעברה על ידי המערערת היא מן החמורות ביותר, לא רק באשר עשויה היא לחתור תחת אשיות השיפוט, אלא גם באשר למעשה גרמה למפח נפשו ולש' לילת חירותו של קרבן העלילה. אילו היינו מסתכלים במעשה העבירה בלבד ובתוצאותיו העגומות, כסבור הייתי שהעונש של מאסר שנה אחת, ממנה רק שלושה חודשים מאסר בפועל, מופרז הוא לקולה. אם רוצים להילחם בתופעות פליליות אשר כאלה, בדרך של הרתעה על-ידי החמרת העונשין, הרי בעונש מאסר בפועל של שלושה חודשים לא היו משיגים תוצאה זו כל עיקר.²⁰⁰

למרות דברים אלה, בשורה התחתונה המיר בית המשפט את המאסר בפועל במאסר על תנאי וחייב את האשה בפיצוי הנילון בסכום של 1,500 לירות (בערכים ריאליים של ינואר 2016 מדובר על כ- 609 ש"ח).

אפשר למצוא רף ענישה נמוך מאוד במגוון רחב של פסקי דין העוסקים בתלונות שווא על עברות מין ואלימות במשפחה. בפרשת **שסטק** דובר באשה שמצאה אוזן קשבת לבעיותיה האישיות אצל אח שעבד בקופת חולים.²⁰¹ האח, כך קבע בית המשפט, ניסה ככל יכולתו לסייע לה במצוקותיה. האשה התלוננה כי האח חטף אותה, אנס אותה ומטריד אותה זמן רב. הוא נחקר ונעצר, אך האשה חזרה בה מתלונתה כבר באותו יום. השופט חאלד כבוב התייחס בפסק דינו לחומרת העברה:

אין להתעלם מחומרת העבירה והש"כ לכותיה, שכן עסקינן לא רק בפגיעה בסדרי השלטון והמשפט, אלא בפגיעה קשה מאוד במתלונן, אשר עבר מסכת ייסורים החל מלקיחתו ע"י המשטרה [...] לתחנת המשטרה וחקירתו באשמת אונס וכלה במעצרו הגם אם שוחרר עוד באותו היום לאחר חזרת הנאשמת מתלונתה.

המדובר בעבירה קשה וחמורה אשר העמידה על לשון המאזניים את חפותו של אדם על לא עוול בכפו, חומרת העבירה מתבטאת גם בסוג העבירה אשר הנאשמת ייחסה לנאשם, עבירה שיש בה כדי לפגוע קשות במתלונן גם מבחינה אישית, משפחתית וחברתית.

העבירה הנדונה העמידה את שמו הטוב של המתלונן בסכנה.

בהתחשב בכל האמור לעיל ועל אף קשייה של הנאשמת הן מבחינת הסתגלות והן בבחינה אישית, לא מצאתי כל סיבה להקל בחומרת מעשיה, שכן הדעת לא סובלת שקושי של אדם יהווה תירוץ להצדיק עבירה או ייחוס עבירה כגון דא לאדם אחר.

בתי המשפט חזרו ושנו בשורה ארוכה של פסקי דין הכלל שיש להטיל על עבריינים שכאלה עונש שים מרתיעים, שיש בהם מחד כדי לשקף את החומרה הרבה שבמעשים, ומאידך, העברת מסר ברור לכלל הציבור בדבר גינוי והוקעת תופעות שכאלה.

[...] המדובר בעבירה חמורה מאוד שכן פגיעה בסדרי השלטון והמשפט וכן באינטרס הציבורי כמו כן, פגיעה פגיעה בלתי מבוטלת במתלונן והאשימה אותו בעבירה כאשר הינו חף מפשע.²⁰²

בפרשת **רזניקוב**²⁰⁴ אשה קיימה עם גבר יחסי מין מרצון ולאחר מעשה הגישה נגדו תלונה במשטרה בגין אונס. אחרי שהגישה את התלונה התקשרה לנילון וניסתה לסחוט ממנו חצי מיליון ש"ח תמורת חזרתה מתלונת השווא. משהצליח הנילון להוכיח את הדבר, הוגש נגדה כתב אישום. באופן תמוה הוגש כתב האישום רק לפי סעיף 243 לחוק העונשין והאשה לא הואשמה בסחיטה באיומים, עברה שהעונש בגינה הוא עד שבע שנות מאסר;²⁰⁵ יתרה מזו: הפרקליטות ביקשה שהעונש שיוטל על המתלוננת יהיה שישה חודשי עבודות שירות בלבד. בית המשפט הרשיע את האשה בעברה על סעיף 243 לחוק העונשין, וגזר עליה ארבעה חודשי עבודות שירות (שאותן היה עליה לבצע במתנ"ס בין השעות 8:00 בבוקר ל-14:00 אחר הצהריים), קנס של 500 ש"ח ופיצוי הנילון באלפיים ש"ח.

נסיים דוגמאות אלה בפרשת **שימנסקי**,²⁰⁶ שבה הגישה אשה תלונת שווא נגד בן זוגה בטענה שנקט אלימות הן כלפיה והן כלפי בתה. במקרה זה הפרקליטות לא ביקשה אפילו עבודות שירות אלא מאסר על תנאי בלבד. בית המשפט קיבל את בקשת הפרקליטות וגזר על האשה עונש מאסר על תנאי של שישה חודשים.

על רקע זה קבע השופט כבוב כי עונשה של המתלוננת יהיה שלושה חודשי מאסר בפועל, אולם רוקן את החלטתו מרוב תוכנה כשקבע כי אם המתלוננת מתאימה לכך, היא תוכל לבצע את העונש באמצעות עבודות שירות במקום במאסר.

בפרשת **טלקר** דובר באדם שאסף למכוניתו טרמפיסטית בשם שירן טלקר באזור הדרום.²⁰⁷ טלקר ביקשה מהנהג שיסטה ממסלולו ויביא אותה לאשדוד, אך הנהג סירב לכך. טלקר כעסה על כך ולכן פנתה לתחנת משטרה והגישה נגדו תלונת שווא בגין אונס. כדי לחזק את דבריה שבנעה טלקר את חברתה מזל כליפא שתגיש אף היא תלונה נגד הנהג, וזו אכן הגישה תלונת שווא בגין מעשים מגונים. בעקבות תלונות אלה נעצר הנהג ושהה במעצר למשך שבוע. משהתברר כי תלונותיהן של טלקר וכליפא היו תלונות שווא, הגישה הפרקליטות נגד השתיים כתבי אישום על פי סעיף 243 לחוק העונשין. בגין אישומים אלה גזר בית המשפט על טלקר שלושה חודשי עבודות שירות ופיצוי של 4,000 ש"ח, ועל כליפא – 200 שעות של"צ ופיצוי של 2,500 ש"ח.

מגמה רחבה זו (המשתלבת עם מדיניות בג"ץ בפרשות **יאנוס ולוין** – להימנע מהתערבות בהחלטת הפרקליטות שלא להעמיד לדין את מתלונני השווא)²¹¹ מלמדת על פער ניכר בין הרטוריקה של בתי המשפט בדבר חומרת העברה של תלונת שווא לבין האופן שבו הם פוסקים בפועל. ברמה הרטורית בתי המשפט עשויים להתריע על תופעת תלונות השווא ועל פגיעתה העצומה הן בנילון והן בחברה; בפועל, רמת הענישה שהם נוקטים במקרים שבהם הוכחה תלונת השווא מלמדת כי הם בוחרים להטיל עונשים לא משמעותיים. הנורמות המקלות שבתי המשפט נוקטים מעבירות לציבור מסר שהגשת תלונות שווא היא פרקטיקה שעל גבול הלגיטימית – במקום שרף הענישה יבטא את החומרה שבה החברה רואה את העברה וייצור הרתעה ניכרת מפני ביצועה, כפי שכתבה השופטת שטרסברג-כהן בפרשת אילון.²¹² השילוב בין הסיכויים המעטים להיתפס והעונש הסמלי במקרה שנתפסים גורם לכך שהגשת תלונות שווא כמעט אינה כרוכה בסיכון.

פסקי דין אלה מצטרפים לפסקי הדין שראינו ושבהם אימצו בתי המשפט את הסדרי הטיעון שהציעה הפרקליטות: בפרשת **לובלינסקי** הורשעה לובלינסקי בהגשת תלונת שווא על אונס ובסחיטה באיומים ונגזרו עליה שישה חודשי עבודות שירות וחייב כספי של אלפיים ש"ח;²⁰⁷ בפרשת **ירמיהו** האישה הודתה כי טפלה עלילה של תקיפה מינית אך בית המשפט נמנע מלהרשיעה וחייב אותה בפיצוי כספי של שלושת אלפים ש"ח;²⁰⁸ בפרשת **קלדרון** – שבה הגישה האשה תלונת שווא נגד גבר על אלימות, איום ברצח וחטיפה שלה ושל בתה התינוקת; תלונה שגרמה להקפצה של כוחות משטרה גדולים ולמעצר של הנילון ובני משפחתו – חויבה המתלוננת בשלושים יום עבודות שירות;²⁰⁹ בפרשת **הדר**, שבה הגישה אישה תלונת שווא נגד בן זוגה על תקיפה, חייב אותה בית המשפט במאסר על תנאי בלבד אף שהיו לה חמש הרשעות קודמות בעניין.²¹⁰

פרק ז' : פרסום שמות המתלוננים והחשש מהרתעת-יתר

בתקופת ההליכים המשפטיים היה שמם של הנילונים חשוף לציבור. שמן של המתלוננות, לעומת זאת, היה חסוי מכוח סעיף 352 לחוק העונשין וסעיף 68(ב) לחוק בתי המשפט הקובע, בין השאר, כי "בית המשפט רשאי לדון בעניין מסויים, כולו או מקצתו, בדלתיים סגורות, אם ראה צורך בכך [...] לשם הגנה על ענינו של מתלונן או נאשם בעבירת מין".²¹⁴

משזכו הנילונים ומשנקבע פוזיטיבית כי המתלוננות הגישו תלונות שווא, ביקשו הנילונים כי בתי המשפט יאשרו לפרסם את שמות המתלוננות. בית המשפט העליון צירף את שתי הפרשות לפסק דין אחד ודחה את הבקשות לפרסום שמן של המתלוננות. בפסק הדין קבע השופט חשין כי מטרתו של החיסיון על שמן של מתלוננות בעברות מין נועד לעודד מתלוננות פוטנציאליות להגיש תלונות על עברות אלה. השופט חשין הסתמך בהרחבה על דבריה של חברת הכנסת שולמית אלוני, יוזמת התיקון בחוק שקבע את חיסיון שמן של מתלוננות בעברות מין, וקבע כי מטרת החיסיון כפולה: ברמת המיקרו המטרה היא להגן על פרטיות

הנושא האחרון במחקר זה הוא סוגיית החיסיון על שמם של מתלונני השווא. פרסום שמו של מתלונן שווא שפעל בזדון הוא כלי משפטי העשוי לסייע להילחם בתופעת תלונות השווא. מובן כי אין כוונה ליצור הרתעה מהגשת תלונות של קרבנות אמת: שמות המתלוננים יפורסמו רק אם יתברר פוזיטיבית שהגישו תלונה שקרית ביודעין.

סוגיה זו עלתה בבית המשפט העליון בעניין **יאנוס**,²¹⁵ שבו נדונו שתי פרשות כמעט זהות בנסיבותיהן: בשתי הפרשות דובר בעובדות שפוטרו ממקום עבודתן, ובכל אחד מהמקרים חברו יחד שלוש עובדות והעלילו על הממונה עליהן במקום העבודה כי ביצע בהן מעשים מגונים ועברות מין נוספות. בשני המקרים הוגשו כתבי אישום נגד הממונים, ובשני המקרים קבעו בתי המשפט כי המתלוננות טפלו על הנילונים עלילות שווא וזיכו את הנילונים זיכוי מלא.

החוק מתיר את פרסום פרטיהם של נאשמים ואף את שמותיהם של חשודים שלא הוגש נגדם כתב אישום. לאנשים אלה ייגרם נזק עצום מפרסום שמם כחשודים או כנאשמים.

הטעמים לפרסום פוגעני זה הם זכות הציבור לדעת, פומביות הדיון וחופש הביטוי. אחד הטענות בהקשר זה נוגע לאינטרס הציבורי החשוב לדעת שאדם מסוים חשוד או נאשם בביצוע עברה, גם אם לא הורשע בה, בין השאר, משום שידיעה זו מאפשרת לאנשים להחליט בצורה מושכלת בנוגע ליחסם אליו.

סעיף 68(ב) לחוק בתי המשפט, שהובא לעיל, אמנם קובע כי בית המשפט רשאי לצוות על דיון בדלתיים סגורות (או על חסיון הפרטים של התיק) "לשם הגנה על ענינו של מתלונן או נאשם בעבירת מין",²²⁰ אך בפועל פרטי הנאשמים בעברות אלה נשמרים חסויים רק כשהדבר משרת את המתלונן. פרטי הנאשם מפורסמים כעניין שבשגרה במקרים שבהם פרסום שמו של הנאשם לא יחשוף את זהות המתלונן.

המתלוננות וברמת המאקרו המטרה היא לעודד מתלוננות להגיש תלונות על עברות מין.²¹⁵ על רקע זה סבר השופט חשין כי פרסום שמן של מתלוננות השווה עשוי להרתיע מתלוננות פוטנציאליות אחרות מהגשת תלונותיהן, ומשכך אין לפרסם את שמן של המתלוננות גם אם התברר חד-משמעית שמדובר במתלוננות שהגישו תלונת שווא ביודעין ובדדון.

אמנם השופט חשין קבע בפסק דינו, בצורה מסויגת מאוד, כי ייתכנו מקרים יוצאי דופן שבהם ראוי לשקול בזהירות רבה אם לפרסם את שמן של מתלוננות השווה; אך המשמעות המעשית של הלכת **יאנוס** היא חיסיון כמעט מלא על פרטיהם של מתלונני שווא בגין עברות מין.²¹⁶

פסק דין זה מעורר לא מעט תהיות. התהיה הראשונה נובעת מחוסר ההלימה בין פסק דין זה לבין הכללים בדבר זכות הציבור לדעת את פרטיהם של חשודים ונאשמים. מחקרם המקיף של אורן גזל-אייל וקרן וינשל-מרגל מצא כי פחות מ-8% מהנאשמים שמוגשת נגדם תלונה למשטרה יורשעו בחשדות שהועלו נגדם.²¹⁷ למרות זאת החוק מתיר את פרסום פרטיהם של נאשמים ואף את שמותיהם של חשודים שלא הוגש נגדם כתב אישום.²¹⁸ לאנשים אלה ייגרם נזק עצום מפרסום שמם כחשודים או כנאשמים; חרף העובדה שלגבי יותר מ-92% מהם ייסגר התיק או שהם יימצאו זכאים, הכלל הוא שבהיעדר נסיבות יוצאות דופן אפשר לפרסם את שמם של חשודים תוך 48 שעות ממועד חקירתם.²¹⁹

אינטרס ציבורי זה חזק באותה מידה, ואולי אף יותר, בנוגע לפרסום שמן של מתלוננות שנקבע פוזיטיבית כי הגישו תלונת שווא.

על רקע זה קשה להבין את פסק דינו של השופט חשין. אם אינטרס הציבור בפרסום שמם של חשודים ונאשמים גובר על זכותם לפרטיות, על זכותם לשם טוב וכן הלאה – אף שהם טרם הורשעו, אף שהם בחזקת חפים מפשע ואף שסטטיסטית למעלה מ-90% מהם גם יישארו בסטטוס זה – אינטרס ציבורי זה חזק באותה מידה, ואולי אף יותר, בנוגע לפרסום שמן של מתלוננות שנקבע פוזיטיבית כי הגישו תלונת שווא.

התהייה השנייה נוגעת למטרות החברתיות שהציג בית המשפט. בפסק דינו חזר השופט חשין פעמים רבות על הטענה שמטרת החי-סיון היא להגן על המתלוננות. כאמור, מדובר במטרה כפולה: להגן על פרטיות המתלוננת הספציפית ולעודד מתלוננות להגיש תלונות על עברות מין:

חובת-יתר היא המוטלת על הרשויות לא אך לטפל ביאות וברגישות בתלונות שהוגשו, אלא להוסיף ולעשות מעשה – לעשות את כל הניתן – כדי לעודד הגשתן של תלונות שעניינן עבירות מין. אכן, הרשויות נושאות בחובה להגן על הציבור מפני עברייני מין. חובה זו מכתיבה מאליה שאיפה כי מתלוננות רבות ככל הניתן תבאנה את דבריהן לפני הרשויות [...] אחד האמצעים החשובים ביותר לעידוד הגשתן של תלונות יהיה בנסיכת ביטחון במתלוננת-בכוח כי הגשתה של תלונה לא תפגע בה.²²¹

בעינינו גישה זו בטעות יסודה. המטרה אינה צריכה להיות לעודד "מתלוננות רבות ככל הניתן". על רקע האמור במחקר זה, המטרה צריכה להיות כפולה ומאוזנת: הן ברמת המי-קרו והן ברמת המאקרו המטרה צריכה להיות לעודד קרבנות אמתיים להגיש תלונות על עברות מין שבוצעו בהם, ובה בעת להרתיע מתלונני שווא מלנצל את המערכת ומלטפול עלילות על אנשים חפים מפשע.

המטרה צריכה להיות לעודד
קרבנות אמתיים להגיש
תלונות ובה בעת להרתיע
מתלונני שווא ומלטפול
עלילות על אנשים חפים
מפשע.

טענה דומה לטיעוננו זה אומצה בבית המשפט העליון בפרשת **בוסקילה נ' מדינת ישראל**,²²² שבו התלונן מושב נגד חקלאי והתברר שהתלונה לא מוצדקת. הנילון הגיש תביעה נזיקית בגין הפגיעה שנגרמה לו בעקבות התלונה למשטרה. אחת מטענות ההגנה בפרשת **בוסקילה** הייתה דומה במידה מסוימת לטענתו של השופט חשין בפסק דין **יאנוס**, כלומר: שאם יכיר בית המשפט בתביעה נזיקית, הדבר עלול להרתיע מתלוננים פוטנציאליים מהגשת תלונות למשטרה. בית המשפט העליון דחה טענה זו מכול וכול:

אין סיבה לחשוש, שמא תוגבר הרתיעה מהגשת תלונות למשטרה, כשהמציאות והנסיבות מחייבות זאת, מחמת הסיכון של אחריות ברשלנות. **לגבי תלונות כנות ובדוקות החשש לא קיים**, בייחוד כשהתלונה מטופלת בדרכים ובאמצעים מקובלים; **וממילא קיימת סנקציה פלילית לפי סעיף 243 לחוק העונשין** ושאר סעיפי פרק ט סימן א' שלו, **כדי להרתיע מהגשת תלונות כוזבות**.²²³

לפיכך, בעינינו, **כלל הקובע שכל עוד לא התבררה התלונה יישמר החיסיון על שם המתלונן הוא כלל ראוי**. אמנם בחלק מהמקרים יגן כלל זה גם על מתלונני שווא במהלך בירור התלונה, אך נראה שהתועלת הכרוכה בכלל זה עולה על חיסרון זה: כל עוד לא נקבע שמדובר בתלונת שווא, יש להעניק חיסיון לכל המתלוננים. לעומת זאת, כלל השומר על חסיון המתלונן גם אם נקבע פוזיטיבית כי הגיש תלונת שווא הוא כלל שאין לו הצדקה. כלל זה אינו מגן על קרבנות האמת, שאותם אנו מעוניינים לעודד להתלונן, אלא דווקא על אלה שאנו מעוניינים להרתיע.

טענת השופט חשין שפרסום שמן של מתלוננות שווא עשוי להרתיע קרבנות אמת מלהתלונן נראה בעייתי וחסר ביסוס. הכלל המוצע אינו קובע כי במקרה של ספק באמתות התלונה יפורסם שם המתלונן; הכלל קובע כי שמו יפורסם רק במקרה שיימצא פוזיטיבית כי שיקר והגיש ביוזעין תלונת שווא. מדוע שיהיה בכך כדי להרתיע קרבנות אמת מלהתלונן?

תהייה שלישית נוגעת גם היא לחשש של השופט חשין שפרסום שמן של מתלוננות שווא ירתיע מתלוננות פוטנציאליות, שהרי השופט חשין אינו חושש כי העמדה לדין של מתלונני שווא לדין על פי סעיף 243 לחוק העונשין ירתיע הרבה יותר. הסיכון של העמדה לדין פלילי בגין תלונת שווא נראה איום משמעותי על מתלוננות פוטנציאליות הרבה יותר מהסיכון של פרסום שמן אם יימצא שהגישו תלונת שווא.

בקביעה זו חיזק בית המשפט העליון את הביקורת שהבאנו לעיל בנוגע לפסק דין **יאנוס**. ראשית, הסעדים המבוקשים הם כלפי מתלוננים שנקבע לגביהם כי הגישו תלונות שווא ולא כלפי מתלונני אמת, ולכן אין יסוד לטיעון שסעדים אלה ירתיעו מתלונני אמת פוטנציאליים. שנית, אם מתלונן פוטנציאלי נרתע מהמחשבה שיוכרז כמתלונן שווא, בכל מקרה הוא לא יגיש את התלונה בעקבות הסנקציה הפלילית שבסעיף 243 לחוק העונשין. אם כך, הוספת סעד משני (כגון חיוב בנזיקין בפרשת **בוסקילה** או פרסום שם המתלוננות בפרשת **יאנוס**) אינה צפויה להגביר במידה ניכרת את ההרתעה של מתלוננים מסוג זה.

התהייה האחרונה העולה מפסק הדין בפרשת **יאנוס** עוסקת אף היא בקשר שבין הסנקציה הפלילית על תלונת השווא לבין הסנקציה המבוקשת (לענייננו – בקשה לפרסום שמות המתלוננות). השופט חשין כתב כי פרסום שמותיהן של מתלוננות השווא אינו הערוץ הנכון לטפל בבעיה – לשם כך חוק העונשין מגדיר עברות ספציפיות בגין הגשת תלונות שווא ומסירת עדות שקר.²²⁴ אולם, כפי שראינו לעיל, בפרשת **יאנוס** פנה יאנוס לנציגי הפרקליטות וביקש מהם להעמיד לדין את המתלוננות שטפלו עליו את עלילת השווא – והפרקליטות סירבה להעמידן לדין. עתירתו של יאנוס לחייב את הפרקליטות להעמידן לדין נדחתה על ידי בג"ץ בטענה שהוא אינו מוצא לנכון להתערב בשיקולי התביעה.²²⁵ עתירה זו הייתה ידועה כמובן לשופט חשין (שהתייחס בפסק דינו לדחייתה),²²⁶ כך שקשה להבין את טיעונו שלפיו הדרך לטפל בתלונות שווא אינה פרסום שמות המתלוננים אלא הערוץ הפלילי.

כפי שראינו לעיל בפרק ה', במקרים רבים הפרקליטות מסרבת להגיש כתבי אישום בגין תלונות שווא. בפרשת **יאנוס** עצמה הפרקליטות לא רק סירבה להגיש כתב אישום נגד המתלוננות, היא גם נלחמה בבקשתו של יאנוס לפרסם את שמותיהן.

מעניין להזכיר בהקשר זה את פרשת **מדינת ישראל נ' בוזגלו**²²⁷ שהוזכרה לעיל, ובה דובר בתלונת שווא בגין אונס. משזוכה הנילון הוא ביקש כי פסק הדין המזכה יפורסם במלואו, תוך השמטת הפרטים המזהים של המתלוננת. גם לכך התנגדה הפרקליטות.

נמצא כי הפרקליטות – זו הממונה על התביעה הפלילית, זו שבג"ץ אינו נוהג להתערב בשיקול דעתה – נוקטת מדיניות מסוימת בנוגע לאכיפת החוק על מתלוננות שווא. אמנם לעתים הגישה הפרקליטות כתבי אישום נגד מתלוננות שווא, אך גם במקרים אלה היא ביקשה עונש מקל מאוד. ברוב המקרים נמנעה הפרקליטות מהגשת כתבי אישום.

מוצע כי מי שייקבע לגביו פוזיטיבית שהגיש תלונת שווא יהיה חשוף לפרסום שמו ברבים.

הן הספרות והן הפסיקה מתייחסות בהרחבה לאינטרס הציבורי בפומביות הדין. בחברה דמוקרטית, פרסום התוכן של הליכים משפטיים הוא אחד הכלים החזקים ביותר לבקרת ההתנהלות של רשויות האכיפה והמשפט (ובכך ללן המשטרה, הפרקליטות ובתי המשפט). כפי שראינו, בשם עיקרון זה מפרסמים לא רק את דבר קיומם של הליכים משפטיים אלא גם את שמות החשודים והנאשמים.

על בסיס הדברים שראינו במחקר זה יש חשיבות מיוחדת לפרסום הפרטים של תלונות שווא, כולל פרטי המתלוננים – במיוחד בהתחשב בהתנהלות של בתי המשפט ושל הפרקליטות באופן הטיפול שלהם בתלונות שווא. לפיכך, מוצע כי מי שייקבע לגביו פוזיטיבית שהגיש תלונת שווא יהיה חשוף לפרסום שמו ברבים. כלל זה משיג את האיזון הראוי בין הגנה על שמותיהם של מתלוננים כל עוד לא נקבע פוזיטיבית שהגישו תלונת שווא, לבין הצורך להרתיע מפני תלונות שווא; כלל זה מגן גם על אינטרס הציבור לדעת ולהיות זהירים מפני מי שהגיש בעבר תלונת שווא ויש חשש מסוים שישקול לעשות זאת גם בעתיד.

פרק ח: ממצאים ומסקנות

כִּי יָקִים עַד חֹמֶס בְּאֵישׁ לַעֲנֹת בּוֹ סָרָה [...] וְרָשָׁיו הַשְׁפָּטִים הֵיטֵב וְהָיָה עַד
שֶׁקָּר הָעָה שֶׁקָּר עָנָה בְּחַיָּיו. וְעָשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר אָמַם לַעֲשׂוֹת לְחַיָּיו וּבַעֲרָתָ
הָרָע בְּקֶרֶבָּהּ. וְהַנְּשִׁירִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ, וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע
הַזֶּה בְּקֶרֶבָּהּ. דברים י"ט, טז-כ

שנעשו בעולם וניסו להעריך את היקף התופעה. בחלק ממחקרים אלה נמצא כי מדובר בהיקף של עשרות אחוזים מכלל התלונות בגין אונס, פגיעה בילדים וכדומה; מחקרים אחרים הראו אחוזים נמוכים יותר. התמונה העולה מכלל המחקרים, כמו גם מסקרי עמדות של מומחים העוסקים בנושא, היא שמדובר בתופעה נפוצה למדי ובוודאי אינה שולית.

השימוש בתלונות שווא ככלי לפגיעה באדם שרוצים לגרום לו נזק מוכר מאז תקופת המקרא. במשפט העברי פותחו כלים אפקטיביים מאוד לטיפול בתופעה זו, אולם נראה כי כלים אלה נזנחו עם הזמן. במחקר זה עמדנו על היקף תופעת תלונות השווא בימינו. ראינו את הקשיים המתודולוגיים בכימות המקרים שבהם הוגשה תלונת שווא, והבאנו מחקרים

הפיכתו של אדם חף מפשע לחשוד בפלילים היא פגיעה אנושה בכל אורחות חייו. במקרים רבים הוא מורחק מהבית ומהילדים; בחלק מהמקרים הוא נעצר; הוא נאלץ להילחם על חפזו ולשלם סכומים ניכרים לעורך דין; שמו הטוב נפגע קשות ובמקרים רבים יש לתלונה ולהליכים שבעקבותיה השלכות תעסוקתיות ועוד. ראינו גם כי במקרים שבהם תלונת השווא מוגשת כחלק מהליכי גירושין, עשויות להיות לה השלכות משמעותיות מאוד על התוצאות של הליך הגירושין, ובכללן שאלת המשמורת על הילדים, זמני השהות וטיב הקשר של הנילון עם הילדים, החזקת הדירה, היקף מזונות ועוד כהנה וכהנה.

מעבר לפגיעות קשות אלה בנילון ובילדים ראינו גם כי יש לתלונות השווא השפעה מערכתית: הן גורמות לפגיעה מערכתית קשה. נוסף על בזבוז המשאבים המוגבלים ממילא של המשטרה ושל מערכת המשפט, תופעת תלונות השווא גורמת לספקנות של המערכת כלפי תלונות של קרבנות אמת. כשאלה מגיעים למשטרה ומתלוננים על עברות מין או אלימות במשפחה, לעתים המערכת מתייחסת לתלונותיהם בהיסוס מסוים והם אינם מקבלים את המענה שהם ראוים לו.

המנגנון שנקבע במשפט העברי לטפל בעדים זוממים פשוט בתכלית: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו".²²⁸ עד זומם שניסה – באמצעות עדות שקר או תלונת שווא – לגרום לנילון להיענש בגין מעשה שלא ביצע, ייענש בהתאמה לעונש שביקש להשית על הנילון. אם עדות העד הזומם הייתה עשויה לגרום לנילון לשלם קנס של 50 אלף ש"ח, יחייבו את העד הזומם ב-50 אלף ש"ח; אם עדות העד הזומם הייתה עשויה לגרום להרחקת הנילון מהבית ומהילדים, יש להרחיק את העד הזומם מהבית ומהילדים; אם עדות העד הזומם נועדה לגרום למאסרו של הנילון למשך שנה, יש לאסור את העד הזומם למשך שנה. התוצאה של כלל כזה תהיה ביעור מוחלט של נגע תלונות השווא: "ובערת הרע מקרבך. והנשארים ישמעו וייראו ולא יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך". ברוח זו כתב גם צ'זארה בקאריה (Cesare Beccaria), מגדולי ההוגים והמעצבים של המשפט הפלילי, כי "בכל ממשל, הן רפובליקני הן מלוכני, יש להעניש את מוציא הדיבה בעונש שזמם להביא על המואשם".²²⁹

מאז ועדת קרפ, בשנת 1998, שונו מערכי ההש-
תלמויות של המשטרה כמו גם אלה של הפרק-
ליטות ושל בתי המשפט. ההשתלמויות המקצו-
עיות שוטחות לפני המשתתפים את התאוריות
בנוגע לעברות מין ואלימות במשפחה.²³² התכ-
נים של ההשתלמויות עלו פעמים רבות לדיון
בשיח הציבורי, בכלי התקשורת ובכנסת. לחצים
בבדים הופעלו כדי להביא לכך שההכשרה של
גורמי האכיפה תכלול השתלמויות ספציפיות
שיעורו מודעות ורגישות מיוחדת בכל הנוגע
לנושאים של עברות מין ואלימות במשפחה.²³³
בהשתלמויות אלה נוטלים חלק גופים המצדדים
בהרחבת ההגנה על הקרבנות ובהחמרת היחס
לחשודים בעברות אלה.²³⁴

במסגרת הליך ההכשרה של השוטרים, הפרקליטים והשופטים חשוב וחיוני להביא לפני המשתתפים את סוגיית תלונות השווא.

בית המשפט יישם את עקרון ההלימה של
חומרת העונש בה"ט 12-02-43138.²³⁰ באותו
עניין הגישה אשה תלונה נגד בעלה, ובמסגרת
בקשתה לצו הגנה ביקשה להרחיק אותו מהבית.
השופט זגורי שלח את הצדדים לבדיקת פולי-
גרף, תוך שהצדדים מתחייבים כי מי שיימצא
דובר שקר יורחק מהבית לשלושה חודשים.
משנמצא בבדיקת הפוליגרף כי האשה היא
ששיקרה, הרחיק אותה בית המשפט מהבית
למשך שלושה חודשים. חשיבותו של פסק דין
זה היא בקביעת מתווה של מענה לתלונת שווא
ההולם את הנזק שמתלונן השווא ביקש לגרום
לנילון.²³¹ כפי שנוכחנו, פסק דין זה הוא חריג
שאינו מלמד על הכלל. ממצאי המחקר מלמ-
דים כי הן המשטרה, הן הפרקליטות והן בתי
המשפט נוהגים בסלחנות מופלגת כלפי תלונות
השווא, ובלי כוונה מעודדים את התופעה במובן
מסוים.

1. השתלמויות מקצועיות

במסגרת הניסיון להבין את היחס הממסדי
לתלונות השווא מצאנו כי אחד הגורמים הבול-
טים ליחס זה הוא הליך ההכשרה של השוטרים,
הפרקליטים והשופטים בנושאים אלה.

2. אזהרה מפני מסירת תלונת שווא

מסקנה נוספת העולה ממחקר זה היא הצורך לדאוג לכך שבעת הגשת תלונה על עברת מין או אלימות במשפחה, או בעת הגשת בקשה לצו הגנה, יוזהר המתלונן מפני מסירת תלונת שווא.

מחקר אמריקני מצא שכאשר נאמר למתלוננות על אונס כי על פי נוהלי המשטרה עליהן לעבור בדיקת פוליגרף, לא מעט מתלוננות חזרו בהן מהתלונות שהגישו והודו שדובר בתלונות שווא.²³⁵ איננו מציעים לחייב מתלוננים לעבור בדיקת פוליגרף כעניין שבשגרה; סוגיית הפוֹ־ליגרף חורגת ממסגרת דיוננו.²³⁶

אף שמדובר בתכנים מגמתיים – ובחלק מהמקרים גם חד-צדדיים – אין ויכוח על כך שהשיתוף של תלמויות אלה, כמו גם התכנים המובאים בהן, חשובים מאוד. עם זאת, חשוב וחיוני להביא לפני המשתתפים בהשתלמויות אלה גם את סוגיית תלונות השווא. הכרחי לעורר אצל הגורמים המטפלים את המודעות לתופעה וחשוב להביא לידיעתם את הספרות והמחקרים העוסקים בה, ובכלל זה את היקפן של תלונות השווא ואת עצמת הפגיעה והנזקים שהן גורמות לנשים, לילדים, לקרבנות האמת ולמערכת המשפטית כולה.

ראוי לקבוע כי נוהל קבלת התלונה במשטרה, כמו גם הטפסים להגשת בקשות לצווים, יכללו יידוע של המתלונן על כך שהגשת תלונת שווא היא עברה פלילית, ועל כך שאם יימצא שהגיש תלונת שווא וכי עשה זאת בחוסר תום לב – יינקטו נגדו הליכים פליליים; כמו כן ראוי לחייב מתלוננים לחתום על תצהיר שלפיו הם מודעים לכך שיינקטו נגדם צעדים אם יתברר שהגישו תלונת שווא.

המשטרה מעדיפה להרחיק את הנילון מהבית, ובמצבים רבים גם לעצור אותו, אף בלי לנסות למצות את אמצעי החקירה.

3. התנהלות המשטרה

אחד מהממצאים המשמעותיים של מחקרנו הובא בפרק ד', שעסק בהתנהלות המשטרה. ראינו כי במקרים רבים המשטרה מעדיפה להרחיק את הנילון מהבית, ובמצבים רבים גם לעצור אותו, אף בלי לנסות למצות את אמצעי החקירה העומדים לרשותה. כך, לדוגמה, ראינו כי בתמ"ש 13353/04 קבע בית המשפט כי המשטרה הרחיקה את הנילון מביתו ומבנותיו למשך עשרה ימים בלי לברר את תוכן התביעה.²³⁷ ביקורת כזו נמתחה על המשטרה בפסקי דין נוספים – למשל: **מדינת ישראל נ' דיו,**²³⁸ **מדינת ישראל נ' ר,**²³⁹ **זוהר נ' מדינת ישראל**²⁴⁰ – וכפי שראינו, גם לאחרונה בפסק דינו של בית המשפט העליון בפרשת **בוזגלו נ' מדינת ישראל**.²⁴¹

הסיפורים שעולים ממקרים אלה הם נילון הטוען להגנתו כי פירוט שיחות הטלפון שלו או של המתלוננת יוכיח את חפותו; אדם הטוען במשטרה כי אם ישאלו את השכנים יגלו כי לתלונה שהוגשה נגדו לא היה כל בסיס; אדם שהגיש למשטרה קלטות שמהן עולה חפותו – אך המשטרה ברשלנותה לא בדקה את הראיות שהיו יכולות להסיר מעליו את החשד.

השילוב של היעדר חקירה עם הגבלות קשות על הנילון, פעמים רבות עד כדי מעצר, מביא לפגיעה קשה ובלתי-מידתית לנילון עקב מחדלי המשטרה.

סעיף 38 לחוק המעצרים²⁴² מאפשר לחשוד לקבל פיצוי מהמדינה רק אם נעצר ורק אם בסופו של דבר לא הוגש נגדו כתב אישום, וסעיף 80 לחוק העונשין מאפשר פיצוי אם הוגש נגד אדם כתב אישום ובית המשפט קבע כי לא הייתה לכך הצדקה. סעיפים אלה אינם חלים על כל המקרים. כך יהיה, לדוגמה, בעניינו של אדם שנחקר והוצאו נגדו צווי הרחקה, אך לא נעצר ולא הוגש נגדו כתב אישום. כך יהיה גם במקרה של אדם שנעצר והוגש נגדו כתב אישום, אך האישום נגדו לא הצדיק מעצר. מכל מקום, גם במקרים שבהם חלים סעיף 38 לחוק המעצרים וסעיף 80 לחוק העונשין, המציאות מלמדת כי בתי המשפט משתמשים בהם בצמ-צום רב.

4. תפקידם של עורכי הדין

במסגרת מחקר עלתה, במידה מסוימת, שאלת מעורבותם של עורכי דין בעידוד תלונות שווא. יש עורכי דין שמעודדים את לקוחותיהם להגיש תלונות שווא במסגרת הליכי הגירו- שין כדי לקבל צווי הגנה, וליצור בכך יתרונות טקטיים להמשך ההליכים. יש לעקור תופעה זו מן השורש. לשם כך מוצע לקבוע אחריות (פלילית, אזרחית ומשמעתית) על עורכי דין בשני מצבים: במצב שבו עורך דין מעודד לקוח להגיש תלונת שווא ובמצב שבו עורך דין מייצג אדם בנוגע לתלונה שהגיש, כשמתעורר חשש ממשי שמדובר בתלונת שווא.²⁴⁵

5. מדיניות הפרקליטות

בפרקים הקודמים ראינו כי האופן שבו הפרק- ליטות נוהגת משפיע במידה מסוימת על תופעת תלונות השווא. החוק הפלילי אמנם קובע כי הגשת תלונת שווא היא עברה פלילית שהעונש בגינה עשוי להגיע לחמש שנות מאסר ויותר, אך בפועל ברוב התיקים הפרקליטות אינה מעמידה לדין בגין עברה זו, ובחלק מהמקרים אף ראינו שהיא מתעקשת על אי-העמדה לדין של מתלונני שווא.

כפי שהוכיח מחקרם של גזל-אייל ווינשל- מרגל, בפחות מ-8% מהמקרים יימצא כי החשו- דים אשמים בחשדות שיוחסו להם.²⁴³ למרות זאת, מחקרים שנעשו בנושא מצאו שוב ושוב כי חירויותיהם של החשודים נפגעות במידה חמורה על ידי המשטרה בלי שהיא ממלאת את חובתה לערוך חקירה ולברר את האשמה המיוחסת לחשוד.²⁴⁴

לאור כל האמור לעיל אנו מציעים לקבוע בחוק פיצוי של 50 אלף ש"ח ללא הוכחת נזק (פיצוי סטטוטורי), שהנילון יהיה זכאי לו במקרה שהמשטרה לא תמלא תוך זמן סביר את חובתה לבדוק את טענותיו; בהמשך הפרק נדון בהצ- דקות לפיצוי זה.

**אנו מציעים לקבוע בחוק
פיצוי של 50 אלף ש"ח
שהנילון יהיה זכאי לו
במקרה שהמשטרה לא
תמלא את חובתה לבדוק
את טענותיו.**

ראוי לבטל את הנחיה 2.5 ולקבוע כי אם נמצא שמתלונן הגיש תלונת שווא, חובה על הפרקליטות להגיש כתב אישום למעט במקרים חריגים שיאושרו על ידי פרקליט המדינה.

ראוי בעינינו לבטל את הנחיה 2.5 להנחיות פרקליט המדינה, ובמקומה לקבוע כי אם נמצא שמתלונן הגיש תלונת שווא, או שיש חשד ממשי שהתלונה שהגיש עונה על הגדרות אלה – חובה על הפרקליטות להגיש כתב אישום בגין מעשים אלה, למעט במקרים חריגים שיאושרו על ידי פרקליט המדינה.

אמנם, תיקון זה לא יביא לפתרון הבעיה של הסדרי הטיעון שאליהם מגיעה הפרקליטות במקרים אלה, או לשינוי בעונשים המקלים שהתביעה מבקשת אף במקרים שאין בהם הסדרי טיעון; אולם סוגיות אלה, המתייחסות להתנהלות הכללית של הפרקליטות, מצריכות מענה החורג ממסגרת מחקר זה.

כמו כן, גם כשהפרקליטות מעמידה לדין בגין עברה זו, היא נוקטת כלפי עברה זו יחס מקל במובהק, חרף פגיעתה העצומה בנילון כמו גם במערכת המשפט.

פרספקטיבה נוספת לעמדת הפרקליטות בכל הנוגע לעברות אלה באה לידי ביטוי בפרשת יאנוס, שם תמכה הפרקליטות בשמירה על חסיון שמותיהן של מתלוננות שנקבע פוזי-טיבית כי הגישו תלונת שווא.²⁴⁶ בפסק הדין בפרשת בוזגלו, שבה זוכה בוזגלו מתלונת שווא של אונס, התנגדה הפרקליטות לבקשת הנילון לפרסום פסק הדין אף אם יוסרו ממנו פרטי המתלוננת.²⁴⁷ עיון בהתנהלות הפרקליטות מעלה את החשש שהתקבעה בפרקליטות עמדה שלפיה המתלוננים הם תמיד הקרבנות – גם אם הוכח שהמתלונן הגיש תלונה שקרית.²⁴⁸

בהתנהלות הפרקליטות מעלה את החשש שהתקבעה בפרקליטות עמדה שלפיה המתלוננים הם תמיד הקרבנות גם אם הוכח שהמתלונן הגיש תלונה שקרית.

6. דרישת היסוד הנפשי

סוגיה נוספת שיש לתת עליה את הדעת היא דרישת היסוד הנפשי, כלומר: השאלה אם נקיטת צעדים נגד המתלונן מחייבת להוכיח כי המתלונן ידע פוזיטיבית שתוכן תלונתו שקרי. בתמ"ש 10-03-21852, שבו עסקנו בפרק ה', דובר באם שהגישה תלונות חוזרות ונשנות נגד האב על שפגע מינית בילדה.²⁴⁹ בעקבות תלונות אלה הוטלו הגבלות על הקשר של האב עם הבת למשך זמן ממושך, שמו הוכתם קשות ונגרמו לו נזקים כבדי משקל. תלונות אלה נבדקו על ידי כל הגורמים המטפלים ונמצאו חסרות בסיס. האם המשיכה – גם תוך כדי ההליך המשפטי – להגיש תלונות נוספות שלפיהן האב פוגע מינית בילדה. למרות זאת קבע השופט זגורי כי האב אינו זכאי לכל פיצוי מהאם משום שלדעת השופט דובר באם חרדתית שבאמת חששה שהאב פוגע מינית בילדה. הלכה למעשה קבע השופט זגורי כי נילון שלא הצליח להוכיח שהמתלונן הגיש את תלונתו בידיעה שמדובר בתלונת שווא אינו זכאי לכל פיצוי בגינה. המשמעות המעשית של הדבר היא שאדם המעוניין להגיש תלונת שווא וליהנות מחסינות מפני אחריות לנזקי הנילון, צריך להגיש את התלונה בנוגע לפגיעת הנילון בילדים תוך שהוא מציג כלפי הרשויות ובתי המשפט טענה שלפיה יש לו חשש אמתי שהנילון פוגע בילדים – אף אם אין כל ביסוס לחשש זה; די בכך שהמתלונן ישכנע את הרשויות כי הוא חושש באמת ובתמים.

כאמור, היקף הפגיעה הנגרם לנילון בגין תלונות כאלה הוא עצום. בתמ"ש 11-03-50123 הבהיר בית המשפט את עצמת הפגיעה שנגרמה לאם בעקבות תלונות השווא של האב שהיא פוגעת מינית בילדים.²⁵⁰ כזכור, בגין תלונות אלה הורחקה האם מהבית ומהילדים ונגרם נזק כבד לשמה הטוב. באותו עניין התבררה תלונת השווא של האב באמצעות בדיקת פוליגרף, אולם האב יכול היה לסרב לבדיקה זו; יתרה מזו: אלמלא עסקה תלונתו של האב באירוע ספציפי אלא על חששות עמומים יותר, היה ביכולתו לטעון כי הוא אכן חושש שהאם פוגעת או תפגע בילדים.

כלל הדורש הוכחה

פוזיטיבית שהמתלונן ידע

שמדובר בתלונת שווא

כתנאי לחיובו בפיצויים

מעניק חסינות למי שיגיש

את תלונת השווא ב"צורה"

הנכונה, ובמיוחד אם ידווח

לרשויות כי הוא חושש

שההורה האחר יפגע מינית

בילדים, ירצח אותם וכדומה.

נמצא, אם כן, כי כלל הדורש הוכחה פוזיטיבית שהמתלונן ידע שמדובר בתלונת שווא כתנאי לחיובו בפיצויים הוא תנאי בלתי-סביר. בפועל, כלל זה מעניק חסינות למי שיגיש את תלונת השווא ב"צורה" הנכונה, ובמיוחד אם ידווח לרשויות כי הוא חושש שההורה האחר יפגע מינית בילדים, ירצח אותם וכדומה.

עם זאת, ברור שאין להטיל אחריות על כל מתלונן שבדיעבד התברר כי תוכן תלונתו אינו נכון. במקרים רבים מתלוננים מגישים תלונה בתום לב ורק בדיעבד נמצא כי הדברים אינם נכונים. הדבר אינו ייחודי לענייננו. בהקשרים משפטיים רבים החוק מתייחס לתחום האפור שבו מצד אחד לא הייתה לאדם ידיעה פוזיטיבית, אך מהצד האחר הוא גם לא נהג בתום לב או על פי סטנדרטים ראויים אחרים. מושגים שונים בשיטת המשפט נועדו לטפל בבעיה זו ובהם רשלנות, פזיזות, עצימת עיניים ועוד. כך, למשל, כפי שראינו לעיל, סעיף 16(ב)(2) לחוק איסור לשון הרע קובע חזקה כי אדם פרסם בחוסר תום לב אם "הדבר שפורסם לא היה אמת והוא לא נקט לפני הפרסום אמצעים סבירים להיווכח אם אמת הוא אם לא".

יש הצדקות רבות לגישה שאינה דורשת הוכחה של ידיעה סובייקטיבית. ראשית, במישור הראייתי, לעתים קשה ואולי אף בלתי-אפשרי להוכיח ידיעה סובייקטיבית. האם משום כך יש להעניק פטור מלא מכל אחריות למבצע? כלל כזה יעודד אנשים לבצע מעשה אסור מתוך ידיעה שקשה עד בלתי-אפשרי להוכיח פוזיטיבית את מודעותם הסובייקטיבית.

שנית, במישור התועלתני, דרישת הידיעה כתנאי לאחריות משפטית מתמרצת אנשים להימנע באופן יזום מבירור העובדות הרלוונטיות והפרטים המהותיים. מצב זה מתואר במושג המשפטי "עצימת עיניים", אך יש מקרים שאינם עולים כדי עצימת עיניים. מכל מקום, הכלל המשפטי צריך לעודד אנשים לברר את העובדות – לא להעניק להם (במשמעת) חסינות בזכות היתממות או הימנעות מבירור הפרטים.

שלישית, במישור הנורמטיבי והמוסרי, העובדה שאדם אינו יודע בוודאות את השלכות מעשיו, או את היסודות הרלוונטיים להם, אינה צריכה לפטור אותו מכל אחריות. במקרים רבים אדם צריך להיות אחראי למעשה אם היה לו יסוד סביר לחשוש למצב הדברים. סוגיה זו חורגת ממסגרת הדיון, אך בתחומים רבים – הן במשפט הפלילי והן במשפט האזרחי – יש כללים המטילים אחריות גם על אדם שלא ידע את העובדות הרלוונטיות, אך יכול היה לברר אותן או שהיה צריך לחשוש לתוצאה שנגרמה וכדומה.

הגישה שלפיה מגיש תלונה שהתבררה כלא נכונה אחראי בנזיקין כלפי הנילון, גם אם לא ידע פוזיטיבית שתלונתו אינה אמת, נקבעה על ידי בית המשפט העליון בפרשת **בוסקילה נ' מדינת ישראל**.²⁵⁵ באותו עניין דובר במושב שהגיש תלונה נגד אדם ובדיעבד התברר שהתלונה לא הייתה נכונה:

גם אם לא התכוון המושב במפגיע, כי תיגרם עוולה כלפי המערער, וגם אם חשד, כי שותף האב בגידול עגבניות עם המערער בחלקתו של האחרון, היה זה לכל היותר חשד לא מבוסס, אשר בדיעבד נמצא נטול בסיס; בנסיבות כאלה היתה זו פזיזות ורשלנות (אם לא למעלה מזה) להציג לפני המשטרה תמונה, שהיה בה משום ודאות מוחלטת על הפרת הצו של בית המשפט. המעשה עוד מחמיר עם המרצת המשטרה והובלתה אל חלקת המערער כדי להתרות ולאיים במאסר [...] לא ארחיק לכת לומר, כי היה כאן מצג שווא של עובדות על-ידי המושב, הגם שהנסיבות מעלות חשד כזה, כיוון שהערכאה הראשונה לא קבעה מימצא כזה; ואולם פזיזות ורשלנות ודאי שהיו במעשי המושב, הן באי-בירור העובדות ואי-ביסוסן והן בצורת הצגת הדברים בתלונה במשטרה.²⁵⁶

הדרישה להוכיח ידיעה סובייקטיבית של המתלונן כתנאי לאחריותו בגין תלונת השווא אינה דרישה ראויה. חיזוק לעמדה זו נמצא בפסק הדין בפרשת **מדינת ישראל נ' נעמה**, שם נקבע כי בעברה של מסירת ידיעה כוזבת (סעיף 243 לחוק העונשין) "המבחן ל'כוזבת' – הוא מבחן אובייקטיבי".²⁵¹ דברים אלה נפסקו גם בפרשת **מדינת ישראל נ' הירש**.²⁵² בית המשפט הסתמך על ספרו של השופט יעקב קדמי²⁵³ וקבע:

"עדות כוזבת" – הינה, בין היתר, עדות כוזבת לפי המבחן האובייקטיבי – אם עד מעיד דבר שאין הוא יודע אם הוא אמת או לאו, או שאינו מאמין באמיתותו הרי הוא מוסר עדות שאינה אמת.²⁵⁴

בית המשפט העליון בפרשת אגשם נ' רשות הדואר אך פשיטא, שהמוסר תלונה למשטרה, על יסוד חשד בלבד, ללא בדיקה כלשהי של העובדות, אחראי בנזיקין לנזק שגרם.

עמדה זו אומצה פעם נוספת על ידי בית המשפט
העליון בפרשת **אגשם נ' רשות הדואר**:²⁵⁷

אך פשיטא, שהמוסר תלונה למש-
טרה, על-יסוד חשד בלבד, ללא
בדיקה כלשהי של העובדות,
אחראי בנזיקין לנזק שגרם. וראו
ע"א 337/81 **בוסיקילה נ' מדינת
ישראל**, פ"ד לח(3) 337, 348.²⁵⁸

על רקע דברים אלה מוצע כי הכלל בנוגע
לתלונות שהתבררו כלא נכונות יעניק הגנה
למתלוננים שהגישו בתום לב תלונה שהתבררה
בדיעבד כלא נכונה – אך יטיל אחריות משפ-
טית על מתלוננים שהגישו את תלונתם ברש-
לנות, בלי שיהיה צורך להוכיח פוזיטיבית כי
ידעו שתוכן התלונה שקרי.

7. סכומי הפיצויים הנפסקים

הנושא הבעייתי הבא שעלה במחקר הוא היקף
הפיצויים והחייבים הכספיים שבתי המשפט
פוסקים כשנקבע פוזיטיבית שמדובר בתלונת
שווא.

בפרק ה' לעיל (סעיף 1) ראינו כי בתי המשפט
עושים שימוש נדיר למדי בסמכותם לפי
סעיף 80 לחוק העונשין – לחייב את המדינה
בהוצאות הנילון בהליכים פליליים שבהם זוכה
הנאשם מתלונת שווא; ראינו גם כי השימוש
בסעיף 81 לחוק, המאפשר לחייב את המתלונן,
הוא נדיר ומצומצם הרבה יותר.

פיצויים אלה, אם בכלל נקבעו, נפסקו לאנשים
חפים מפשע שהואשמו בעברות חמורות בגין
תלונות שווא. בעקבות התלונות הם נעצרו,
במקרים רבים הורחקו מביתם וממשפחותיהם,
פעמים איבדו את עבודתם, נאלצו להוציא
סכומי כסף ניכרים על שירותי עורכי דין, ועל
כל אלה נוספו פגיעה הנפשית, פגיעה בשם
הטוב, בידוד חברתי וכן הלאה. ראינו שגם
כשקבע בית המשפט נחרצות כי המתלונן הגיש
את תלונת שווא ביודעין, ואף שבמקרים כאלה
סעיף 81 לחוק העונשין מאפשר לבית המשפט
לחייב את המתלונן בפיצוי הנילון בגין הוצאות
ההגנה המשפטית שלו, בתי המשפט פוסקים
פיצויים – אם בכלל – בסכומים נמוכים מאוד.
תמונה דומה ראינו בסעיף 2 של פרק ה', שעסק
בהוצאות שבתי המשפט מטילים בגין תלונות
שווא במסגרת בקשות לצווי הגנה. אמנם ראינו
גם מקרים אחרים – שבהם הטילו בתי המשפט
על מתלונני שווא פיצויים בסכומים משמעותיים
יותר. בחלק מהמקרים נראה שהדבר נבע מכך
שמתלונן השווא ניהל את חלקו בדיון המשפטי
בצורה מקוממת – ומכל מקום מהעובדה שמת-
לונן השווא אילץ את בית המשפט לנהל הליך
ארוך ומיותר – ולא רק מעצם הפגיעה בנילון.

יש להגדיר בחוק פיצויים קבועים לנילונים במקרה של קביעה פוזיטיבית שמדובר בתלונת שווא. סכומים אלה צריכים להיות גדולים דיים כדי לפצות את הנילונים על העלויות שנגרמו להם וכדי ליצור הרתעה אפקטיבית מפני תלונות שווא.

סכומים אלה קבועים בחוק כסכומי מקסימום לפיצויים בלא הוכחת נזק. בעבר נקבע בכמה דינים גם סף תחתון לפיצוי סטטוטורי, אך הוא בוטל באופן הדרגתי.²⁶⁴ לענייננו, בהתחשב בסכומי הפיצויים הנמוכים שבתי המשפט פוסקים, מוצע לקבוע בחוק פיצוי סטטוטורי בגין תלונות השווא הכולל סף תחתון. החוק מגדיר עונשי מינימום בכמה הקשרים, ובכך ללם בעברות מין.²⁶⁵ המחוקק קבע עונשים אלה, בין השאר, מכיוון שהגיע למסקנה שחלק מבתי המשפט מגלים סלחנות ואורך רוח כלפי תופעות שלדעת המחוקק נדרש בהן סף ענישה חמור בהרבה, שיגרמו להרתעה אפקטיבית.

לפיכך מוצע לקבוע בחקיקה כי במקרה של תלונת שווא, יהיה הנילון זכאי לפיצוי סטטוטורי מהמתלונן בסכום שבין 70 אלף ל-140 אלף ש"ח. בהתחשב בהיקף הפגיעה העצום שנגרם לנילון בגין תלונות אלה, כמו גם במערכת המשפט ובמתלונני האמת, סכומים אלה נראים סבירים. הטווח שבין סכום המינימום לסכום המרבי ייקבע לפי שיקול דעתו של בית המשפט שיבדוק, בין השאר, אם הוגש כתב אישום נגד הנילון בגין תלונת השווא, אם הוצא נגדו צו הרחקה או צו הגנה או אם הוטלה כל מגבלה אחרת על חירותו.

**בהתחשב בסכומי הפיצויים
הנמוכים שבתי המשפט
פוסקים, מוצע לקבוע בחוק
פיצוי סטטוטורי בגין תלונות
השווא הכולל סף תחתון.**

נראה כי יש להגדיר בחוק פיצויים קבועים לנילונים במקרה של קביעה פוזיטיבית שמדובר בתלונת שווא. סכומים אלה צריכים להיות גדולים דיים כדי לפצות את הנילונים על העלויות שנגרמו להם וכדי ליצור הרתעה אפקטיבית מפני תלונות שווא. פיצוי ללא הוכחת נזק הוא טכניקה מוכרת בתחומי משפט אחרים. כך, למשל, חוק זכות יוצרים קובע כי בית המשפט רשאי לפסוק **בגין כל הפרה** של זכות יוצרים פיצוי עד 100 אלף ש"ח ללא הוכחת נזק²⁵⁹ וזה הדין גם בנוגע לעוולות מסחריות;²⁶⁰ בגין פגיעה בפרטיות בית המשפט רשאי לחייב אדם בסכום של עד כ-60 אלף ש"ח ללא הוכחת נזק – אם נעשתה הפגיעה בפרטיות שלא בכוונה, ועד כ-120 אלף ש"ח אם נעשתה הפגיעה במכוון;²⁶¹ הפיצויים בגין לשון הרע הם, כפי שראינו, כ-72 אלף ש"ח אם לא הייתה למפרסם כוונה לפגוע בתובע, וכ-144 אלף ש"ח אם הייתה לו כוונה כזו;²⁶² הפיצויים הקבועים בחוק בגין הטרדה מינית גם הם 120 אלף ש"ח ללא הוכחת נזק.²⁶³

מוצע לקבוע בחקיקה כי במקרה של תלונת שווא, יהיה הנילון זכאי לפיצוי סטטוטורי מהמתלונן בסכום שבין 70 אלף ל-140 אלף ש"ח.

8. השלכות החיסיון על שם המתלונן

לבסוף נתייחס לסוגיית החיסיון על שמות המתלוננים במקרים של תלונות שווא. כפי שראינו בפרק ד', בפרשת **יאנוס** קבע בית המשפט שגם אם נמצא שמתלוננות על עברות מין טפלו על הנילון תלונת שווא, עדיין יש לשמור על חסיון שמותיהן. כפי שטענו, קביעה זו בעייתית במישורים רבים ובמובן מסוים היא מעודדת תלונות שווא. יתרה מזו, ראינו לא מעט מקרים שבהם מתלונן השווא היה מתלונן סדרתי: בתמ"ש 53970/06 ראינו כי האב הגיש תלונות שווא חוזרות ונשנות נגד האם על פגיעה בילד;²⁶⁶ פרשת **הדר** עסקה באשה שהגישה תלונת שווא על תקיפה נגד בן זוגה לאחר שכבר היו לה חמש הרשעות קודמות בעניין;²⁶⁷ בתמ"ש 21852-03-10 הגישה האם נגד האב תלונות שווא חוזרות על פגיעה מינית בילדה;²⁶⁸ ה"ט 17307-12-14 עסק באשה, כפי הנראה מעוררת בנפשה, שהגישה תלונות שווא רבות נגד האב ואף נגד בנה.²⁶⁹ מקרים נוספים של מתלונני שווא סדרתיים הם תמ"ש 28132/02,²⁷⁰ ת"א 3248/01²⁷¹ ותמ"ש 1880/04.²⁷²

חיסיון על שמו של מתלונן שווא בעייתי הן מבחינת הנילון, החשוף לתלונות שווא נוספות, והן מבחינת הציבור ומערכת האכיפה. כפי שראינו לעיל, בה"ט 24672/11 הגישה האם תלונת שווא נגד האב על התעללות מינית בילדים.²⁷³ תלונה זו נדחתה על ידי השופט פישר שטיפל במחלוקת שבין בני הזוג בבית המשפט לענייני משפחה, אך משהתקרב המועד לבדיקת המסוגלות ההורית, שבה האם והגישה תלונת שווא נוספת בבית משפט אחר. השופט שאליו הגיעה הבקשה לצו ההגנה לא ידע ולא יכול היה לדעת על ההיסטוריה של המתלוננת, ולכן נעתר לבקשה והרחיק את האב. יש להניח שאלמלא החיסיון צו זה לא היה ניתן.

החיסיון על שמותיהם של מתלונני שווא, כמו גם היעדר מרשם מסודר שלהם, מאפשר להם להמשיך ולהגיש תלונות כוזבות בלי שהגורם שיקבל את התלונה הבאה יהיה ער להיסטוריה של תלונות השווא שהגישו.²⁷⁴

בה"ט 39777-04-12 הוגשה בקשה לצו הגנה. השופט זגורי כתב כי קשה לו להגיע להכרעה על פי עדויות הצדדים, ולכן הרשה לעצמו לבדוק באמצעות מערכת נט-המשפט את התיקים נגד הנילון.²⁷⁵ באותה מידה יש ליצור מנגנון שיאפשר לבתי המשפט לבדוק את התיקים שבהם היה מעורב גם המתלונן, אף אם אלה תיקים פליליים שנפתחו בעקבות תלונתו והוא עצמו לא היה צד פורמלי בהם.

מוצע לקבוע בחקיקה כי במקרה של קביעה פוזיטיבית בדבר תלונת שווא – ואך ורק במקרים כאלה – יפורסם שם המתלונן ב"מרשם מתלונני השווא" שיהיה פתוח לעיון הציבור. הואיל ופרסום זה ייעשה אך רק במקרים של קביעה פוזיטיבית כאמור, אין חשש שפרסום זה יגרום להרתעה מפני הגשת תלונות אמת.

נוסף על מטרת ההרתעה של פרסום כזה מפני הגשה של תלונות שווא, יהיה בו כדי לסייע לנילונים אחרים של מתלונני שווא לשכנע את הרשויות כי יש להתייחס אל התלונה לכל הפחות בספקנות. יהיה בו גם כדי לסייע לרשויות בטי"פולן בתלונה ויהיה בו מידע רב ערך במסגרת שיקולי התביעה אם להגיש כתב אישום נגד מתלונני שווא.

נקודה זו – שבאה לידי ביטוי מובהק בתיקם שעסקו בתלונות במסגרת סכסוך גירוי שין – יכולה לבוא לידי ביטוי גם בהקשר של תלונות שווא על עברות מין. ראינו לעיל מקרה שבו טרמפיסטית הגישה תלונת שווא נגד נהג שהסיע אותה;²⁷⁶ ראינו גם מקרים שבהם נשים קיימו יחסי מין מרצון ובהמשך הגישו נגד בן הזוג תלונות שווא על אונס משום שכעסו עליו או רצו לסחוט אותו.²⁷⁷ אמנם, בחלק מהמקרים הגישה הפרקליטות כתב אישום נגד המתלוננות ובכך נחשף שמן; אך המקרים שבהם בכלל מוגש כתב אישום נגד מתלונני שווא הם החריג ולא הכלל. בשתי הפרשות שבהן עסק פסק הדין בפרשת **יאנוס** (פרשות **יאנוס ומרג'יה**) דובר במצטבר בשש מתלוננות – ולא הוגש כתב אישום נגד אף אחת מהן; כך גם לגבי מתלוננת השווא בפרשת **בוזגלו**, שתלונתה הובילה לכתב אישום בגין אונס.²⁷⁸ האם אין אינטרס ציבורי לדעת את שמן של מתלוננות שווא? לא מן הנמנע שאדם שהגיש תלונת שווא פעם אחת עשה זאת גם בעבר או יעשה זאת שוב בעתיד.

אם כן, יש לציבור אינטרס בפרסום שמם של חשודים הרבה לפני ההחלטה אם להגיש נגדם כתב אישום. אינטרס ציבורי זה גובר על זכות החשודים לפרטיות ולשם טוב, אף אם נגד רובם לא יוגש כתב אישום ואף אם רוב אלה שיוגש נגדם כתב אישום לא יורשעו.²⁷⁹ קשה להבין מדוע מערכת המשפט מתעקשת להגן על מתלוננים שנקבע לגביהם פוזיטיבית כי הגישו תלונת שווא.

פרק ט': המלצות לתיקוני חקיקה

1. הנחיה 2.5

יש לבטל את הנחיה 2.5 להנחיות פרקליט המדינה ובמקומה יש לקבוע כדלקמן – בהנחיות פרקליט המדינה או בסימן א' לפרק ט' לחוק העונשין:

נמצא כי מתלונן הגיש תלונת שווא נגד אדם, או שקיים חשד ממשי שהתלונה שהגיש המתלונן, או חלק מהותי ממנה, אינה אמת, והוגשה ככזו בזדון או ברשלנות, תהיה על התביעה חובה להגיש כתב אישום נגד המתלונן, למעט במקרים יוצאי דופן, שיאושרו על ידי פרקליט המדינה.

נמצא כי עורך דינו של המתלונן שידל את המתלונן או סייע בידו להגיש את תלונת השווא, תוך שעורך הדין יודע או שהיה עליו לדעת כי המדובר בתלונת שווא, תגיש התביעה כתב אישום אף נגד עורך הדין.

2. קביעת נוהלי השתלמויות לשוטרים, לפרקליטים ולשופטים

יש לקבוע בנוהל כי השתלמויות לשוטרים, פרקליטים ושופטים ייערכו באופן מאוזן, שיביא לפניהם הן את המורכבות של עברות המין והאלימות במשפחה והן את המורכבות של תופעת תלונות השווא.

3. חובה הזהרה מפני תלונות שווא

(א) נוהל קבלת תלונה על עברת מין או אלימות במשפחה

יש לקבוע בנהלים כי בעת שאדם מגיש תלונה, או בקשה לצו הגנה, תחול על מקבל התלונה או הבקשה חובה להזהיר את המתלונן כי מסירת תלונת שווא היא עבירה פלילית ומקימה לנילון עילת תביעה אזרחית. אזהרה זו תופיע גם על הטפסים הרלוונטיים.

4. תיקונים לחוק העונשין, התשל"ז-1977

בסימן ו' לפרק ו' של החוק יש להוסיף סעיף כדלקמן:

נחשד אדם בעברה, והמשטרה לא בדקה בזמן סביר את טענות החשוד, יהיה החשוד זכאי לפיצויים של 50,000 ש"ח ללא הוכחת נזק.

סעיף 81(ב) לחוק ייהפך לסעיף 81(ג); סעיף 81(א) לחוק יבוטל ובמקומו ייקבע:

81. (א) הגיש מתלונן תלונת שווא, או שחלק מהותי מהתלונה אינו אמת, והתלונה הוגשה ככזו בזדון או ברשלנות – יהיה הנילון זכאי לפי-צוי שבין 70,000 ש"ח ל-140,000 ש"ח ללא הוכחת נזק.

(ב) שמו של מתלונן השווא יפורסם ב"מרשם מתלונני השווא", בהתאם לקבוע בסעיף 352א לחוק זה.

כן מוצע כי היועץ המשפטי לממשלה יקבע נוהל שעל פיו יידרש מתלונן בעברות מין או אלימות במשפחה לחתום על הצהרה כדלקמן:

אני הח"מ מצהיר כי תוכן תלונתי אמת וכי אני מגיש תלונה זו בתום לב. אני מודע לכך שהגשת תלונת שווא מהווה עברה פלילית, ושאם יימצא כי תוכן תלונתי אינו אמת וכי הגשתי את התלונה בחוסר תום לב אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, וזאת נוסף על זכות הנילון לתבוע אותי בגין נזקיו.

נוהל זה יכול שייקבע גם על ידי הגורמים המוסמכים במשטרה וכן בתקנות סדר הדין הפלילי.

(ב) תיקון התקנות למניעת אלימות במשפחה (סדרי דין)

מוצע להכניס תיקון בטפסים המצורפים לתקנות למניעת אלימות במשפחה (סדרי דין), שלפיו יידרש מבקש צו ההגנה לחתום על הצהרה כדלקמן:

אני הח"מ מצהיר כי תוכן בקשתי אמת וכי אני מגיש בקשה זו בתום לב. אני מודע לכך שהגשת בקשה לצו הגנה המבוססת על טענות שווא מהווה עברה פלילית, ושאם יימצא כי תוכן בקשתי אינו אמת וכי הגשתי את הבקשה בחוסר תום לב אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, וזאת נוסף על זכות הנילון לתבוע אותי בגין נזקיו.

6. תיקון לחוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001

סעיף 9 לחוק יבוטל ובמקומו ייקבע:

9. (א) הגיש מתלונן תלונת שווא, או שחלק מהותי מהתלונה אינו אמת, והתלונה הוגשה ככזו בזדון או ברשלנות:

(1) יהא הנילון זכאי לפיצוי שבין 70,000 ש"ח ל- 140,000 ש"ח ללא הוכחת נזק.

(2) שמו של מתלונן השווא יפורסם ב"מרשם מתלונני השווא", בהתאם לקבוע בסעיף 352א לחוק העונשין.

(ב) לא נקבע כי התלונה היא תלונת שווא, אך דחה בית המשפט את הבקשה למתן צו מניעת הטרדה מאיימת וקבע כי הבקשה הוגשה בצורה קנטרנית, רשאי בית המשפט להטיל על מי שביקש את הצו את אלה או חלקם:

(1) הוצאות לטובת המדינה ולטובת הצד שנפגע, בשיעור שימצא לנכון;

(2) פיצוי נאות למי שנפגע מהגשת הבקשה.

(1) על אף האמור בסעיף 352 לחוק זה ובסעיפים 68 ו-70 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, הגיש מתלונן תלונת שווא, או שחלק מהותי מהתלונה אינו אמת, והתלונה הוגשה ככזו בזדון או ברשלנות, יפורסם שמו של המתלונן ב"מרשם מתלונני השווא". מרשם זה יכלול את פרטי מתלונן השווא ואת פרטי המקרה, בלי לחשוף את פרטי הנילון, והוא יהיה פתוח לעיון הציבור.

(2) שר המשפטים יורה על הקמת מרשם זה, וימנה את מי שיעמוד בראשו.

5. תיקון לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996

סעיף 38(ב) לחוק יבוטל ובמקומו ייקבע:

38(ב)(1) נעצר אדם ושוחרר, ומצא בית המשפט שהמעצר היה עקב תלונת סרק, או עקב תלונה שחלק מהותי ממנה אינו אמת, ושהתלונה הוגשה שלא בתום לב – יהיה הנילון זכאי לפיצוי שבין 70,000 ש"ח ל- 140,000 ש"ח ללא הוכחת נזק.

(2) שמו של מתלונן השווא יפורסם ב"מרשם מתלונני השווא", בהתאם לקבוע בסעיף 352א לחוק העונשין.

**7. תיקון לחוק למניעת אלימות במשפחה,
התשנ"א-1991**

סעיף 11 לחוק יבוטל ובמקומו ייקבע:

11. (א) הגיש מתלונן תלונת שווא,
או שחלק מהותי מהתלונה אינו
אמת, והתלונה הוגשה ככזו בזדון
או ברשלנות:

(1) הנילון יהיה זכאי לפי-
צוי שבין 70,000 ש"ח ל-
140,000 ש"ח ללא הוכחת
נזק.

(2) שמו של מתלונן השווא
יפורסם ב"מרשם מתלו-
נני השווא", בהתאם לקבוע
בסעיף 352 לחוק העונשין.

(ב) לא נקבע כי התלונה היא
תלונת שווא, אך דחה בית המשפט
את הבקשה למתן צו הגנה וקבע
כי הבקשה הוגשה בצורה קנטר-
נית, רשאי בית המשפט להטיל על
מי שביקש את הצו את אלה או חלק
מהם:

(1) הוצאות לטובת המדינה
ולטובת הצד שנפגע, בשי-
עור שימצא לנכון;

(2) פיצוי נאות למי שנפגע
מהגשת הבקשה.

**8. תיקון לחוק למניעת הטרדה מינית,
התשנ"ח-1998**

לחוק למניעת הטרדה מינית יוסף סעיף 6ב
כדלקמן:

6ב. (א) הגיש מתלונן תלונת שווא,
או שחלק מהותי מהתלונה אינו
אמת, והתלונה הוגשה ככזו בזדון
או ברשלנות:

(1) הנילון יהיה זכאי לפי-
צוי שבין 70,000 ש"ח ל-
140,000 ש"ח ללא הוכחת
נזק.

(2) שמו של מתלונן השווא
יפורסם ב"מרשם מתלו-
נני השווא", בהתאם לקבוע
בסעיף 352 לחוק העונשין.

(ב) לא נקבע כי התלונה היא תלונת
שווא, אך בית המשפט דחה את
התלונה ו/או את התביעה שהוגשה
בעניין, וקבע כי התלונה ו/או
התביעה הוגשה בצורה קנטרנית,
רשאי בית המשפט להטיל על מי
שביקש את הצו את אלה או חלק
מהם:

(1) הוצאות לטובת המדינה
ולטובת הצד שנפגע, בשי-
עור שימצא לנכון;

(2) פיצוי נאות למי שנפגע
מהגשת הבקשה.

רשימה ביבליוגרפית

ספרות

Graham Anthony & Jane Watkeys, *False Allegations in Child Sexual Abuse: The Pattern of Referral in an Area Reporting Is Not Mandatory*, 5 Children and Society 111 (1991)

Nicholas Bala & John Schuman, *Allegations of Sexual Abuse When Parents Have Separated*, 17 Canadian Family Law Quarterly 191 (2000)

Amy J. L. Baker et al., *The High-Conflict Custody Battle: Protect Yourself & Your Kids from a Toxic Divorce, False Accusations & Parental Alienation* (2014)

Beccaria: *On Crimes and Punishments* (Richard Bellamy ed. 1995)

Christopher Bopst, *Rape Shield Laws and Prior False Accusations of Rape: The Need for Meaningful Legislative Reform*, 24 Journal of Legislation 125 (1998)

Sanford L. Braver et al., *Lay Judgments About Child Custody after Divorce*, 17 Psychology, Public Policy & Law 212 (2011)

Thea Brown et al., *The Management of Child Abuse Allegations in Custody and Access Disputes before the Family Court of Australia* (1997)

Susan Brownmiller, *Against Our Will: Men, Women, and Rape* (1975)

Phyllis Chesler, *Mothers on Trial: The Battle for Children and Custody* (Rev. and updated 2nd ed. 2011)

Comment, *Police Discretion and the Judgement that a Crime Has Been Committed — Rape in Philadelphia*, 117 University of Pennsylvania Law Review 277 (1968)

Kathleen Coulborn Faller & Ellen DeVoe, *Allegations of Sexual Abuse in Divorce*, 4 Journal of Child Sexual Abuse 1 (1996)

Ryan C. Coulson, *Professional Responsibility and False Accusations of Child Abuse*, 16 Journal of Contemporary Legal Issues 233 (2007)

Donald G. Dutton et al., *The Gender Paradigm in Domestic Violence Research and Practice Part II: The Information Website of the American Bar Association*, 14 *Aggression and Violent Behavior* 30 (2009)

Jules Epstein, *True Lies: The Constitutional and Evidentiary Bases for Admitting Prior False Accusation Evidence in Sexual Assault Prosecutions*, 24 *Quinnipiac Law Review* 609 (2006)

Carla B. Garrity & Mitchel A. Baris, *Caught in the Middle: Protecting the Children of High-Conflict Divorce* (1994)

Corey Gordon, *False Allegations of Abuse in Child Custody Disputes*, 2 *Minnesota Family Law Journal* 225 (1985)

Arthur H. Green, *True and False Allegations of Sexual Abuse in Child Custody Disputes*, 25 *Journal of the American Academy of Child Psychiatry* 449 (1986)

Edward Greer, *The Truth Behind Legal Dominance Feminism's Two Percent False Rape Claim Figure*, 33 *Loyola of Los Angeles Law Review* 947 (1999)

William V. Fabricius et al., *Custody and Parenting Time: Links to Family Relationships and Well-Being after Divorce*, in *Role of the Father in Child Development* (Michael E. Lamb ed. 5th ed. 2010)

Lisa Frohmann, *'Discrediting Victims' Allegations of Sexual Assault: Prosecutorial Accounts of Case Rejections*, in *Rape and Society: Readings on the Problem of Sexual Assault* (P. Searles & R.J. Berger eds., 1995)

Jessica Harris & Sharon Grace, *A Question of Evidence? Investigating and Prosecuting Rape in the 1990s* (1999)

Jennifer Hickey & Stephen Cumines, *Apprehended Violence Orders: A Survey of Magistrates* (1999)

David P. H. Jones & J. Mmelbourne McGraw, *Reliable and Fictitious Accounts of Sexual Abuse to Children*, 2 *Journal of Interpersonal Violence* 27 (1987)

Jan Jordan, *Beyond Belief? Police, Rape and Women's Credibility*, 4 *Criminal Justice* 29 (2004)

Eugene J. Kanin, *False Rape Allegations*, 23 *Archives of Sexual Behavior* 81 (1994)

Joan B. Kelly & Michael E. Lamb, *Using Child Development Research to Make Appropriate Custody and Access Decisions*, 38 *Family and Conciliation Courts Review* 297 (2000)

Liz Kelly et al., *A Gap or a Chasm? Attrition in Reported Rape Cases* (Home Office Research Study, 2005)

Jenny Kitlinger et al., *Young People's Attitudes Towards Violence, Sex and Relationships: A Survey and Focus Group Study* (1998)

David Lisak et al., *False Allegations of Sexual Assault: An Analysis of Ten Years of Reported Cases*, 16 *Violence Against Women* 1318 (2010)

- Douglas J. Loewy, *Shadows and Fog: Is California Civil Code Section 4611 an Effective Deterrent against False Accusations of Child Abuse During Custody Proceedings*, 26 Loyola Law Review 881 (1993)
- Neil M. Maclean, *Rape and False Accusations of Rape*, 15 Police Surgeon 29 (1979)
- Jordan Miller, *Allegations of Domestic Violence in Child Custody Proceedings*, 16 Journal of Contemporary Legal Issues 229 (2007)
- John E.B. Myers, *Allegations of Child Sexual Abuse in Custody and Visitation Litigation: Recommendations for Improved Fact Finding and Child Protection*, 28 Journal of Family Law 1 (1989)
- Bruce E. Nicholson & Josephine Bulkley, *Sexual Abuse Allegations in Custody and Visitation Cases: A Resource Book for Judges and Court Personnel* (1988)
- Catherine Paquette, *Handling Sexual Abuse Allegations in Child Custody Cases*, 25 New England Law Review 1415 (1991)
- Andrew D. Parker & Jennifer Brown, *Detection of Deception: Statement Validity Analysis as a Means of Determining Truthfulness or Falsity of Rape Allegations*, 5 Legal and Criminological Psychology 237 (2000)
- Deborah H. Patterson, *The Other Victim: The Falsely Accused Parent in a Sexual Abuse Custody Case*, 30 Journal of Family Law 919 (1991-1992)
- Theresa Porter & Jacquelyn Bent, *An Evil Word: False Allegations of Rape* (2012)
- Kathleen M. Quinn, *The Credibility of Children's Allegations of Sexual Abuse*, 6 Behavioral Sciences & the Law 181 (1988)
- Deborah L. Rhode, *Speaking for Sex: The Denial of Gender Inequality* (1997)
- D. Michael Risinger, *Innocents Convicted: An Empirically Justified Factual Wrongful Conviction Rate*, 97 Journal of Criminal Law and Criminology 761 (2007)
- Martha L. Rogers, *Delusional Disorder and the Evolution of Mistaken Sexual Allegations in Child Custody Cases*, 10 American Journal of Forensic Psychology 47 (1992)
- John Roman et al., *Post-Conviction DNA Testing and Wrongful Conviction* (Urban Institute, Justice Policy Center, 2012)
- Philip Rumney, *False Allegations of Rape*, 65 Cambridge Law Journal 128 (2006)
- Diana E. H. Russell & Rebecca M. Bolen, *The Epidemic of Rape and Child Sexual Abuse in the United States* (2000)
- Boaz Sangero & Mordechai Halpert, *Safety Doctrine for the Criminal Justice System*, A, 2011 Michigan State Law Review 1293 (2011)
- Herbert A. Schreier, *Repeated False Allegations of Sexual Abuse Presenting to Sheriffs: When Is it Munchausen by Proxy?*, 20 Child abuse & neglect 985 (1996)
- William D. Slicker, *Child Sex Abuse: The Innocent Accused*, 91 Case and Comment 12 (1986)

Lorna J. F. Smith, *Concerns About Rape* (Home Office Research Study, 1989)

Christopher H. Stewart, *A Retrospective Survey of Alleged Sexual Assault Cases*, 28 Police Surgeon 32 (1981)

Peter Theilade & Jotgen L. Thomsen, *False Allegations of Rape*, 30 Police Surgeon 17 (1986)

Nancy Thoennes & Patricia G. Tjaden, *The Extent, Nature, and Validity of Sexual Abuse Allegations in Custody/Visitation Disputes*, 14 Child Abuse & Neglect 151 (1990)

Nico Trocme & Nicholas Bala, *False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate* 29 Child Abuse & Neglect 1333 (2005)

Hollida Wakefield & Ralph Underwager, *Sexual Abuse Allegations in Divorce and Custody Disputes*, 9 Behavioral Sciences & the Law 451 (1991)

Richard A. Warshak, *Bringing Sense to Parental Alienation: A Look at the Disputes and the Evidence*, 37 Family Law Quarterly 273 (2003)

Richard A. Warshak, *Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report*, 20 Psychology, Public Policy, and Law 46 (2014)

איגוד ומרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית "ניוזלטר איגוד מרכזי הסיוע קיץ וראש השנה 2015"

אייל בסרגליק "הקלות הבלתי נסבלת: תלונות סרק של נשים כלפי גברים" אתר TheMarker

מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004)

זאב ברגמן ואליעזר ויצטום "חטיפת ילד בידי הורה והתסמונת של התנכרות להורה" **שיחות** ט 115 (1995)

אורן גזל-אייל, ענבל גלון וקרן וינשל-מרגל **שיעורי הרשעה וזיכוי בהליכים פליליים** (אוניברסיטת חיפה ומחלקת המחקר של הרשות השופטת, 2012)

אורן גזל-אייל וקרן וינשל-מרגל "כוחה של התביעה בהליכים הפליליים – מחקר אמפירי" **משפטים** מד 835 (2014)

יגיל הנקין "הטרדות, גירושין ומתאבדים: תעתועי הסטטיסטיקה שמשגעים את כולנו" אתר **מידה** 24.11.2015

- יעל הרמל "האשמות שווא בפגיעות בהליכי גירושין" **פרופיל ההורה המאשים** 187 (2000)
- אסף זגורי ואברהם זגורי **דין הפוליגרף כבדיקה וראיה** (2011)
- אסף זגורי "שימוש בפוליגרף בבקשות למתן לצווי הגנה, לפי החוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991" **בדלתיים פתוחות** 49, 44 (2013)
- נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004)
- אבי חימי ואח' "גברים כקורבנות של פרוצדורה פלילית" **קורבנות – אכיפת החוק, מין וחברה** 133 (ישראל קים ואח' עורכים, 2007)
- חנה חימי "ה'אלם' של מערכות אכיפת החוק בהרתעת מתלוננת השווא מפני הפעלת 'אלימות משפ' טית' כנגד בן הזוג" **אלימות אילמת – גברים כקורבנות** 105 (יעל וילצ'יק אביעד ויואב מזא"ה עורכים, 2014)
- יובל יועז "שופטים בתיקי עבירות מין יעברו השתלמויות בנושא תקיפה מינית" אתר **גלובס** 19.8.2013
- פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 187, 18 (התשס"ב)
- דפנה לוצקי "בעקבות ספרו של יואב אבן: כמה תלונות שווא נגד גברים באמת יש בישראל?" אתר **TheMarker** 18.6.2015
- יואב מזא"ה "אכיפה של הסדרי ראייה" **הפרקליט** נא 227 (התשע"א)
- יואב מזא"ה "נשים הרוצחות את בני זוגן: האם התעלמות המערכת המשפטית מהתופעה מלמדת על אפליה רחבה יותר באכיפת החוק?" **אלימות אילמת – גברים כקורבנות** 65 (יעל וילצ'יק-אביעד ויואב מזא"ה עורכים, 2014)
- יואב מזא"ה "הדין הדתי של מזונות ילדים, פסיקת בית המשפט העליון והפרקטיקה בבתי המשפט: בין מיתוס למציאות" (עתיד להתפרסם 2016)
- יואב מזא"ה "תלונות שווא בגין פגיעה בילדים והשפעתם על קביעת המשמורת והאחריות ההורית" (עתיד להתפרסם 2016)
- בועז סנ'ג'ור **הרשעת חפים מפשע בישראל ובעולם** (2014)
- יעקב קדמי **על הדין בפלילים** (2012)
- אורי רדלר "גם סוציאליסט צודק לפעמים" אתר **האונה** 30.4.2015
- אפרת שהם ויאיר רגב "עמדות שוטרים בנושא הטיפול בתלונות על אלימות בעלים כלפי נשותיהם" **משטרה וחברה** 4, 135 (2000)

אבי שגיא-שורץ ותוצאה יואלס "אמא, אבא, ומה איתי, אני זקוק לשניכם": עובדות, מיתוסים ותקוות בהסדרי הורות במקרים של גירושין" **דין ודברים** 375 (התשע"ב)

אבי שגיא-שורץ "111 מומחים בינלאומיים מארצות שונות מסכימים כי תינוקות ופעוטות זקוקים לטיפול לילי של שני ההורים אחרי פרידה או גירושין" **פסיכואקטואליה** מאי 30 (2014)

אורית שלו ופנחס יחזקאלי "דגם לטיפול מערכתי משולב בתחנת באר שבע - בעבירות שימוש בסמים ובעבירות אלימות בין בני זוג" **פלילים** ד 223 (התשנ"ד)

שונות

"מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה ושל קורבן עבירת מין או אלימות שחזר בו במשפט מעדותו במשטרה" **הנחיות פרקליטת המדינה** 2.5 (התשס"ג)

"מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה ו\או מתלונן שחזר בו במשפט מעדותו במשטרה" **הנחיות פרקליטת המדינה** 2.5 (התשס"ו)

משרד המשפטים הועדה הבין-משרדית לטיפול בבעיית "האלימות במשפחה" – דו"ח מספר 1 בנושא "אלימות נגד נשים במשפחה" (1998)

משרד המשפטים הסניגוריה הציבורית – דוח פעילות 2014 (2015)

אורלי אלמגור לוטן אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2010 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2010)

אורלי אלמגור לוטן אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2011 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2011)

יובל בוגייסקי אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2013 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2013)

שלי מזרחי סימון נשים בישראל: סוגיות מרכזיות (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2015)

המכון להשתלמות פרקליטים ויועצים משפטיים "סמינרים/השתלמויות" www.justice.gov.il/Units/HamrkazLhestlmoyotPraklitim/tochniyot/Pages/seminarim.aspx?WPID=WPQ6&PN=6

המכון להשתלמות שופטים "פירוט השתלמויות 2006" (2006)

ועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי "השופטת בדימוס עדנה ארבל בישיבה חגיגית: 'באופן יוצא דופן מערכת המשפט מחייבת כל שופט לעבור השתלמות בנושא אלימות במשפחה כי עדות קורבן עבירה זו אינה דומה לשום תחום אחר. זו תורה שלמה'" 10.11.2014

פרוטוקולים

פרוטוקול ישיבה מס' 211 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-16 (31.10.2005)

פרוטוקול ישיבה מס' 18 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-19 (10.6.2013)

פרוטוקול ישיבה מס' 105 של הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי, הכנסת ה-19 (22.9.2014)

פרוטוקול ישיבה מס' 110 של הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי, הכנסת ה-19 (10.11.2014)

חקיקה

חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965

חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995

חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984

חוק העונשין, התשל"ז-1977

חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981

חוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007

פקודת זכויות יוצרים, 1924

חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991

חוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998

חוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001

פקודת הנזיקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996

תקנות סדר הדין הפלילי (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982

חוק עוולות מסחריות, התשנ"ט-1999

פסיקה (לפי שמות הצדדים)

- תמ"ש (משפחה י-ם) 14687/78 א. נ' א. (פורסם בנבו, 7.9.2000)
- תמ"ש (משפחה ר"ג) 35371-02-10 א.א.ל.ב. נ' ח.ב. (פורסם בנבו, 11.10.2011)
- תמ"ש (משפחה נצ') 38359-12-11 א.ב.א. נ' ד.ב.א. (פורסם בנבו, 13.1.2012)
- תמ"ש (משפחה י-ם) 9824/04 א.ד. נ' א.ד. (פורסם בנבו, 22.11.2004)
- תמ"ש (משפחה נצ') 21852-03-10 א.י. נ' ג.י. (פורסם בנבו, 20.2.2014)
- תמ"ש (משפחה י-ם) 3778-10-10 א.פ. נ' ר.נ. (לא פורסם, 4.11.2014)
- ה"ט (משפחה ראשל"צ) 24672/11 א.צ. נ' א.צ. (פורסם בנבו, 20.11.2012)
- עמ"ש (מחוזי חי') 23464-10-09 א.ש. נ' ד.ש. (פורסם בנבו, 6.11.2011)
- ה"ט (משפחה טב') 27474-01-11 א.ש. נ' מ.ס. (פורסם בנבו, 22.3.2011)
- תמ"ש (משפחה נצ') 3123/03 א.ש. נ' מ.ש. (פורסם בנבו, 7.4.2008)
- רע"א 1808/03 אגשם נ' רשות הדואר (פורסם בנבו, 25.12.2003)
- בג"ץ 6781/96 אולמרט נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נ(4) 793 (1996)
- ת"פ (שלום ת"א) 4762/08 אטיאס נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12.10.2009)
- ת"א (שלום י-ם) 7549/96 אליהו נ' פור (פורסם בנבו, 25.8.2005)
- תמ"ש (משפחה י-ם) 46820-03-10 אלמוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 4.9.2012)
- ע"פ 5695/14 אלקאדר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 2.9.2015)
- ה"ט (משפחה נצ') 43138-02-12 ב.ג. נ' י.ג. (לא פורסם, 20.3.2013)
- ע"פ 3204/15 בוזגלו נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 30.7.2015)
- ע"א 337/81 בוסקילה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 24.7.1984)
- רע"פ 6202/04 בן אליהו מסיקה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 28.7.2004)
- בע"מ 5046/07 ג.ו. נ' ל.ו. (פורסם בנבו, 27.10.2009)
- תמ"ש (משפחה ראשל"צ) 30560/07 ה.ש. נ' ה.א. (פורסם בנבו, 2.12.2008)
- ה"ט (משפחה ראשל"צ) 56508-12-12 האם נ' האב (פורסם בנבו, 3.1.2013)
- דנ"א 7015/94 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית, פ"ד נ(1) 48 (1995)
- ע"א 577/83 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית, פ"ד לח(1) 461 (1984)
- ע"א 50/55 הרשקוביץ נ' גרינברגר, פ"ד ט 791 (1955)
- תמ"ש (משפחה נצ') 17372-12-09 ו.ז. נ' ג'.פ.ש. (פורסם בנבו, 14.5.2015)
- תמ"ש (משפחה ר"ג) 58092/01 ז.א. נ' ר.א. (פורסם בנבו, 8.12.2010)
- ת"פ (שלום נת') 22892-04-12 זוהר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 17.12.2012)
- ע"פ 237/79 חמו נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 25.11.1979)
- תמ"ש (משפחה ראשל"צ) 29024/06 ט.ל. נ' א.ל. (פורסם בנבו, 23.2.2012)
- ע"פ (מחוזי ב"ש) 7204/01 טלקר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 31.10.2001)
- תמ"ש (משפחה ראשל"צ) 24401/09 י.פ. נ' י.פ. (פורסם בנבו, 26.10.2009)
- תמ"ש (משפחה ר"ג) 23849-08-10 י.ק. נ' ב.ש.ק. (פורסם בנבו, 9.10.2011)

בג"ץ 8179/99 **יאנוס נ' היועץ המשפטי לממשלה** (פורסם בתקדין, 13.11.2000)
 רע"פ 5877/99 **יאנוס נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(2) 97 (2004)
 ע"פ (מחוזי נצ') 1084/04 **יאנוס נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 5.7.2004)
 תמ"ש (משפחה י-ם) 6743/02 **כ. נ' כ.** (פורסם בנבו, 21.7.2008)
 תמ"ש (משפחה י-ם) 19270/03 **כ.ש. נ' כ.פ.** (פורסם בנבו, 21.12.2004)
 תמ"ש (משפחה י-ם) 44248-05-10 **כ.ש. נ' כ.ש.** (פורסם בנבו, 5.9.2011)
 תמ"ש (משפחה קר') 50123-03-11 **ל.ס. נ' ל.א.** (פורסם בנבו, 23.6.2011)
 בג"ץ 8007/08 **לוי נ' משטרת ישראל** (פורסם בנבו, 6.4.2009)
 ת"פ (שלום די') 38488-02-10 **מדינת ישראל נ' אוהיון** (פורסם בנבו, 24.9.2012)
 ע"פ 4872/95 **מדינת ישראל נ' אילון**, פ"ד נג(3) 1 (1995)
 ת"פ (שלום ב"ש) 3042/09 **מדינת ישראל נ' גאגולאשוילי** (פורסם בנבו, 15.3.2012)
 ת"פ (שלום נצ') 50736-06-13 **מדינת ישראל נ' גוטאני** (פורסם בנבו, 9.6.2015)
 ת"פ (שלום י-ם) 2563/04 **מדינת ישראל נ' דרי** (פורסם בנבו, 25.9.2005)
 ת"פ (שלום ב"ש) 63021-10-10 **מדינת ישראל נ' הדר** (פורסם בנבו, 13.6.2011)
 פ' (שלום י-ם) 5431/02 **מדינת ישראל נ' זיו** (פורסם בנבו, 28.3.2004)
 ת"פ (שלום ב"ש) 19027-01-13 **מדינת ישראל נ' יעקובוב** (פורסם בנבו, 2.12.2014)
 ת"פ (שלום די') 1204/03 **מדינת ישראל נ' לובלינסקי** (פורסם בנבו, 23.7.2007)
 ת"פ (שלום חי') 1536/08 **מדינת ישראל נ' הירש** (פורסם בנבו, 22.7.2013)
 ת"פ (שלום ב"ש) 61042-07-13 **מדינת ישראל נ' יוחנן** (פורסם בנבו, 1.1.2015)
 מ"י (שלום ת"א) 58210-09-14 **מדינת ישראל נ' מונסף** (לא פורסם, 28.9.2014)
 ת"פ (שלום חד') 1556/05 **מדינת ישראל נ' מחאמיד** (פורסם בנבו, 12.6.2012)
 ת"פ (שלום ת"א) 2820-02-10 **מדינת ישראל נ' נזרי** (פורסם בנבו, 27.4.2011)
 ת"פ (שלום צפת) 763/96 **מדינת ישראל נ' נעמה** (פורסם בנבו, 4.2.1999)
 מ"י (שלום נצ') 14376-03-11 **מדינת ישראל נ' עובד** (פורסם בנבו, 8.3.2011)
 תפ"ח (מחוזי ת"א) 1038/04 **מדינת ישראל נ' פלוני** (פורסם בנבו, 1.2.2007)
 ת"פ (שלום י-ם) 1933/05 **מדינת ישראל נ' פנירי** (פורסם בנבו, 16.9.2007)
 ת"פ (שלום י-ם) 5261/06 **מדינת ישראל נ' קלדרון** (פורסם בנבו, 14.5.2008)
 ת"פ (שלום רח') 17284-08-13 **מדינת ישראל נ' ר.** (לא פורסם, 7.9.2015)
 ת"פ (שלום נצ') 1415-07-08 **מדינת ישראל נ' רזניקוב** (פורסם בנבו, 13.7.2009)
 ת"פ (שלום ת"א) 15657-02-14 **מדינת ישראל נ' שימנסקי** (פורסם בנבו, 7.9.2014)
 ת"פ (שלום נת') 502/01 **מדינת ישראל נ' שסטק** (פורסם בנבו, 9.9.2001)
 ע"א 1730/92 **מצראווה נ' מצראווה** (פורסם בנבו, 29.3.1995)
 תמ"ש (משפחה חי') 14177-03-09 **נ.ע. נ' ע.ע.** (פורסם בנבו, 17.1.2013)
 תמ"ש (משפחה נצ') 33511-12-11 **נ.ר. נ' ע.ס.** (פורסם בפדאור, 24.12.2014)
 תמ"ש (משפחה ר"ג) 24782/98 **נ.ש. נ' נ.י.** (פורסם בנבו, 14.12.2008)
 בר"ע (מחוזי י-ם) 179/04 **נס נ' ניסים** (פורסם בנבו, 10.8.2004)

ה"ט (משפחה נצ') 39777-04-12 **נ' ח.א.** (פורסם בפדאור, 2.5.2012)

ה"ט (משפחה נצ') 17307-12-14 **נ' ע.ש.** (פורסם בנבו, 17.12.2014)

ה"ט (משפחה פ"ת) 28953-01-13 **נ' מ.** (לא פורסם, 30.9.2013)

תמ"ש (משפחה י-ם) 22970-11-11 **נ' נ.מ.ש.** (פורסם בנבו, 17.4.2013)

ע"א 36/62 **עוזרי נ' גלעד**, פ"ד טז(2) 1553 (1962)

ת"א (שלום חד') 4780/05 **עיד נ' עיד** (פורסם בנבו, 24.12.2007)

ת"א (שלום ת"א) 23310/06 **פדל גבריאלי נ' ירמיהו** (פורסם בנבו, 13.1.2008)

ת"א (מחוזי י-ם) 3248/01 **פלוני נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 11.9.2005)

תמ"ש (משפחה ת"א) 57199-11-14 **פלוני נ' אלמונית** (פורסם בנבו, 12.8.2015)

ע"א 488/77 **פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה**, פ"מ לב(3) 421 (1978)

ע"פ (מחוזי חי') 40034-01-14 **פלוני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 20.3.2014)

תמ"ש (משפחה כ"ס) 3960/01 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 1.6.2003)

תמ"ש (משפחה קר') 1847/04 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 29.10.2009)

תמ"ש (משפחה י-ם) 21162/07 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 21.1.2010)

תמ"ש (משפחה קר') 44-04-09 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 9.8.2011)

בע"מ 7073/13 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 31.12.2013)

תמ"ש (משפחה כ"ס) 28132/02 **פלונית נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 7.9.2004)

תמ"ש (משפחה ר"ג) 13105/01 **פלונית נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 29.4.2011)

ע"א 436/76 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פ"מ לא(2) 239 (1977)

ע"פ 1703/96 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(4) 708 1)

רע"א 3009/02 **פלונית נ' פלוני**, פ"ד נו(4) 872 (2002)

תמ"ש (משפחה כ"ס) 13353/04 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 13.6.2004)

תמ"ש (משפחה ר"ג) 8613/03 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 17.10.2007)

תמ"ש (משפחה ק"ג) 23390-10-11 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 27.10.2011)

ה"ט (משפחה כ"ס) 1818-01-12 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 5.2.2012)

תמ"ש (משפחה ב"ש) 11780/09 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 22.6.2012)

ה"ט (משפחה י-ם) 49375-02-12 **פלונית נ' פלוני** (לא פורסם, 5.7.2012)

עמ"ש (מחוזי י-ם) 42920-05-13 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 3.9.2013)

ה"ט (משפחה ראשל"צ) 22857-01-13 **נ' ש.ר.** (פורסם בנבו, 4.2.2014)

תמ"ש (משפחה ר"ג) 44417-01-14 **נ' י.פ.** (לא פורסם, 18.2.2015)

עמ"ש (מחוזי ת"א) 60592-03-15 **נ' י.פ.** (פורסם בפדאור, 8.6.2015)

תמ"ש (משפחה ר"ג) 53970/06 **קטין נ' מ.א.** (פורסם בנבו, 1.10.2009)

תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 **נ' ג.ש.**, פ"מ התשס"ד(3) 897 (2005)

ת"א (שלום ב"ש) 7214/06 **רואימי נ' דרמון** (פורסם בנבו, 17.11.2011)

תמ"ש (משפחה נצ') 34994-06-10 **נ' ס.ד.** (פורסם בנבו, 9.4.2012)

- 1 חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.
- 2 שם, בסעיף 4.
- 3 לביקורת על הקלות שבה מגישים בקשות לצו הגנה ראו, לדוגמה, תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 ר.פ. נ' ג.ש., פ"מ התשס"ד(3) 897 (2005); ה"ט (משפחה פ"ת) 28953-01-13 ע. נ' מ. (לא פורסם, 30.9.2013).
- 4 לפסקי דין שבהם מתח בית המשפט ביקורת על מבקש צו ההגנה, משום שפנה במכוון לשופט שאינו בקי בפרטי התיק ובכך קיבל צו הגנה שלא ראוי היה לתתו ראו, לדוגמה, תמ"ש (משפחה י-ם) 14687/78 א. נ' א. (פורסם בנבו, 17.9.2000); ה"ט (משפחה ראש"צ) 24672/11 א.צ. נ' א.צ. (פורסם בנבו, 20.11.2012).
- 5 ראו משרד המשפטים הועדה הבין-משרדית לטיפול בבעיית "האלימות במשפחה" – דו"ח מספר 1 בנושא "אלימות נגד נשים במשפחה" (1998).
- 6 Nico Trocme & Nicholas Bala, False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate, 29 CHILD ABUSE & NEGLECT 1333 (2005). לביקורת על קביעה זו, ראו Donald G. Dutton et al., Paradigm in Domestic Violence Research and Practice Part II: The Information Website of the American Bar Association, 14 AGGRESSION AND VIOLENT BEHAVIOR 30, 33 (2009).
- 7 התלונות הנפוצות יותר שאמהות מגישות הן בגין פגיעה מינית בילדים. לטענת המחקר, ככלל אבות מועדים יותר מאמהות להגיש תלונות שווא. ראו גם PHYLLIS CHESLER, MOTHERS ON TRIAL: THE BATTLE FOR CHILDREN AND CUSTODY (Rev. and updated 2nd ed. 2011).
- 8 תמ"ש (משפחה ר"ג) 53970/06 קטין נ' מ.א. (פורסם בנבו, 11.10.2009).
- 9 תמ"ש (משפחה קר') 50123-03-11 ל.ס. נ' ל.א. (פורסם בנבו, 23.6.2011).
- 10 תמ"ש (משפחה י-ם) 14687/78 א. נ' א. (פורסם בנבו, 7.9.2000).
- 11 ראו גם תפ"ח (מחוזי ת"א) 1038/04 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 1.2.2007).
- 12 ראו דפנה לוצקי "בעקבות ספרו של יואב אבן: כמה תלונות שווא נגד גברים באמת יש בישראל?" אתר TheMarker 18.6.2015. במאמרה הסתמכה לוצקי על מידע שקיבלה מהאיגוד למרכזי סיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית, שעל פיו היקף תלונות השווא בבין פגיעות מיניות נע בין 1.5% ל-3%. ראו גם פרוטוקול ישיבה מס' 105 של הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון, הכנסת ה-19 (22.9.2014).
- 13 ראו יובל בוגייסקי אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2013 3 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2013). אחוז התיקים שנסגרו בין ינואר 2013 לנובמבר 2013 הוא נמוך יותר במידה ניכרת, אך יש להניח כי שונות זו נובעת מכך שהנתונים הנ"ל פורסמו בנובמבר 2013, וייתכן כי לא שיקפו את הבשלת התיקים לקראת סגירה. נקודה זו צריכה עיון.

- 14 אורלי אלמגור לוטן אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2010 5 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2010); אורלי אלמגור לוטן אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים לשנת 2011 6 (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2011). הנתונים מלמדים שכ-60% מהתלונות בגין עברות מין נגד נשים נסגרות.
- 15 למחקר מרתק הבוחן את אחוז ההרשעות וההרשעות החלקיות מכלל כתבי האישום המוגשים, תוך התייחסויות להסדרי טיעון, לטיפול כתבי אישום וכיוצא באלה ראו אורן גול-אייל ואח' **שיעורי הרשעה וזיכוי בהליכים פליליים** (אוניברסיטת חיפה ומחלקת המחקר של הרשות השופטת, 2012); אורן גול-אייל וקרן וינשל-מרגל "כוחה של התביעה בהליכים הפליליים – מחקר אמפירי" **משפטים** מד 835 (2014).
- 16 לדוגמה לשימוש בטרוריקה זו בנוגע לתלונה שנראית על פניה כתלונת שווא ראו ע"פ 1703/96 **פלוגית נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(4) 708 (1997); ת"פ (שולום רח') 17284-08-13 **מדינת ישראל נ' י.** (לא פורסם, 17.9.2015).
- 17 בעניין זה ראו את הדיון להלן בהקשר של פסקי הדין הללו: תמ"ש (משפחה נצ') 21852-03-10 **א.י. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 20.2.2014); ע"א 337/81 **בוסקילה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 24.7.1984); רע"א 1808/03 **אנשם נ' רשות הדואר** (פורסם בנבו, 25.12.2003).
- 18 ראו, לדוגמה, ע"פ 5695/14 **אלקאדר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 2.9.2015), שבו הורשע אדם בעברת מין וריצה שמונה חודשי מאסר. רק לאחר ריצוי העונש נקבע לו משפט חוזר, הפרקליטות חזרה בה מכתב האישום והוא זוכה. להרשעת שווא נוספת ראו ע"פ (מחוזי חי') 40034-01-14 **פלוגי נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 20.3.2014).
- 19 ראו Corey Gordon, False Allegations of Abuse in Child Custody Disputes, 2 MINNESOTA FAMILY LAW JOURNAL 225 (); Arthur H. Green, True and False Allegations of Sexual Abuse in Child Custody Disputes, 25 JOURNAL OF THE AMERICAN ACADEMY OF CHILD PSYCHIATRY 449 (1986); E. BRUCE NICHOLSON & JOSEPHINE BULKLEY, SEXUAL ABUSE ALLEGATIONS IN CUSTODY AND VISITATION CASES: A RESOURCE BOOK FOR JUDGES AND COURT PERSONNEL (1988); John E. B. Myers, Allegations of Child Sexual Abuse in Custody and Visitation Litigation: Recommendations for Improved Fact Finding and Child Protection, 28 JOURNAL OF FAMILY LAW 1 (1989-1990); Catherine Paquette, Handling Sexual Abuse Allegations in Child Custody Cases, 25 NEW ENGLAND LAW REVIEW 1415 (1991); Hollida Wakefield & Ralph Underwager, Sexual Abuse Allegations in Divorce and Custody Disputes, 9 BEHAVIORAL SCIENCES & THE LAW 451 (1991) Kathleen Coulborn Faller & Ellen Devoe, Allegations of Sexual Abuse in Divorce, 4 JOURNAL OF CHILD SEXUAL ABUSE 1 (1995); THEA BROWN et al., THE MANAGEMENT OF CHILD ABUSE ALLEGATIONS IN CUSTODY AND ACCESS DISPUTES BEFORE THE FAMILY COURT OF AUSTRALIA (Thea Brown ed. 1997); Jordan Miller, Allegations of Domestic Violence in Child Custody Proceedings, 16 JOURNAL OF CONTEMPORARY LEGAL ISSUES 229 (2007); AMY J. L. BAKER et al., THE HIGH-CONFLICT CUSTODY BATTLE: PROTECT YOURSELF & YOUR KIDS FROM A TOXIC DIVORCE, FALSE ACCUSATIONS & PARENTAL ALIENATION (2014)
- 20 ראו William D. Slicker, Child Sex Abuse: The Innocent Accused, 91 CASE AND COMMENT 12 (1986) Deborah H. Patterson, The Other Victim: The Falsely Accused Parent in a Sexual Abuse Custody Case, 30 JOURNAL OF FAMILY LAW 919 (1991-1992); Nico Trocme & Nicholas Bala, False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate, 29 CHILD ABUSE & NEGLECT 1333 (2005). Kathleen M. Quinn, The Credibility of Children's Allegations of Sexual Abuse, 6 BEHAVIORAL SCIENCES & THE LAW 181 (1988)
- 21 Nico Trocme & Nicholas Bala, False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate, 29 CHILD ABUSE & NEGLECT 1333 (2005)
- 22 מחקרים אלה מצאו כי אחוז תלונות השווא המוגשות בודון בנוגע לפגיעה בילדים עומד בין 4.7% ל-23%. יש להביא בחשבון שחלק מהמחקרים בחנו את כל התלונות על פגיעה בילדים ולא רק את אלה שהוגשו במסגרת הליכי בירושין; חלק מהמחקרים בדקו רק תלונות על פגיעה מינית וכן הלאה. ראו Kathleen Coulborn Faller & Ellen Devoe, Allegations of Sexual Abuse in Divorce, 4 JOURNAL OF CHILD SEXUAL ABUSE 1 (1995); Nancy Thoennes & Patricia G. Tjaden, The Extent, Nature, and Validity of Sexual Abuse Allegations in Custody/Visitation Disputes, 14 CHILD ABUSE & NEGLECT 151 (1990); David P. H. Jones & J. Melbourne McGraw, Reliable and Fictitious Accounts of Sexual Abuse to Children, 2 JOURNAL OF INTERPERSONAL VIOLENCE 27 (1987); Graham Anthony & Jane Watkeys, False Allegations in Child Sexual Abuse: The Pattern of Referral in an Area Reporting Is Not Mandatory, 5 CHILDREN AND SOCIETY 111 (1991); Nico Trocme & Nicholas Bala, False Allegations of Abuse and Neglect When Parents Separate, 29 CHILD ABUSE & NEGLECT 1333 (2005); Nicholas Bala & John Schuman, Allegations of Sexual Abuse When Parents Have Separated, 17 CANADIAN FAMILY LAW QUARTERLY 191 (2000).

- Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006) 23
- Peter Theilade & Jorgen L. Thomsen, False Allegations of Rape, 30 POLICE SURGEON 17 (1986) 24
- שם. באותו טווח זמן, בין 1981 ל-1985, נע שיעור תלונות השווא בכוח עברות אלימות בין 0% לבין 19%. 25
- ראו, לדוגמה, LORNA J. F. SMITH, HOME OFFICE RESEARCH STUDY, CONCERNS ABOUT RAPE (1989); JESSICA HARRIS & SHARON GRACE, HOME OFFICE, A QUESTION OF EVIDENCE? INVESTIGATING AND PROSECUTING RAPE IN THE 1990s (1999); LIZ KELLY et al., HOME OFFICE, A GAP OR A CHASM? ATTRITION IN REPORTED RAPE CASES (2005). 26
- DIANA E. H. RUSSELL & REBECCA M. BOLEN, THE EPIDEMIC OF RAPE AND CHILD SEXUAL ABUSE IN THE UNITED STATES (2000). ראו גם David Lisak et al., False Allegations of Sexual Assault: An Analysis of Ten Years of Reported Cases, 16 VIOLENCE AGAINST WOMEN 1318 (2010), שבחנו תלונות בגין עברות מין שהוגשו באוניברסיטת נורת'ווסטרן במשך עשר שנים. ממצאיהם מראים כי כ-8% מהתלונות היו תלונות שווא. 27
- Neil M. Maclean, Rape and False Accusations of Rape, 15 POLICE SURGEON 29 (1979) 28
- (Eugene J. Kanin, False Rape Allegations, 23 ARCHIVES OF SEXUAL BEHAVIOR 81 (1994) 29
- (Jan Jordan, Beyond Belief? Police, Rape and Women's Credibility, 4 CRIMINAL JUSTICE 29 (2004) 30
- Christopher H. Stewart, A Retrospective Survey of Alleged Sexual Assault Cases, 28 POLICE SURGEON 32 (1981); ראו גם דיון ב-Rape Comment, Police Discretion and the Judgement that a Crime Has Been Committed—Rape (1968). (in Philadelphia, 117 UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA LAW REVIEW 277 (1968) 31
- ראו Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006) 32
- Andrew D. Parker & Jennifer Brown, Detection of Deception: Statement Validity Analysis as a Means of Determining Truthfulness or Falsity of Rape Allegations, 5 LEGAL AND CRIMINOLOGICAL PSYCHOLOGY 237 (2000); Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006) 33
- (DEBORAH L. RHODE, SPEAKING FOR SEX: THE DENIAL OF GENDER INEQUALITY (1997) 125, רוד טוענת, בעמ' 125, שהקונסנזוס הגורף הוא שאחוז תלונות השווא בגין אונס הוא 2% – ולשם כך היא מסתמכת על SUSAN BROWN MILLER, AGAINST OUR WILL: MEN, WOMEN, AND RAPE (1975); ראו דיון להלן. 34
- Edward Greer, The Truth Behind Legal Dominance Feminism's Two Percent False Rape Claim Figure, 33 LOYOLA OF LOS ANGELES LAW REVIEW 947 (1999) 35
- SUSAN BROWNMILLER, AGAINST OUR WILL: MEN, WOMEN, AND RAPE 444 (1975) 36
- Edward Greer, The Truth Behind Legal Dominance Feminism's Two Percent False Rape Claim Figure, 33 LOYOLA OF LOS ANGELES LAW REVIEW 947 (1999) 37
- Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006) 38
- Edward Greer, The Truth Behind Legal Dominance Feminism's Two Percent False Rape Claim Figure, 33 LOYOLA OF LOS ANGELES LAW REVIEW 947 (1999); Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006); Theresa Porter & Jacquelyn Bent "An Evil Word: False Allegations of Rape אוי רדלר "גם סוציאליסט צודק לפעמים" אתר האונה 30.4.2015; כן ראו תיאור מצוין אצל יגיל הנקין "הטרדות, גירושין ומתאבדים: תעתועי הסטטיסטיקה שמשגעים את כולנו" אתר מידה 24.11.2015. 39
- JENNY KITZINGER et al., YOUNG PEOPLE'S ATTITUDES TOWARDS VIOLENCE, SEX AND RELATIONSHIPS: A SURVEY AND FOCUS GROUP STUDY 15 (1998). ראו גם Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006) 40
- JENNIFER HICKEY & STEPHEN CUMINES, APPREHENDED VIOLENCE ORDERS: A SURVEY OF MAGISTRATES (1999) 41
- אפרת שהם ויאיר רנב "עמדות שוטרים בנושא הטיפול בתלונות על אלימות בעלים כלפי נשותיהם" משטרה וחברה 4, 135 (2000). 42
- יעל הרמל האשמות שווא בפגיעות בהליכי גירושין 187 (2000). 43

- 44 פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 18, 187 (התשס"ב).
- 45 נתן זולצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004).
- 46 מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).
- 47 חנה חימי "היאלם" של מערכות אכיפת החוק בהרתעת מתלוננת השווא מפני הפעלת 'אלימות משפטית' כנגד בן הזוג" אלימות אילמת – גברים כקורבנות 105 ויעל וילצ'יק אביעד ויואב מזא"ה עורכים, (2014).
- 48 אבי חימי ואח' "גברים כקורבנות של פרוצדורה פלילית" **קורבנות – אכיפת החוק, מין וחברה** 133 (ישראל קים ואח' עורכים, 2007).
- 49 הנחיית היועץ המשפטי לממשלה בעניין "שימוע וסיעון לפני הגשת כתב אישום" (הנחיה 51.015), כפי שהובאה בבג"ץ 6781/96 **אולמרט נ' היועץ המשפטי לממשלה** פ"ד נ(4) 793 (1996). ראו גם נתן זולצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004).
- 50 Boaz Sangero & Mordechai Halpert, Safety Doctrine for the Criminal Justice System, A, 2011 MICHIGAN STATE LAW REVIEW 1293 (2011); כועז סנג'רו **הרשעת חפים מפשע בישראל ובעולם** (2014).
- 51 ראו D. Michael Risinger, Innocents Convicted: An Empirically Justified Factual Wrongful Conviction Rate, 97 JOURNAL OF CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY 761 (2007).
- 52 ראו JOHN ROMAN et al., URBAN INSTITUTE, JUSTICE POLICY CENTER, POST-CONVICTION DNA TESTING AND WRONGFUL CONVICTION (2012), המובא אצל סנג'רו (2014), לעיל ה"ש 50, בעמ' 39-41.
- 53 ת"פ (שלום ת"א) 2820-02-10 **מדינת ישראל נ' נורי**, 4 (פורסם בנבו, 27.4.2011).
- 54 ראו, לדוגמה, ע"פ 5695/14 **אלקאדר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 2.9.2015). במקרה זה הורשע אדם בעברת מין וריצה שמונה חודשי מאסר. לאחר ריצוי העונש נקבע לו משפט חוזר, הפרקליטות חזרה בה מכתב האישום והאדם זוכה. להרשעת שווא נוספת ראו ע"פ (מחוזי חי') 40034-01-14 **פלוני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 20.3.2014).
- 55 ת"א (שלום י-ם) 7549/96 **אליהו נ' פור** (פורסם בנבו, 25.8.2005).
- 56 שם, בפסקה 40.
- 57 אורית שלו ופנחס יחזקאלי "דגם לטיפול מערכתי משולב בתחנת באר שבע - בעבירות שימוש בסמים ובעבירות אלימות בין בני זוג" **פילילים** ד 223, 50 (התשנ"ד). ראו גם ת"א (שלום י-ם) 7549/96 **אליהו נ' פור** (פורסם בנבו, 25.8.2005).
- 58 לדוגמה לשימוש בטרוריקה כזו בנוגע לתלונה שנראית כבירור כתלונת שווא ראו ע"פ 1703/96 **פלונת נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(4) 708 (1997); ת"פ (שלום רח') 17284-08-13 **מדינת ישראל נ' ר.** (לא פורסם, 7.9.2015).
- 59 ראו, לדוגמה, Douglas J. Loewy, Shadows and Fog: Is California Civil Code Section 4611 An Effective Deterrent, 26 LOYOLA LAW REVIEW 881 (1993), [against False Accusations of Child Abuse During Custody Proceedings, בעמ' 895].
- 60 ת"א (שלום י-ם) 7549/96 **אליהו נ' פור** (פורסם בנבו, 25.8.2005).
- 61 ראו לדוגמה, ע"פ 36/62 **עוזרי נ' גלעד**, פ"ד טז(2) 1553, 1558 (1962): "גם הכעת חשד שאדם רצח או עבר עבירה פלילית חמורה אחרת יש בה, לדעתי, משום הוצאת שם-רע, כי פרסום כזה עלול לגרום לכך שבני-אדם אחרים יתרחקו ממנו או יימנעו מלהיפגש עמו".
- 62 ראו ע"פ 3204/15 **בוזגלו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 30.7.2015); תמ"ש (משפחה י-ם) 3778-10-10 **א.פ. נ' ר.נ.** (לא פורסם, 14.11.2014, וכן אייל בסרגליק "הקלות הבלתי נסבלת: תלונות סרק של נשים כלפי גברים" אתר TheMarker).
- 63 פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 18, 187 (התשס"ב). לעניין הפגיעה הנגרמת לאדם מצו הנבלה באשר הוא ראו בר"ע (מחוזי י-ם) 179/04 **נס נ' ניסים** (פורסם בנבו, 10.8.2004).
- 64 מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).

- 65 חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיפים 3 ו-5.
- 66 בע"מ 5046/07 ג.ו. נ' ל.ו. (פורסם בנבו, 27.10.2009).
- 67 תמ"ש (משפחה נצ' 3123/03 א.ש. נ' מ.ש. (פורסם בנבו, 7.4.2008); תמ"ש (משפחה קר') 1847/04 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 29.10.2009).
- 68 ע"א 50/55 הרשקוביץ נ' גרינגר, פ"ד ט 791 (1955); ע"א 488/77 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"מ לבן(3) 421 (1978); ע"א 436/76 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"מ לא(2) 239 (פורסם בנבו, 31.1.1997); ע"א 577/83 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית, פ"ד נ(1) 48 (1995).
- 69 תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 ר.פ. נ' ג.ש., פ"מ התשס"ד(3) 897 (2005).
- 70 לדיון על סוגי הצווים ראו תמ"ש (משפחה נצ') 38359-12-11 א.ב.א. נ' ד.ב.א. (פורסם בנבו, 13.1.2012).
- 71 רע"א 3009/02 פלונית נ' פלוני, פ"ד נו(4) 872 (2002).
- 72 ראו, לדוגמה, שניא-שורץ ויואלס "אמא, אבא, ומה איתי, אני זקוק לשניים": עובדות, מיתוסים ותקוות בהסדרי הורות במקרים של גירושין" דין ודברים 375 (התשע"ב); אבי שניא-שורץ "111 מומחים בינלאומיים מארצות שונות מסכימים כי חינוקות ופגישות זקוקים לטיפול לילי של שני ההורים אחרי פרידה או גירושין" פסיכואקטואליה מאי 30 (2014). ראו גם Joan B. Kelly & Michael E. Lamb, Using Child Development Research to Make Appropriate Custody and Access Decisions, 38 FAMILY AND CONCILIATION COURTS REVIEW 297 (2000); William V. Fabricius et al., Custody and Parenting Time: Links to Family Relationships and Well-Being after Divorce, in ROLE OF THE FATHER IN CHILD DEVELOPMENT (Michael E. Lamb ed. 5th ed. 2010); Sanford L. Braver et al., Lay Judgments About Child Custody after Divorce, 17 PSYCHOLOGY, PUBLIC POLICY & LAW 212 (2011); Richard A. Warshak, Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report, 20 PSYCHOLOGY, PUBLIC POLICY, AND LAW 46 (2014).
- 73 המקורות המפורטים שם.
- 74 ראו, לדוגמה, Martha L. Rogers, Delusional Disorder and the Evolution of Mistaken Sexual Allegations in Child Custody Cases, 10 AMERICAN JOURNAL OF FORENSIC PSYCHOLOGY 47 (1992); CARLA B. GARRITY & MITCHELL A. BARIS, CAUGHT IN THE MIDDLE: PROTECTING THE CHILDREN OF HIGH-CONFLICT DIVORCE (1994).
- 75 זאב ברגמן ואליעזר ויצטום "חסיפת ילד בידי הורה והתסמונת של התנכרות להורה" שיחות ט 115 (1995); Richard A. Warshak, Bringing Sense to Parental Alienation: A Look at the Disputes and the Evidence, 37 FAMILY LAW QUARTERLY 273 (2003); מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" משטרה וחברה 8, 37, 39 (2004).
- 76 יואב מזא"ה "תלונות שווא בגין פגיעה בילדים והשפעתם על קביעת המשמורת והאחריות ההורית" (עתיד להתפרסם 2016).
- 77 מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" משטרה וחברה 8, 37 (2004); אסף זגורי "שימוש בפוליגרף בבקשות למתן לצווי הגנה, לפי החוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991" בדלתיים פתוחות 44, 49 (2013).
- 78 ה"ט (משפחה י-ם) 49375-02-12 פלונית נ' פלוני (לא פורסם, 15.7.2012, בפסקה 101 לפסק הדין).
- 79 תפקידו של עובד סוציאלי לסדרי דין מוגדר בחוק הסעד (סדרי דין בענייני קטינים, חולי-נפש ונעדרים), תשט"ו-1955 וכולל חקירת קטינים במקרי הצורך והכנת תסקיר על מצבם לבית המשפט.
- 80 מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" משטרה וחברה 8, 37 (2004); אסף זגורי "שימוש בפוליגרף בבקשות למתן לצווי הגנה, לפי החוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991" בדלתיים פתוחות 44, 49 (2013).
- 81 ראו רע"א 3009/02 פלונית נ' פלוני, פ"ד נו(4) 872 (2002); פסק דינה של השופטת חני שירה בתמ"ש (משפחה ראשלי"צ) 29024/06 ט.ל. נ' א.ל. (פורסם בנבו, 23.2.2012); עמ"ש (מחוזי ת"א) 60592-03-15 ק.ל. נ' י.פ. (פו' רם בפדאור, 18.6.2015) שבו אישר בית המשפט המחוזי את פסק דינה של השופטת שפרה גליק בתמ"ש (משפחה ריג'ו) 44417-01-14 ק.ל. נ' י.פ. (לא פורסם, 18.2.2015). לדיון מקיף בסוגיה זו, ראו יואב מזא"ה "תלונות שווא בגין פגיעה בילדים והשפעתם על קביעת המשמורת והאחריות ההורית" (עתיד להתפרסם 2016).

- 82 מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004), בעמ' 50; נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004). ראו גם Corey Gordon, False Allegations of Abuse in Child Custody Disputes, 2 MINNESOTA FAMILY LAW JOURNAL 225 (1985).
- 83 אסך וגורי "שימוש בפוליגרף בבקשות למתן לצווי הגנה, לפי החוק למניעת אלימות במשפחה, תשנ"א-1991" **בדלתיים פתוחות** 49, 44 (2013); יואב מזאיה "הדין הדתי של מוזנות ילדים, פסיקה בית המשפט העליון והפרקטיקה בבתי המשפט: בין מיתוס למציאות" (ועתיד להתפרסם 2016).
- 84 פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 187, 18 (התשס"ב).
- 85 Lisa Frohmann, 'Discrediting Victims' Allegations of Sexual Assault: Prosecutorial Accounts of Case Rejections, 38 SOCIAL PROBLEMS 213 (1995); מיכאל בר-אלי מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004), בעמ' 50; נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004), בעמ' 25-26; Philip Rumney, False Allegations of Rape, 65 CAMBRIDGE LAW JOURNAL 128 (2006). ראו גם ת"פ (שלום ב"ש) 3042/09 **מדינת ישראל נ' גאנולאשוילי** (פורסם בנבו, 15.3.2012).
- 86 תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 **ר.פ. נ' ג.ש.**, פ"מ התשס"ד (31) 912, 897 (2005).
- 87 ת"פ (שלום ב"ש) 63021-10-10 **מדינת ישראל נ' הדר** (פורסם בנבו, 13.6.2011). ראו גם ת"פ (שלום ת"א) 2820-02-10 **מדינת ישראל נ' נורי** (פורסם בנבו, 27.4.2011).
- 88 בעניין זה ראו ת"פ (שלום י-ם) 1933/05 **מדינת ישראל נ' פנירי** (פורסם בנבו, 16.9.2007); תמ"ש (משפחה ר"ג) 53970/06 **קטין נ' מ.א.** (פורסם בנבו, 1.10.2009); ת"פ (שלום ב"ש) 3042/09 **מדינת ישראל נ' גאנולאשוילי** (פורסם בנבו, 15.3.2012); ת"פ (שלום ב"ש) 19027-01-13 **מדינת ישראל נ' יעקובוב** (פורסם בנבו, 12.12.2014); וכן Douglas J. Loewy, Shadows and Fog: Is California Civil Code Section 4611 an Effective Deterrent against False [Accusations of Child Abuse During Custody Proceedings], 26 LOYOLA LAW REVIEW 881, 895 (1993).
- 89 ת"פ (שלום נצ' 50736-06-13 **מדינת ישראל נ' גוטאני** (פורסם בנבו, 9.6.2015), בעמ' 7-8.
- 90 משרד המשפטים הועדה הבין-משרדית לטיפול בבעיית "האלימות במשפחה" – **דו"ח מספר 1 בנושא "אלימות נגד נשים במשפחה"** (1998).
- 91 ראו בעניין זה, אבי חימי ואח' "גברים כקורבנות של פרוצדורה פלילית" קורבנות – אכיפת החוק, מין וחברה 133, 137 (ישראל קים ואח' עורכים, 2007).
- 92 מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).
- 93 שם, בעמ' 45. ראו גם אפרת שהם ויאיר רנב "עמדות שוטרים בנושא הטיפול בתלונות על אלימות בעלים כלפי נשוא תיהם" **משטרה וחברה** 4, 135 (2000).
- 94 ראו גם פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 187, 18 (התשס"ב); נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004); אבי חימי ואח' "גברים כקורבנות של פרוצדורה פלילית" **קורבנות – אכיפת החוק, מין וחברה** 133 (ישראל קים ואח' עורכים, 2007).
- 95 תמ"ש (משפחה כ"ס) 13353/04 **פלוגית נ' פלוגי** (פורסם בנבו, 13.6.2004).
- 96 ראו גם מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004); נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004).
- 97 פ' (שלום י-ם) 5431/02 **מדינת ישראל נ' זיו** (פורסם בנבו, 28.3.2004).
- 98 אבי חימי ואח' "גברים כקורבנות של פרוצדורה פלילית" **קורבנות – אכיפת החוק, מין וחברה** 133, 138 (ישראל קים ואח' עורכים, 2007).
- 99 ראו, לדוגמה, ת"פ (שלום נת' 22892-04-12 **זוהר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 17.12.2012); ת"פ (שלום רח' 17284-08-13 **מדינת ישראל נ' ר.** (לא פורסם, 7.9.2015).
- 100 ע"פ 3204/15 **בוזגלו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 30.7.2015).

- 101 שם, בפסקה 3. הציטוט מובא מהכרעת הדין של בית המשפט המחוזי בפסקה 6.
- 102 שם, בפסקה 5. הציטוט מובא מהכרעת הדין של בית המשפט המחוזי בפסקה 122.
- 103 חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 סעי' 23(א)(5) ו-29.
- 104 על ההשלכות של סיכון זה על קבלת ההחלטות של המשטרה ראו מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).
- 105 נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות כן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004), בעמ' 14.
- 106 דבריו של השופט זלוצ'ובר מבוססים על נתונים משנת 2002.
- 107 ראו, לדוגמה, יובל בוגייסקי **אלימות נגד נשים – ריכוז נתונים** לשנת 2013 3 (הננסת, מרכז מחקר ומידע, 2013).
- 108 פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 187, 18 (התשס"ב); מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).
- 109 פיני יחזקאלי "חוסר אונים?" **מראות המשטרה** 187, 18 (התשס"ב), בעמ' 19.
- 110 **הסניגוריה הציבורית – דוח פעילות** 2014 (2015).
- 111 שם, בעמ' 20.
- 112 שם, בעמ' 21.
- 113 שם בעמ' 23-24.
- 114 מ"י (שלום ת"א) 58210-09-14 **מדינת ישראל נ' מונסף** (לא פורסם, 28.9.2014), כפי שהובא בתוך **הסניגוריה הציבורית – דוח פעילות** 2014 21 (2015).
- 115 ה"ט (משפחה נצ') 17307-12-14 **ס.ש. נ' ע.ש.** (פורסם בנבו, 17.12.2014).
- 116 ת"פ (שלום נת') 22892-04-12 **זוהר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 17.12.2012).
- 117 מ"י (שלום נצ') 14376-03-11 **מדינת ישראל נ' עובד** (פורסם בנבו, 8.3.2011).
- 118 שם, בעמ' 1.
- 119 מ"י (שלום נצ') 14376-03-11 **מדינת ישראל נ' עובד** (פורסם בנבו, 8.3.2011), בעמ' 3.
- 120 ראו, לדוגמה, סעי' 86, 351, 354, 368 רבתי ו-382 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; ראו גם חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.
- 121 זו כותרת ההנחיה כפי שהייתה בשנת 2003: "מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה ושל קורבן עבירת מין או אלימות שחזר בו במשפט מעדותו במשטרה" **הנחיות פרקליטת המדינה** 2.5 (התשס"ג). בגרסה המתוקנת, משנת 2006, שונתה כותרת ההנחיה ל"מדיניות התביעה בהעמדה לדין של עד תביעה וואו מתלונן שחזר בו במשפט מעדותו במשטרה" **הנחיות פרקליטת המדינה** 2.5 (התשס"ו).
- 122 שם, בסעיפים 2 עד 4 (ההדגשות הוספו).
- 123 ראו סעיף 10 להנחיה, הקובע: "יש מקום לנהל חקירה שתחשוף האם הודח הקורבן לחזור בו מעדותו במשטרה, ואם כן – מי האחראי לכך".
- 124 נכון למועד הכתיבה של מחקר זה טרם התקבלו נתונים מלאים לשנת 2015.

- 125 להלן רשימה לא ממצה של פסקי דין אלה: תמ"ש (משפחה ר"ג) 13105/01 **פלונית נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 29.4.2011; תמ"ש (משפחה כ"ס) 3960/01 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 1.6.2003; תמ"ש (משפחה כ"ס) 13353/04 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 13.6.2004; תמ"ש (משפחה כ"ס) 28132/02 **פלונית נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 7.9.2004; תמ"ש (משפחה י-ם) 9824/04 **נ.א.ז. נ' א.ז.** (פורסם בנבו, 22.11.2004; תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 **ר.פ. נ' ג.ש.**, פ"מ התשס"ד) 897 (2005; ת"א (מחוזי י-ם) 3248/01 **פלוני נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 11.9.2005; ה"ט (משפחה טכ"ו) 27474-01-11 **נ.מ.ש. נ' מ.ס.** (פורסם בנבו, 22.3.2011; תמ"ש (משפחה ק"ג) 23390-10-11 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 27.10.2011; ה"ט (משפחה כ"ס) 1818-01-12 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 5.2.2012; ה"ט (משפחה י-ם) 49375-02-12 **פלונית נ' פלוני** (לא פורסם, 5.7.2012; ה"ט (משפחה ראש"צ) 24672/11 **נ.א.צ. נ' א.צ.** (פורסם בנבו, 20.11.2012; ה"ט (משפחה ראש"צ) 56508-12-12 **האם נ' האב** (פורסם בנבו, 3.1.2013; תמ"ש (משפחה חי"ו) 14177-03-09 **נ.ע. נ' ע.ע.** (פורסם בנבו, 17.1.2013; ה"ט (משפחה פ"ת) 28953-01-13 **ע.נ.מ. נ' מ.נ.** (לא פורסם, 30.9.2013; ה"ט (משפחה ראש"צ) 22857-01-13 **ק.א. נ' ש.ר.** (פורסם בנבו, 4.2.2014; ראו גם בהליכים אורחיים אחרים: רע"א 3009/02 **פלונית נ' פלוני**, פ"ד נו(4) 872 (2002); ת"א (שלום י-ם) 7549/96 **אליהו נ' פור** (פורסם בנבו, 25.8.2005; ת"א (שלום ב"ש) 7214/06 **רואימי נ' דרמן** (פורסם בנבו, 17.11.2011).
- 126 ראו, לדוגמה, ע"פ 1703/96 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(4) 708; רע"פ 5877/99 **יאנוס נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(2) 97 (2004); פ' (שלום י-ם) 5431/02 **מדינת ישראל נ' זיו** (פורסם בנבו, 28.3.2004; ת"א (שלום ת"א) 23310/06 **פדל גבריאל נ' ירמיהו** (פורסם בנבו, 13.1.2008; ת"פ (שלום ת"א) 4762/08 **אטיאס נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 12.10.2009; ת"פ (שלום נת') 22892-04-12 **זוהר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 17.12.2012; ע"פ (מחוזי חי"ו) 40034-01-14 **פלוני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 20.3.2014; וכן הדיון להלן בפרק ו' סעיף 1.
- 127 ראו ת"פ (שלום צפת) 763/96 **מדינת ישראל נ' נעמה** (פורסם בנבו, 4.2.1999; ת"פ (שלום י-ם) 2563/04 **מדינת ישראל נ' דרי** (פורסם בנבו, 25.9.2005; ת"פ (שלום חד') 1556/05 **מדינת ישראל נ' מחאמיד** (פורסם בנבו, 12.6.2012; ת"פ (שלום דיו') 38488-02-10 **מדינת ישראל נ' אוהיון** (פורסם בנבו, 24.9.2012; ת"פ (שלום חי"ו) 1536/08 **מדינת ישראל נ' הירש** (פורסם בנבו, 22.7.2013; ת"פ (שלום ב"ש) 19027-01-13 **מדינת ישראל נ' יעקובוב** (פורסם בנבו, 2.12.2014; ת"פ (שלום ב"ש) 61042-07-13 **מדינת ישראל נ' יוחנן** (פורסם בנבו, 1.1.2015; וראו גם רע"פ 6202/04 **בן אליהו מסיקה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 28.7.2004).
- 128 ת"פ (שלום דיו') 1204/03 **מדינת ישראל נ' לובלינסקי** (פורסם בנבו, 23.7.2007).
- 129 יצוין כי הפרקליטות ביקשה גם מאסר על תנאי במקרה של עברה עתידית לפי סעיף 243, אך הואיל ומדובר בסנקציה מותנית איננו רואים בה, במסגרת מחקר זה, חלק מהעונש.
- 130 ת"א (שלום ת"א) 23310/06 **פדל גבריאל נ' ירמיהו** (פורסם בנבו, 13.1.2008).
- 131 שם, בפסקה 4 לפסק הדין.
- 132 ת"פ (שלום י-ם) 5261/06 **מדינת ישראל נ' קלדרון** (פורסם בנבו, 14.5.2008).
- 133 ת"פ (שלום ב"ש) 63021-10-10 **מדינת ישראל נ' הדר** (פורסם בנבו, 13.6.2011).
- 134 ת"פ (שלום נצ"ו) 1415-07-08 **מדינת ישראל נ' רוניקוב** (פורסם בנבו, 13.7.2009).
- 135 ת"פ (שלום ת"א) 15657-02-14 **מדינת ישראל נ' שימנסקי** (פורסם בנבו, 17.9.2014).
- 136 לרשימה לא ממצה של פסקי דין אלה ראו לעיל, ה"ש 125-126.
- 137 רע"פ 5877/99 **יאנוס נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(2) 97 (2004).
- 138 בג"ץ 8179/99 **יאנוס נ' היועץ המשפטי לממשלה** (פורסם בתקדין, 13.11.2000).
- 139 בג"ץ 8007/08 **לוי נ' משרת ישראל** (פורסם בנבו, 6.4.2009).
- 140 עותק מפסק הדין של בית המשפט לענייני משפחה נמצא בידי המחבר: בית המשפט ביטל את צו ההרחקה שהוצא נגד הבעל ומתח ביקורת קשה הן על התנהלות האשה והן על התנהלות המשטרה שהרחיקה את הבעל. מטעמים של צנעת הפרט בחרנו שלא לציין את מספר ההליך בפסק דין זה.
- 141 הציטוט הוא מפסק הדין, פסקאות 2-1.

- 142 כפי שנראה בהמשך הפרק, במצב הראשון סעיף 81 לחוק העונשין מאפשר לפצות את הנילון רק בגין ההוצאות המשפיות שנגרמו לו עקב ההליך המשפטי; במצב השני החוק מאפשר להעניק לנילון פיצוי בהיקף רחב יותר. ראו סעיף 11 לחוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.
- 143 חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, ס"ח 1537, בסעיפים 1 ו-3.
- 144 דוגמה להליך מקדים כזה היא המצב הראשון: במסגרת הליך פלילי נגד הנילון נקבע כי הוא חף מפשע וכי הוגשה נגדו תלונת שווא. גם המצב השני יכול להיות הליך מקדים כזה – דיון בצו הגנה שבו קבע בית המשפט לענייני משפחה שמדובר בתלונת שווא.
- 145 סעיף 80 לחוק העונשין קובע: "[...] ראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל [...] בסכום שייראה לבית המשפט".
- 146 ע"פ 1703/96 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 708 (1997).
- 147 ע"פ (מחוזי נצ') 1084/04 יאנוס נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 5.7.2004).
- 148 ת"פ (שלום נת') 22892-04-12 זוהר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 17.12.2012).
- 149 ע"פ (מחוזי חי') 40034-01-14 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 20.3.2014).
- 150 ע"פ 1703/96 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 708 (1997).
- 151 שם.
- 152 ת"א (שלום ת"א) 23310/06 פדל גבריאל נ' ירימיהו (פורסם בנבו, 13.1.2008).
- 153 ת"פ (שלום ת"א) 4762/08 אטיאס נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12.10.2009).
- 154 סעיף 8 לתקנות סדר הדין הפלילי (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982.
- 155 ה"ט (משפחה כ"ס) 1818-01-12 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו, 5.2.2012).
- 156 שם. לפסקי דין נוספים שבהם נדחתה בקשה לצו הגנה בהיותה משוללת בסיס, בלי לחייב את המבקש בהוצאות, ראו תמ"ש (משפחה ראשל"צ) 24401/09 י.פ. נ' י.פ. (פורסם בנבו, 26.10.2009), שם הורחק הנילון "בהסכמה" למשך חודשיים בעקבות הבקשה, אך לבסוף ביטל בית המשפט את צו ההגנה; תמ"ש (משפחה ק"ג) 23390-10-11 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו, 27.10.2011), שם הוציאה האשה, עורכת דין, צו הגנה נגד בעלה בטענה שאיים לרצוח אותה ולחטוף את הבנות. בית משפט השלום הוציא נגד הבעל את צו ההגנה. בדיון שהתקיים בבית משפט לענייני משפחה קבעה השופטת אבירה אשקלוני כי האשה משקרת. צו ההגנה בוטל אך בית המשפט סירב לחייב את האישה בהוצאות.
- 157 תמ"ש (משפחה י-ם) 9824/04 א.ז. נ' א.ז. (פורסם בנבו, 22.11.2004).
- 158 ת"א (מחוזי י-ם) 3248/01 פלוני נ' אלמוני (פורסם בנבו, 11.9.2005).
- 159 שם, בפסקה 55.
- 160 ה"ט (משפחה טב') 27474-01-11 א.ש. נ' מ.ס. (פורסם בנבו, 22.3.2011).
- 161 לפסקי דין נוספים שבהם קבע בית המשפט כי הבקשה לצו הגנה מבוססת על תלונת שווא, ועם זאת חייב את המבקש בפיצויים נמוכים יחסית, ראו תמ"ש (משפחה ר"ג) 13105/01 פלונית נ' אלמוני (פורסם בנבו, 29.4.2011), שם חויבה האשה בגין תלונת שווא בהוצאות של 5,000 ש"ח נוסף על העלות של בדיקת הפוליגרף; ה"ט (משפחה פ"ת) 28953-01-12 ע. נ' מ. (ולא פורסם, 30.9.2013), שם נפטקו 5,000 ש"ח; ה"ט (משפחה ראשל"צ) 56508-12-13 האם נ' האב (פורסם בנבו, 13.1.2013), שם חויבה האשה ב-5,000 ש"ח. פסק דין מעניין בהקשר זה הוא ה"ט (משפחה נצ') 43138-02-12 ב.ג. נ' י.ג. (ולא פורסם, 20.3.2013), שם חייב בית המשפט אשה שהגיש תלונת שווא בהוצאות הפוליגרף ובהוצאות של 2,500 ש"ח; כמו כן, על פי הסכמה מוקדמת עם הצדדים – שלפיה מי שיימצא דובר שקר יורחק מהבית שלושה חודשים – בית המשפט אף הרחיק את האשה מהבית למשך שלושה חודשים.
- 162 תמ"ש (משפחה קר') 50123-03-11 ל.ס. נ' ל.א. (פורסם בנבו, 23.6.2011).
- 163 שם, בפסקה 37 (והדגשות במקור).
- 164 תמ"ש (משפחה ר"ג) 53970/06 קטין נ' מ.א. (פורסם בנבו, 1.10.2009).

- 165 ה"ט (משפחה ראשלי"צ) 24672/11 **א.צ. נ' א.צ.** (פורסם בנבו, 20.11.2012).
- 166 תמ"ש (משפחה כ"ס) 3960/01 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 1.6.2003).
- 167 תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 **ר.פ. נ' ג.ש.**, פ"מ התשס"ד(3) 897 (2005).
- 168 ה"ט (משפחה י-ם) 49375-02-12 **פלונית נ' פלוני** (לא פורסם, 5.7.2012).
- 169 ה"ט (משפחה ראשלי"צ) 22857-01-13 **ק.א. נ' ש.ר.** (פורסם בנבו, 4.2.2014).
- 170 חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965.
- 171 שם, בסעיף 15(8).
- 172 חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965, בסעיף 7א. הסכומים שצוינו לעיל מחושבים על בסיס הסכומים הקבועים בחוק בתוספת הצמדה.
- 173 פקודת הניקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968, בסעיף 35.
- 174 שם, בסעיף 63.
- 175 ראו תמ"ש (משפחה ר"ג) 58092/01 **ז.א. נ' ר.א.** (פורסם בנבו, 8.12.2010); עמ"ש (מחוזי י-ם) 42920-05-13 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 3.9.2013) שאושר בבית המשפט העליון ב- בע"מ 7073/13 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 31.12.2013).
- 176 שם.
- 177 ראו, לדוגמה, תמ"ש (משפחה י-ם) 19270/03 **כ.ש. נ' כ.פ.** (פורסם בנבו, 21.12.2004); תמ"ש (משפחה י-ם) 6743/02 **כ. נ' כ.** (פורסם בנבו, 21.7.2008); תמ"ש (משפחה ראשלי"צ) 30560/07 **ה.ש. נ' ה.א.** (פורסם בנבו, 2.12.2008); תמ"ש (משפחה ר"ג) 24782/98 **ג.ש. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 14.12.2008); תמ"ש (משפחה ראשלי"צ) 30560/07 **ה.ש. נ' ה.א.** (פורסם בנבו, 2.12.2008); תמ"ש (משפחה ר"ג) 24782/98 **ג.ש. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 14.12.2008); תמ"ש (משפחה י-ם) 44248-05-10 **כ.ש. נ' כ.ש.** (פורסם בנבו, 5.9.2011).
- 178 ראו, לדוגמה, תמ"ש (משפחה י-ם) 21162/07 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 21.1.2010); תמ"ש (משפחה קר') 44-04-09 **פלוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 9.8.2011); תמ"ש (משפחה ר"ג) 35371-02-10 **א.א.ל.ב. נ' ח.ב.** (פורסם בנבו, 11.10.2011); עמ"ש (מחוזי חי') 23464-10-09 **א.ש. נ' ד.ש.** (פורסם בנבו, 6.11.2011); תמ"ש (משפחה י-ם) 46820-03-10 **אלמוני נ' פלונית** (פורסם בנבו, 4.9.2012); תמ"ש (משפחה י-ם) 22970-11-11 **ע.ש. נ' נ.מ.ש.** (פורסם בנבו, 17.4.2013).
- 179 ע"א 1730/92 **מצראווה נ' מצראווה** (פורסם בנבו, 29.3.1995); תמ"ש (משפחה נצ') 34994-06-10 **ש.א. נ' ס.ד.** (פורסם בנבו, 9.4.2012); תמ"ש (משפחה ב"ש) 11780/09 **פלונית נ' פלוני** (פורסם בנבו, 22.6.2012).
- 180 ת"א (שלום ת"א) 23310/06 **פדל גבריאלי נ' ירמיהו** (פורסם בנבו, 13.1.2008).
- 181 תמ"ש (משפחה נצ') 21852-03-10 **א.י. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 20.2.2014).
- 182 בפסקה 67 לפסק הדין.
- 183 שם, פסקאות 109-107 לפסק הדין.
- 184 תמ"ש (משפחה ת"א) 57199-11-14 **פלוני נ' אלמונית** (פורסם בנבו, 12.8.2015).
- 185 כפי שמופיע בעמ' 4 לפסק הדין.
- 186 בעמ' 12.
- 187 בעמ' 16-17. ההפניות לעמודי הפרוטוקול הוסרו.
- 188 בעמ' 18. ההפניות לסעיפי הסיכומים הוסרו.
- 189 בעמ' 8 לפסק הדין.

- 190 ראו גם תמ"ש (משפחה נצ' 33511-12-11 **נ.ר. נ' ע.ס.** (פורסם בפדאור, 24.12.2014; ת"א (שלום חד') 4780/05 **עיד נ' עיד** (פורסם בנבו, 24.12.2007; תמ"ש (משפחה נצ' 17372-12-09 **ו.ז. נ' נ.פ.ש.** (פורסם בנבו, 14.5.2015).
- 191 ת"פ (שלום ת"א) 2820-02-10 **מדינת ישראל נ' נורי** (פורסם בנבו, 27.4.2011).
- 192 שם, בעמ' 5 לפסק הדין.
- 193 ע"פ 4872/95 **מדינת ישראל נ' אילון**, פ"ד נג(3) 1, 8 (1995). ציטוט זה הובא על ידי השופט כנוב בת"פ (שלום נת') 502/01 **מדינת ישראל נ' שסטק** (פורסם בנבו, 9.9.2001), שעסק בתלונת שווא.
- 194 רע"פ 6202/04 **בן אליהו מסיקה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 28.7.2004).
- 195 שם, בפסקה 7 לפסק דינו של השופט חשין.
- 196 לדיון על מקרי הביטוח ראו הערה 127 לעיל.
- 197 נתן זלוצ'ובר "מגמות בחקיקה בתחום האלימות בן בני-זוג" **משטרה וחברה** 8, 5 (2004); מיכאל בר-אלי, מאיר בר-מוחא ודוד א' פרנקל "הבעייתיות של הרחקה מהבית במקרים של חשד לאלימות נגד בני זוג במשפחה: פרספקטיבה של לקיחת-סיכונים" **משטרה וחברה** 8, 37 (2004).
- 198 ע"פ 237/79 **חמו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 25.11.1979).
- 199 השופט ויתקון, בעמ' 563.
- 200 שם, בעמ' 564.
- 201 ת"פ (שלום נת') 502/01 **מדינת ישראל נ' שסטק** (פורסם בנבו, 9.9.2001).
- 202 שם, בעמ' 4-5.
- 203 ע"פ (מחוזי ב"ש) 7204/01 **טלקר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 31.10.2001).
- 204 ת"פ (שלום נצ') 1415-07-08 **מדינת ישראל נ' רוניקוב** (פורסם בנבו, 13.7.2009).
- 205 סעיף 428 לחוק העונשין קובע: "המאיים על אדם בכתב, בעל פה או בהתנהגות, בפגיעה שלא כדין [...] בחירותם, ברכושם, בפרנסתם, בשמם הטוב או בצנעת הפרט שלהם, או מאיים על אדם לפרסם או להימנע מפרסם דבר הנוגע לו [...] או מטיל אימה על אדם בדרך אחרת, הכל כדי להניע את האדם לעשות מעשה [...] דינו – מאסר שבע שנים". עברה זו קמה גם אם האדם המאיים לא שעה לאיומים.
- 206 ת"פ (שלום ת"א) 15657-02-14 **מדינת ישראל נ' שימנסקי** (פורסם בנבו, 7.9.2014).
- 207 ת"פ (שלום די') 1204/03 **מדינת ישראל נ' לובלינסקי** (פורסם בנבו, 23.7.2007).
- 208 ת"א (שלום ת"א) 23310/06 **פדל גבריאלי נ' ירמיהו** (פורסם בנבו, 13.1.2008).
- 209 ת"פ (שלום י-ם) 5261/06 **מדינת ישראל נ' קלדרון** (פורסם בנבו, 14.5.2008).
- 210 ת"פ (שלום ב"ש) 63021-10-10 **מדינת ישראל נ' הדר** (פורסם בנבו, 13.6.2011).
- 211 בג"ץ 8179/99 **יאנוס נ' היועץ המשפטי לממשלה** (פורסם בתקדין, 13.11.2000; בג"ץ 8007/08 **לוי נ' משטרת ישראל** (פורסם בנבו, 6.4.2009).
- 212 ע"פ 4872/95 **מדינת ישראל נ' אילון**, פ"ד נג(3) 1, 8 (1995).
- 213 רע"פ 5877/99 **יאנוס נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(2) 97 (2004).
- 214 שם, בסע' 68(ב)(5). ראו גם סע' 68(ב)(7) לחוק, הקובע גם עילה של "הדין הפומבי עלול להרתיע עד מלהעיד עדות חפשיית או מלהעיד בכלל".
- 215 ראו, לדוגמה, עמ' 114 לפסק הדין.
- 216 הדברים נכונים באותה מידה גם בנוגע למי שהגישו תלונות שווא בגין עברות אלימות במשפחה.

- 217 אורן גזל-אייל וקרן וינשל-מרגל "כוחה של התביעה בהליכים הפליליים – מחקר אמפירי" משפטים מד 835 (2014), בעמ' 860 ואילך.
- 218 ראו חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, בסעי' 70.
- 219 שם.
- 220 שם, בסעיף 68(ב)15.
- 221 עמ' 118-119 לפסק הדין (והדגשות הוספו).
- 222 ע"א 337/81 **בוסקילה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 24.7.1984).
- 223 שם, בעמ' 348-349 (והדגשות הוספו).
- 224 עמ' 123 לפסק הדין.
- 225 בב"ץ 8179/99 **יאנוס נ' היועץ המשפטי לממשלה** (פורסם בתקדין, 13.11.2000).
- 226 בעמ' 106 לפסק הדין.
- 227 ע"פ 3204/15 **בוזגלו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 30.7.2015).
- 228 ראו בעניין זה, רמב"ם, משנה תורה, עדות, פרק יח.
- 229 ראו BECCARIA: ON CRIMES AND PUNISHMENTS (Richard Bellamy ed. 1995), בעמ' 38. תודתי נתונה לפרופ' שחר אלדר על שהסב את תשומת לבי לכך.
- 230 ה"ט (משפחה נצ' 43138-02-12 **ב.ג. נ' י.ג.** (לא פורסם, 20.3.2013).
- 231 יש לציין כי לתוצאה זו הגיע השופט זגורי על בסיס הסכמת הצדדים; ספק אם אפשר היה להגיע לתוצאה זו אלמלא כן.
- 232 ראו, לדוגמה, המכון להשתלמות שופטים "פירוט השתלמויות 2006"; מכון להשתלמות פרקליטים ויועצים משפטיים "סמינרים/השתלמויות"; שלי מזרחי סימון **נשים בישראל: סוגיות מרכזיות** (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2015), בעמ' 35-36.
- 233 פרוטוקול ישיבה מס' 211 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-16 (31.10.2005); פרוטוקול ישיבה מס' 18 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-19 (10.6.2013); פרוטוקול ישיבה מס' 110 של הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי, הכנסת ה-19 (10.11.2014); ועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי "השופט בדימוס עדנה ארבל בישיבה חגיגית: "באופן יוצא דופן מערכת המשפט מחייבת כל שופט לעבור השתלמות בנושא אלימות במשפחה כי עדות קורבן עבירה זו אינה דומה לשום תחום אחר. זו תורה שלמה" (10.11.2014; יובל יועז "שופטים בתיק עבירות מין יעברו השתלמויות בנושא תקיפה מינית" אתר **גלובס** 19.8.2013).
- 234 שם, וכן איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית "ניוולטר איגוד מרכזי הסיוע קיץ וראש השנה 2015"; שלי מזרחי סימון **נשים בישראל: סוגיות מרכזיות** (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2015) בעמ' 35-36.
- 235 81 ARCHIVES OF SEXUAL BEHAVIOR (Eugene J. Kanin, False Rape Allegations, 23), על הממצאים הסטטיסטיים של מחקר זה אמנם נמתחה ביקורת, אולם לענייננו חשובה הנקודה המומחשת במחקר – ההשפעה הפוטנציאלית של אזהרת המתלוננים.
- 236 אסף זגורי ואברהם זגורי **דין בפוליגרף כבדיקה וראיה** (2011).
- 237 תמ"ש (משפחה כ"ס) 13353/04 **פלונת נ' פלוני** (פורסם בנבו, 13.6.2004).
- 238 פ' (שלום י-ם) 5431/02 **מדינת ישראל נ' זיו** (פורסם בנבו, 28.3.2004).
- 239 ת"פ (שלום רח' 17284-08-13 **מדינת ישראל נ' ה.** (לא פורסם, 17.9.2015).
- 240 ת"פ (שלום נת' 22892-04-12 **זוהר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 17.12.2012).
- 241 ע"פ 3204/15 **בוזגלו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 30.7.2015).
- 242 חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.

- 243 אורן גול-אייל וקרן וינשל-מרגל "כוחה של התביעה בהליכים הפליליים – מחקר אמפירי" **משפטים** מד 835 (2014), בעמ' 860 ואילך.
- 244 ראו דיון בפרק ד' לעיל ואת המקורות המובאים שם.
- Ryan C. Coulson, Professional Responsibility and False Accusations of Child Abuse, 16 JOURNAL OF CONTEMPORARY LEGAL ISSUES 233 (2007) 245
- 246 רע"פ 5877/99 **יאנוס נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(2) 97 (2004).
- 247 ע"פ 3204/15 **בווגולו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 130.7.2015).
- 248 למחקרים נוספים שערכתי על מדיניות התביעה של הפרקליטות ראו יואב מזא"ה "אכיפה של הסדרי ראייה" **הפרקליט** נא 227 (התשע"א), בעמ' 245 (מדיניות הפרקליטות בנוגע להעמדה לדין בגין הפרות של זמני שהות); יואב מזא"ה "נשים הרוצחות את בני זוגן: האם התעלמות המערכת המשפטית מהתופעה מלמדת על אפליה רחבה יותר באכיפת החוק?" **אלימות אילמת – גברים נקורבנות** 65 (יעל וילצ'יק-אביעד ויואב מזא"ה עורכים, 2014) (מדיניות הפרקליטות בנוגע להעמדה לדין וענישה של נשים הרוצחות את בני זוגן).
- 249 תמ"ש (משפחה נצ') 21852-03-10 **א.י. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 20.2.2014).
- 250 תמ"ש (משפחה קר') 50123-03-11 **ל.ס. נ' ל.א.** (פורסם בנבו, 23.6.2011).
- 251 ת"פ (שלום צפת) 763/96 **מדינת ישראל נ' נעמה** (פורסם בנבו, 4.2.1999), עמ' 15.
- 252 ת"פ (שלום חי'ן) 1536/08 מדינת ישראל נ' הירש (פורסם בנבו, 22.7.2013), פסקאות 164 ו-175.
- 253 יעקב קדמי **על הדין בפלילים** (2012), חלק שלישי, בעמ' 1539 ו-1569.
- 254 פסקה 175 לפסק הדין (ההדגשה הוספה).
- 255 ע"א 337/81 **בוסקילה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 24.7.1984).
- 256 שם, בעמ' 348.
- 257 רע"א 1808/03 **אנשם נ' רשות הדואר** (פורסם בנבו, 25.12.2003).
- 258 שם, בפסקה 3. ראו גם ת"א (שלום ים) 7549/96 **אליהו נ' פור** (פורסם בנבו, 25.8.2005).
- 259 חוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007, סעי' 56.
- 260 חוק עוללות מסחריות, התשנ"ט-1999, סעי' 13.
- 261 חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981, סעי' 29א.
- 262 חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965, סעי' 7א. הסכומים שצוינו לעיל חושבו לפי הסכומים הקבועים בחוק בתוספת הצמדה.
- 263 חוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998, סעי' 6(ב).
- 264 השווא, לדוגמה, בין סעי' 3א לפקודת זכויות יוצרים, התרפ"ד-1924 לבין סעי' 56 לחוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007.
- 265 ראו סעיף 355 לחוק העונשין, התשל"ז-1977.
- 266 תמ"ש (משפחה ר"ג) 53970/06 **קטין נ' מ.א.** (פורסם בנבו, 1.10.2009).
- 267 ת"פ (שלום ב"ש) 63021-10-10 **מדינת ישראל נ' הדר** (פורסם בנבו, 13.6.2011).
- 268 תמ"ש (משפחה נצ') 21852-03-10 **א.י. נ' ג.י.** (פורסם בנבו, 20.2.2014).
- 269 ה"ט (משפחה נצ') 17307-12-14 **ס.ש. נ' ע.ש.** (פורסם בנבו, 17.12.2014).
- 270 תמ"ש (משפחה כ"ס) 28132/02 **פלונית נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 17.9.2004).
- 271 ת"א (מחוזי ים) 3248/01 **פלוני נ' אלמוני** (פורסם בנבו, 11.9.2005).
- 272 תמ"ש (משפחה כ"ס) 1880/04 **ר.פ. נ' ג.ש.**, פ"מ התשס"ד(3) 897 (2005).

273 ה"ט (משפחה ראש"צ) **24672/11 א.צ. נ' א.צ.** (פורסם בנבו, 20.11.2012).

274 **ראו** Herbert A. Schreier, Repeated False Allegations of Sexual Abuse Presenting to Sheriffs: When Is it Munchausen by Proxy?, **20 CHILD ABUSE & NEGLECT 985 (1996)**; Christopher Bopst, Rape Shield Laws and Prior False Accusations of Rape: The Need for Meaningful Legislative Reform, **24 JOURNAL OF LEGISLATION 125 (1998)**; Jules Epstein, True Lies: The Constitutional and Evidentiary Bases for Admitting Prior False Accusation Evidence in Sexual Assault Prosecutions, **24 QUINNIPIAC LAW REVIEW 609 (2006)**.

275 ה"ט (משפחה נצ' **39777-04-12 ס.א. נ' ח.א.** (פורסם בפדאור, 2.5.2012).

276 ע"פ (מחוזי ב"ש) **7204/01 טלקר נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 31.10.2001).

277 ת"פ (שלום דין) **1204/03 מדינת ישראל נ' לובלינסקי** (פורסם בנבו, 23.7.2007); ת"פ (שלום נצ') **1415-07-08 מדינת ישראל נ' רוניקוב** (פורסם בנבו, 13.7.2009).

278 ע"פ **3204/15 בוזגלו נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 30.7.2015).

279 כפי שמצאו גזל-אייל ווינשל-מרגל, יותר מ-90% מהם לא יורשעו כלל. אורן גזל-אייל וקרן וינשל-מרגל "כוחה של התביעה בהליכים הפליליים – מחקר אמפירי" **משפטים** מד 835 (2014), בעמ' 860 ואילך.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל במדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

פורום קהלת (ע"ר)

רח' עם ועולמו 8

ירושלים, 9546306

טל' 02-6312720

פקס' 02-6312724

office@kohelet.org.il

www.kohelet.org.il

ISBN 978-965-7674-10-9

9

789657674109